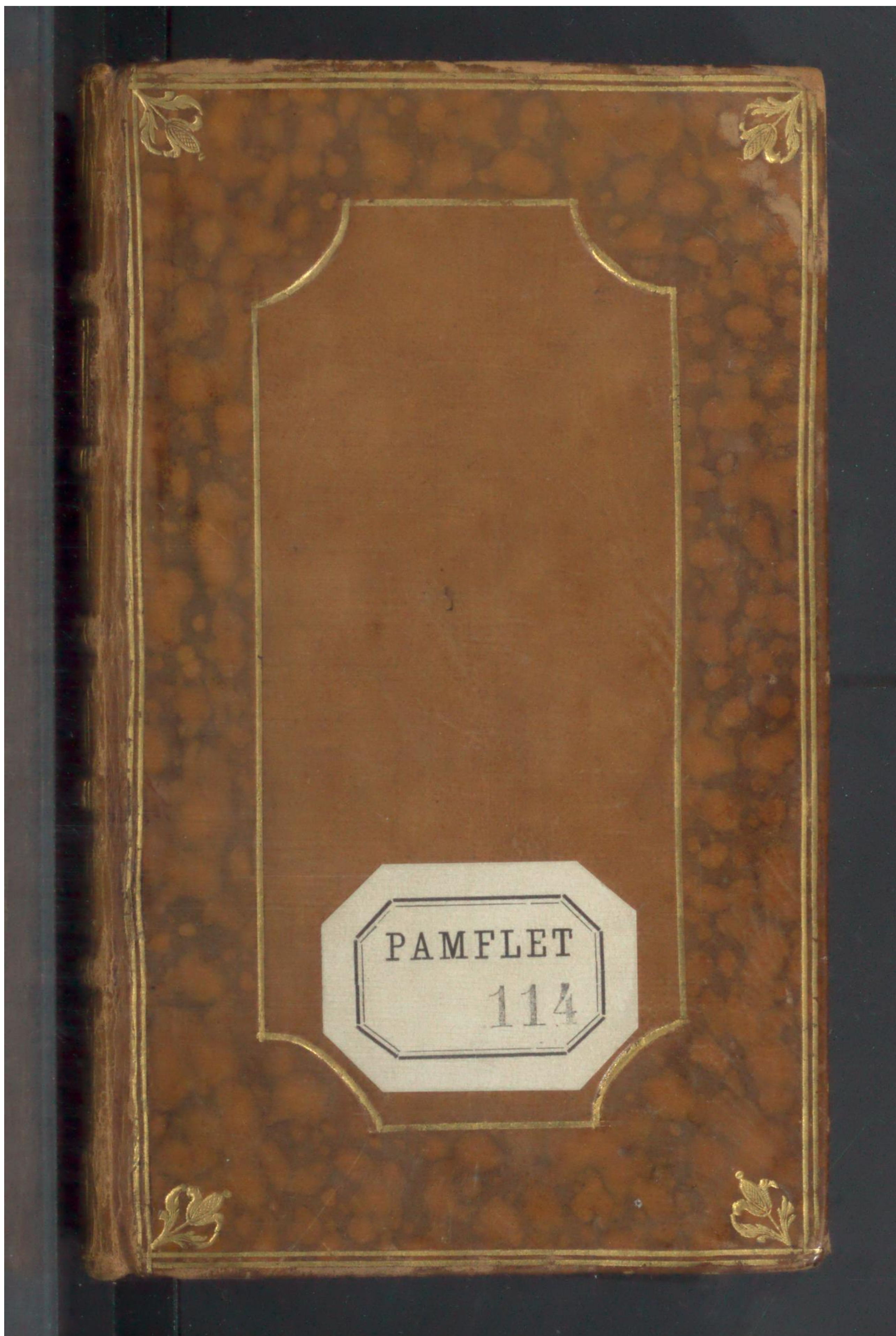
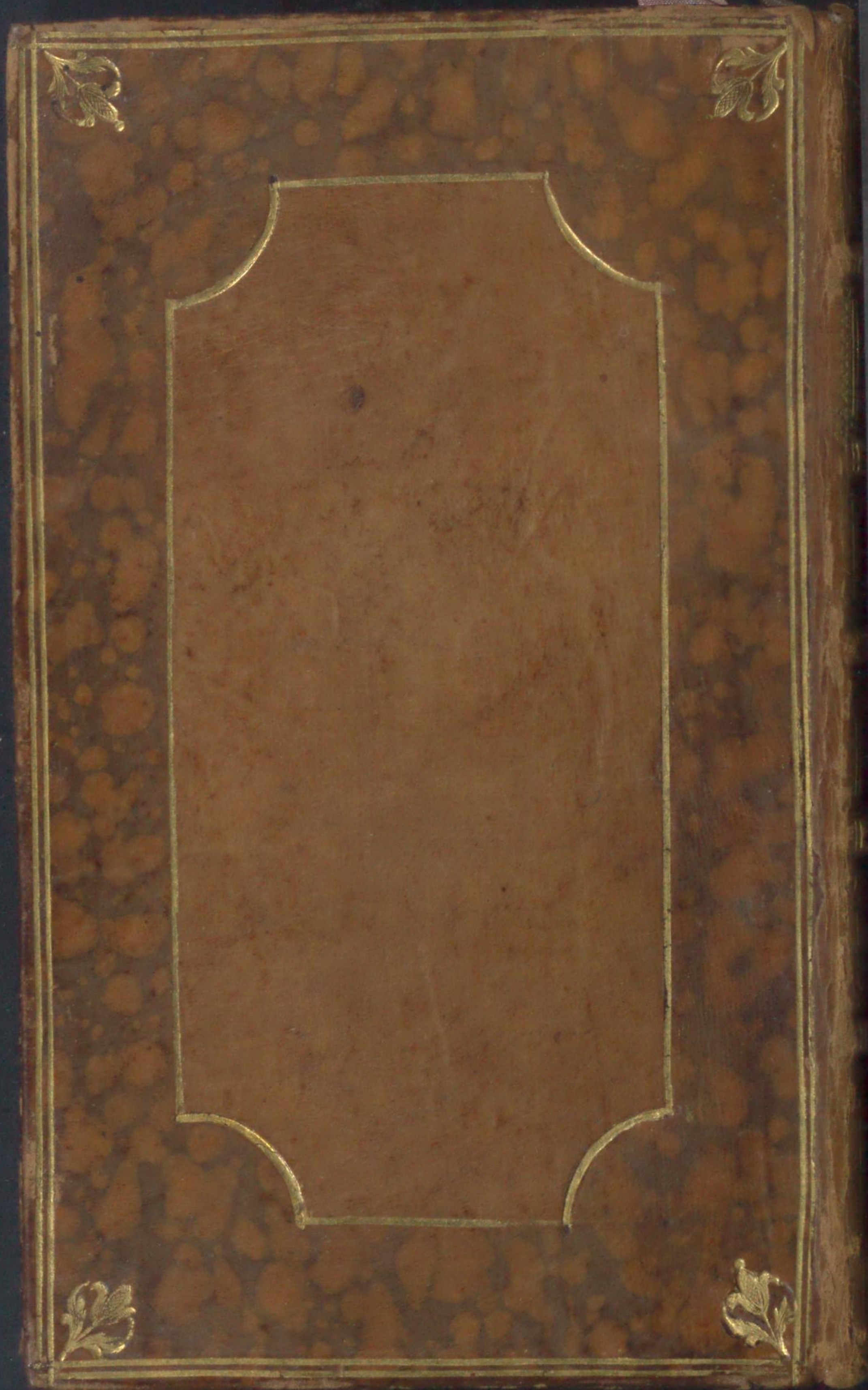

PAMFLET
114

HIMEL
VAN
TAPPE

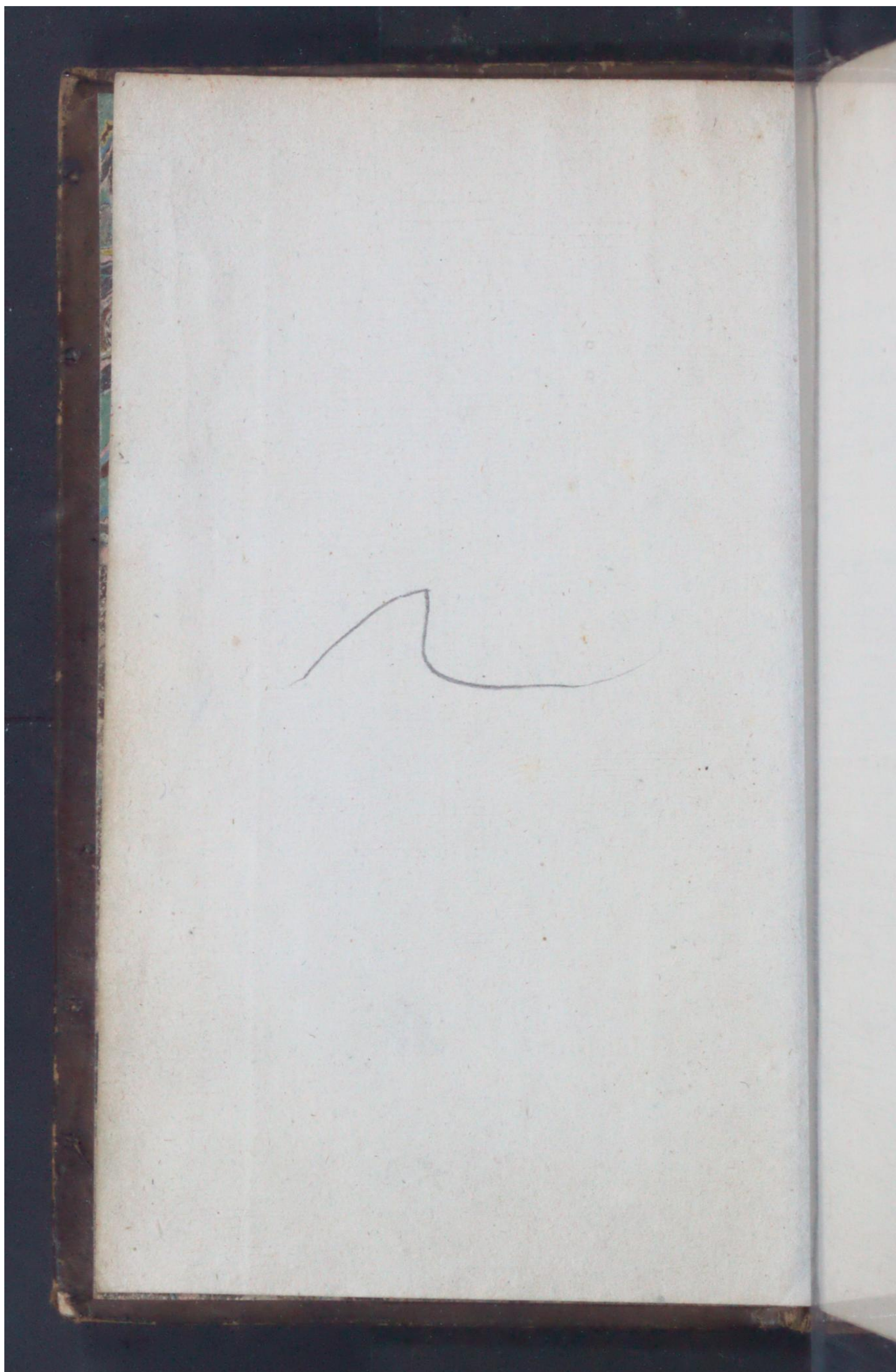

PAMFLET
114

DE HEMELVAERT

Des eersten en=

de ouersten der Christenen in Neder=
landt vervolghers / Ruarts Tappaerts van
Enchuysen / Doctoor ende Deken tot Louen.
Wt den Latijn in Duytsch ouergheset / al=
soo het int Jaer 1558. na zijn doot
eerst gheprent is metten naem
Apotheosis.

Waer in te lesen zijn alle valsche aenslagen / ver=
bontenissen / listicheyt / moorderye der Sophisten
van Louen / om Heeren ende Vorsten te bestric=
ken / die Overicheydt inden Landen tot haren
moortdienst te dwingen / die Christenen te vernie=
len / die gheheele Nederlanden in eyghendom te
brengen. Dwelck alle ghebleken heeft ende gheo=
penbaert is in desen laetsten voorledē vier Jaren.

Met een cleyne Voorrede.

Psal. 13.
Haren mont is vol bitterheyt ende vervloeckinghe / haer
beenen zijn snel om bloet te verghieten.

Anno 1572.

Tot den Leser.

Alle goede luyden (gunstighe Leser) hadden wel mogen wenschen / dat dit teghenwoordighe ghedichte lieuer in Duytsch dan in Latijn aldereerst gheprent hadde geweest / want al ist dat hier veel scherps en̄ subtijls schimps in ghemengt is / alleen aengaende des Autheurs verstant / so hadde die ghemeyne man nochtans in allen dingen by nae die oogen mogen open doen / die wy nu (God betert) dagelijcx aen allen Staten / Steden / Landen ende luiden sien bedreuen te werdē. This wel waer / dat het Latijn drymael gheprent in desen voorledenen derthien Jaren by den gheleerden ouer alle Landen in Christenheydt wel groote vrucht heeft gedaen / dan weder is waer / dat die geleerden ten meestendeel vele dinghen alleen voor een dicht / droom / oft spot des Autheurs ghenomen hebben / die nu (ghelijck ick van velen hebbe hooren segghen) nademael alle vrome luyden buyten Lants loopen / en̄ den slach inden necke hebben / eerst ghedenckende werden dat / behaluen des Autheurs gissinghe van toecomende dinghen / alle dese aenslaghen / die wy nu ouer onse Vaderlande sien swermen / ouer twintich Jaren voor ende nae den Ouerlandischen Krijch in Raetsheeren / Aduocaten / Rentmeesters / Papen ende Monicken gastmalen ende ghelaghen ernstelijck / spottelijc / duyster / openbaer / heb

ben ghesprokẽ gheweest / datmen die Sophisten van Louen in haren Scholen / die Inquisiteurs in haren Commissien / die bedelers Monicken op haren predicstoelen alsoo heeft sonder achterdencken hooren spreken/ dwelck alles met wat neersticheyt ende aendachticheydt den Autheur in dien tijden by een gheraept heeft / met wat voorsichticheyt hy zijn voormeyninghe daer toe gedaen heeft/moet God beteren/dat alle Staten vã luyden niet eer ghemerct oft gheacht en hebben/ eer het naghevolcht ende dus iammerlick te werck ghecomen is. Daer en is nochtans geen twijfel aen / oft daer soude wel yemant gheweest zijn/diet van beghin af ouer gheset hadde/dan ick dencke/datmen daer so seer niet op geacht en heeft/oft dat die exemplaren terstont so haest van onsen eñ Gods vyanden op ghecocht zijn geweest (ghelijck den tweeden Prenter in zijn voorrede claghet) datter weynich ter handen zijn ghecomen. Oock wie weet/oft een yeghelick ghehoept heeft / dat den Auteur selue zijn werck soude verduytschen/die welcke/in dien nu te vinden hadde gheweest / souden wy sonder twijfel veler bedecter duysterer dinghen beter beduydinge gehadt hebben/ die wy nochtans nae veel vraghens ende ghissens/opten kant der bladeren nae onsen vermogen/ den gunstighen Leser ten besten ghesët hebben/ wel duytschelijck protesterende/ in dien den Autheur(die God langhe moet sparen)noch

int leuen ware / ende wy vele bedecte sinnen niet ghetreft oft gheraden en hadden/dat wy dies voor hem gheen schult en behooren te hebben . So wilt aendachtighe Leser hier wt mercken/ dat ghelijck nu vele raetsgenoten inden Canceleryen van Nederlant / vele Regenten inden Steden/ item Sophisten in haren Scholē/bedeler monicken indē Cloosteren/den Spaeniaerden met verstant/ervarenheyt/ooren/handen/monde/ den wech wijsen om dese tyrannye ouer onse heylighe Vaderlant te werck te stellē/ ende wt te richten (sonder die welcke sy des gheensins en souden connen doen) dat sy diesghelijcx die selue zijn / die dese elende ouer menich Jaer ouer ons gheprackticeert hebben. Waer wt genoech blijckt/ wat met alsulckenen bloetdorstighen verraders te doen soude staē/ die bouen eere eñ Eedt Con. Maiest. met synen ghetrouwen Ondersaten so schandelick verderuen / in dien God eens beliefde / dat die goede luydē met danck oft ondanck der menschen mochten te sprake comen. Hoe boosen voornemen dese godloose ghierighe boeuen ghedreuen hebben/ en heeft die goede Godt hen nochtans niet ghewey gert om te openbaren/want hy ymmers inden eersten desen rasighen hont met eene haestighe doot in tegēwoordicheyt synes Weerts binnē Brussel gheslaghen heeft/ daer na den Weert selue zijn hooft op synen hals met een popelsie verdraeyt /oock eenen in desen Boeck ghe-

naemt Egmondus/ binnen Bruessel int kh-
uen met zijn Maghet haestelijck verstickt:
den anderen genoemt Latomus/ beyde Doc
toren van Louen/ in groote desperatie ende
blasphemie versmoort. Maer wat souden sy
sien/ die int stucke der Duysternissen gestopt
sitten/ die alle sinnen tegen tlicht des geestes
Gods moetwillich sluyten eñ verargheren/
die niet en dencken dan op moorden/ eñ daer
om niet ophouden en sullen/ noch en connẽ/
eer sy in haer eyghen sweerdt steken/ ia ner-
ghens nut toe en sijn/ dan tselue sop te drinc-
ken/ daer sy alle goede godvreesende luyden
tot een iammer gheclach der gantscher Chri
stenheyt mede begoten hebben. Dwelck hen
God/ die aller boosheyt een strenghe vyant
is / gunnen eñ gheuen wil in onsen daghen
ende aensien/ Amen. Desen 1571. Jare
den 12. May.

Aller Christen ende der waerheyt goet-
gunner ende Dienaer.

Persoonen die in desen Boeck spreken.

Ruart. *Smenschen Enghel.*
S. Peeter. *Cerberus helhont.*
Choorsangers inder Hellen, oft, Thelsche gheselschap.

Ruart.

Wie volcht hier van achter? wie zijt ghy/ dat ghy my susfelick midden opte hacken treedt/ dat my mijn toffelen ontvallē. Sijt ghy een vrient gaet voort/ coemt aen mijn syde/ oft gaet lieuer voor. Want dese weck is enghe ende krom/ die na den Hemel gaet/ ick en hads mijn leuen niet ghelooft. Ick en weet niet wat onweder my daer in gedreuen heeft/ met dat ick onder het roepen ende huylen mijnder Medebroeders van aerdē ende leuen gescheyden ben. Ick en can geen stadt grijpen/ ick en heb geen rust om voort te treden/ ick en can ooc niet van my sien/ veel weyniger coemt my yemant tegen/ dien ick vraghen mocht. Eng. Seker/ die wech is v onbekent/ dien ghy nochtās (hoe wel ghijt niet en weet) so menigen mensch ghewesen hebt/ ghy en hebt selue oock gheen voorgangers ghebreck ghehadt/ maer die hebt ghy lieuer op een oudt radt gheset. Gaet voort wande-

ler/die wech sal terstont veyligher ende breeder werden/ v sal oocveel goets gheselscaps teghen comen loopen/so lieflick van verwē/ als ionghe rauens / ende oft al niemant wt en liep / den reuck ende den roock sal v wel aentrecken/ daer ghy altijt seer mede zijt ver maeckt/ want desen wech is inder waerachtichey t enge / ende daer niet wel plaetse en is voor so breede/groue/ vette/ ghemackelicke sielen: ghy en claecht seker niet te vergheefs. Ru. Hoe gaet ghy dan voor/ nademael ghy so wel in dese duuelsche duytsche gheberchten ende cromme dwaelweghen bekent zijt: Ick seg noch eens / ick mach besien oft ick v volgen can/mynen adem begeeft my/ ick en can op mijn oude voeten nau staen/ ick swijge van gaen. Eng. Oho/daer en plach niemant rasscher in sKeysers hof te loopen dan ghy met die voeten/ ende in die benaude ouderdom hebdy ooc Bisschop van Louen willen zijn. Ru. Dat heb ick/ende haddet al by nae vercregen/ ghelijck onse Legaet Doctor Sonnius aen zijn Medebroeders geschreuē hadde. Ende hoe droeuich meēt ghy/dat die van Louen nu zijn/ datse my missen moeten. Eng. Effen als de ghene die den wolf onder haer schapen missen. Ru. Waer coemt v dese stoutichey t her? dat ghy my alleen so spijtich aenvalt/ is dat v meyninghe/ so segt my doch/ wat zijt ghy voor een? Gan gaet nochtans voor/ ende hebbe ick ymmer geen ghebot ouer v/so bidde ic v oatmoedelick/ leydt

Sonnius tot Roomen om der Bisschoppē wil. Anno 1557.

my. Eng. Ick ben een Enghel / en vraechte my niet meer / ick mach v volgen / maer niet voorgaen / noch anders en heb ick geen oorlof / ick moet ghehoorsaem zijn / dese plaetse heeft my ghegeuen / die my by v ghevoecht heeft. Ru. Ick kenne wel Engelen / dan ick heb altijt van twee ghehoort / segt my doch / wie zijt ghy van beyden / die goede / oft die quade? Eng. Ick sal v mijnē naem claerder segghen / acht ghy my dā waer voor dat ghy wilt / want tis my alleleens wat naē dat ghy my gheeft / als ick mijnē Schepper genoech doe / ick heet quellaert. Ru. Sulckē naem en heb ick mijn leuen noyt ghehoort / hoe na ist eenen Arabischen oft Taterschen naem? oft heeft v die Griecxsche sprake met desen duysteren naem verlicht / die een fonteyn eñ oorspronck is vā alle ketterye. Och mocht icxse altemael die die Griecxsche sprake beminnē / ick en segghe niet meer / ick moet nu alleen staen / eñ heb niet op mijn handt alle Stadthouders / Schouteten / Borghermeesters / Stadtdieners / Deurweerders / als ic plach / die my / als ick s'Keysers eñ Paus commissie niet meer dan eens liet sien / al wel ghehoorsamer waren / dan die onwillighe Stadthouder Pilatus / des hooghen Priesters der Joden. Eng. Soo hebdy dan die heele werelt tot gehoorsaemheyt van uwer raseryen connen verwecken / als ghy maer met eenē voet de aerde ghestampt hebt / ende theeft so van God verhengt gheweest / dat Coninckrijckē

Conscientia scelerum.

Ruarts macht.

ende Vorstendommen in desen tijdē voor v/ ende ws gelijcken beuen souden/nu sult ghy comen daer die Muysen het ijser knaghen/ ghy sult voor Recht moeten comen/ghy sult v saken moeten verantwoorden ten sal v nu niet ghelucken / dat alle Rechtstoelen van v verschrict werden/ dat ghy Burgemeesters ende Raedt gheuangen neemt/ ghelijck ghy dus langhe ghedaen hebt. Ru. Waer om en spreeckt ghy niet claerder ende opentlijcker/wilt ghy wat seggen? oft volcht ghy my nergens anders om / dan dat ghy my tegen kakelen soudt? My dunckt dat ghy een van den Poeten zijt / die pleghen haer namen so te bedecken/daermen geenen sin wt grijpen en can. Eng. Gheen Poeet/ oft geen Polderghees/lieue Broer/daer zijnder al meer die uwen dreck niet riecken en willen / dat gheen Poeten en zijn. Ru. Segt dan / wat oorsake hebt ghy v op desen wech gegeuen? wat hangdy my dus hart ende nau aen/ dat ghy niet een stroobreet van my en keert? my dunckt dat ghy aen my ghespannen zijt/slibber ick/ghy slibbert mede/ ghy treet in mijn voetstappen dickmael / eer ick mijnen voet voort ghesett hebbe/ Ja ghy keert ende went v ghelijck de schaduwe van mynē lichame/ dit can ick wel sien / al verstopt ghy v voor my. Eng. Dat suldy wel sien/ende terstont suldy mijn bootschap oock wel hooren / als wy te woorden zijn ghecomen. Haest nu/dat ghy moecht comen daer ghy geerne waert/

ick hoore de duere kraken/daer moet sonder twijffel een siele van grooter verdiensten in ghelaten zijn. Ku. Nu sie ick dat ghy onse goede gunner zijt / ende dit is deerste claer woort dat ghy ghesproken hebt/laet ons alle beyde haesten . Eng. Wel aen / My dunckt/ ick sie den Hemel open / wy willen nu wat aenloopen / die wech en is niet lanck ende in dien ick te deghe sie / my dunckt datter een oudt manneken dē grijsen baert door die tralien steeckt/ick meyne tis S. Peter selue/hy sal open doen eer ghy clopt / soo verre hy v denckt in te laten/want so is zijn maniere/spreeckt hem toe. Ku. Weest gegroet alderheylichste ende salichste Vader/ der Christen Kercken een eenich Hooft / een insetter des Euangelischē Priesterdoms/een eenich Stadthouder Christi opter aerden Pet. Dese mensch meynt den Hemel met schoonen woorden van my te crijgen. Eng. Hy heeften verdient/ ende sallen v met recht af nemen/Ja ghy sult meer consten hebbē/dā Carolus de Keyser/ende alle de gene die tot eenigen tijden in synen Raedt geweest zijn/ in dien ghy desen yet weygheren cont. Ku. Swijcht ghy Kakelaer / maer wat sal hier schuylen / dat dese Doorwachter gheen antwoort en gheeft/doet op terstont/hou S. Peter/hou Peter. Pe. Ick hoore nu eens ten laetstē/maer de namen die ghy my omhangt en kenne ick niet/ Den alderheylichsten Vader/een Hooft der Kerckē/den warachtigen

ende

Christi Priesterdom en is gheen Pausdom.

en eewighen Priester wil ick wel met eenen natten vinger wijsen/maer gheenen Stadthouder Christi/veel min wilde ick my so laten heeten/Ick ben Peter de Vischer / en en laet my met sulcke stricken niet vanghen/soect een ander dien ghy so bedriegē moecht. Ku. Doet op. Pe. Hoe grof en hoovaerdich gaet dat toe. Maer segt my doch siet/hoe sydy so beslijckt? Van waer coemdy met so dicke gelapte schoenē/ met so veel hemdē/ hemtrocken/wambeysen/ rocken/ kolders/ mantels/tabbarts/hosen en socken? en al ist dubbel gheuoedert/thoost is ombonden als een steruende kraemvrouwe/ de nagels zijn soo lanck/ost ghy v oude moeder daer mede opgrauen soudt/uwe handen zijn ongewasschen/uwe aensicht is beslijckt en bestouen als een potbacker/ost een koolbrander/ uwe nuese hangt vol snots/ snutse doch metten ellebooge/ datse wat reyn werde. Ku. Ic ben voor myseluen reyn genoech/ende mach sitten so ick ben/al geckt ghy met my/ so plach ick by Coninghen ende Heeren te eten / niet als een gast/maer als een daer tgheheel Coninckrijck aen hing/ wat ick sprack/ wat ick riedt/dat wert ghehoort/ als een stemme die wt den Hemel quam: als ick wat aenrichte ost dede / des verwonderde hem alle man/ recht ost ick macht inden Hemel ende opter Aerden ghehadt hadde. Eng. Ja recht ost ghy een Kercke in Egypten hadt gheweest. Maer bysonder sachmen groot mirakel aen

Kuarts manieren ende cleedinghe.

v/doen

v/doen ghy van weghen der Vniuersiteyten van Louen / willecoem heeten soudt Mari-miliaen den Coninck van Bemen / die / als hy begonst te hoorē uwen stamelendē beck/ ende grouen suppers kakel/hiet v swijghen/ seggēde/Oft ghi sweecht/oft dat ghy spraect hy verstondet al effen wel. Ru. Carolus de Keyser sal selfs seggen/ hoe grooten goet hy synen Landen ende luyden ghedaen heeft/al-leen na mijn wijsheyt. Wat wildy my van eenen Beem verwijten/die by Turckyen op gheuoet is/niet veel beter dan opt Turcks/ Ick swijghe dattet gheen wonder en is/ dat de Coninck is ghelijck de ondersaten ouer hondert Jaer zijn geweest. Seker wy warē wel blijde/dat hy Nederlant niet te huwelick en creech/noch oock gheen Stadthouder en wert/daer wy seer voor vreesden / maer liep niet anders wederom na Bemen/ dan oft hy met sweepen gheiaecht hadde geweest. Pe. Wat roem ghy vandē Keyser dragē moecht heeft het eynde wt gewesen/te weten/de goe de Heere heeft van iongs beens op zijn leuen versleten teghen zijn vianden/tot alder We-relt ongunst ende haet/tot dat hy voor synen behoorlijcken ouderdom alsoo wtgheteert is gheweest/dat hy noch aen Landen noch aen leuen eenighen lust meer en hadde. Dies hy allen v ende ws ghelijcr dancken mocht. O Raetgeuers/O wijse luydē. Ru. Kent ghy my/dat ghy my dit dus iammerlijc verwijt/ al hebdijt altemael verdraeyt? Pe. Dat wil

Ruart spreeckende voor den Coninck van Bemen tot Louen.

Maximiliani vertreckt wt Brabant verblijt de Papen.

Caroli leuē iammerlick door de papē

ick v seggen/maer segt my eerst oft ghy oyt met sulckē schuymenden mont ende tanden op den anderen ghebeten/ Ja oock den hals omghedraeyt totten Keyser zijt ghecomen. Ku. Wat leyt v daer aen. Eng. Dat wil ic segghen/ dat is eenen sonderlingen doot der Doctoren van Louen/so is Egmundt/ Eck/ Winton/ ende Latomus oock ghestoruen. Pe. Wie Latomus? Ku. Vraechdy dat? is hy hier niet door ghegaen? ende sidt tusschen de Chooren van Cherubin ende Seraphin ghelijck een witte Wolcke/ als hy verdient heeft? Pe. Ick en hebs noyt ghesien/ hy en heeft hier oock noyt gheclopt/ dat ick weet. Eng. Daer was hy te wijs ende te loos toe/ want hy roock wel/dat dese nu bevindt/diet oock wel soude geroken hebben/hadde hem de snottige nuese niet inden weghe geweest/ die hem altoos tot op de voorbroeck ghedropen heeft. Maer hy is dies te stouter aengeloopen/dat hy noch op zijn oude wijse meynde totten Keyser te loopē. Ja op die selue tijt doen hy desen doot op den hals haelde/ was hy midden door de Wachte in sConincx camer gebroken/om te vercrijghen een moordisch Placaet/ende als hy geen antwoort en creech na synen sin/ en heeft hy al kijuende op sConincx Raedt/van loopen niet opghehouden/tot dat hem de mont aldus heeft begonnen te schuymen. En is ooc daer na/niet weder noch tot hemseluen/ noch tot Louen tot zijn medebroeders ghecomen/ maer met

Die Sophisten storuen haestich.

Kuars doot tot Bruessel in Virgilius huys.

veel ruffens ende suchtens tot hier toe ghesleypt/so vuyl ende besnot als hy alle zijn leuen is geweest. Pe. Hoe heet ghy? op dat ick sulcken stouten Heldt kennen mach/ghy en sult nochtans hier niet in breken tegē mijnen danck / ghy sult oock mijn kijckvenster beter ghesloten vinden/dan des Coninex camer/met al de Helbardiers die daer voor stā den. Ru. Hoe ick heete? de Poeten en hebben my niet ghedoopt/ick en hebbe gheenen Heydenschen naem/die den menschen onbekent sy/ de Paus van Romen onse alderheylichste Vader heeft my mynen naem in dese beseghelde Brieuen ghestelt/leest slechs die eerste hooftletteren daer suldy alle dinghen wt mercken. Pe. Ic en can niet raden / ick moeter mijn oogen wat naerder by houden. Ru. Leest dan. Pe. Saulus de derde Cerberus (een Helhont oft Moorder) der Dienaers Gods onsen lieuē in onser geltkisten/ soon/Grouart slabbart van Stinckhuysen. Eng. Dats recht soo hy verdient heeft. Dit spoel (dunckt my) sal wel sonder my voort gaen/men weet hier alle dinck/recht ofment wt een brieskken lase/eer wy comen zijn/ men derf ons niet vragē. Ru. Dat v Godt schēde/ghy rechte Schelmskaelkop / hadde ic v opter Werelt/hoe lustich soude ick v die spijtighe woorden weder door den hals drijuen: Maer ick sie dat ick by desen oudē corthoofdighen mensche inder billickheyt niet bedrijuen en sal/ick moet mijn macht toonen ende

veruaren

veruaren hem/ick wil mijn Brieuen opt al-
der wijtste open doen. Siet nu toe/ende leest
Kuarts machtige Commissie. beter. Pe. Ick hebbe ghelesen/ende herle-
sen/ick hebt al ghesien/ ick heb genoech aent
beginsel. Ku. Leest noch eens/ghy sulter in
vindē des Keysers macht/des Paus macht/
de macht vā alle Ertzbisschoppē/ Bisschop-
pen / Archidiakenen / Ja alle Wereltlijcke
Heeren ende Geestelijcke Prelaten hebben
my haer Recht ouerghegeuen. Pe. Laet v
brieuen lesen/den ghenen dien ghy ghedient
hebt/wy en hebben hier maer een Boec met
seuen Seghelen besegelt/ dien doet het Lam
Apoc.5. open/ende niemande en can hem sluyten:het
sluyt hem/ende niemant en can hem openē.
Ku. Soo roept dan den Keyser Carolum
hier/ dat hy zijnen Brieuen getuychenis ge-
ue/oft den alderheylichsten eñ salichsten Va
der Paulum den derden/ soo verre hy ijden
mach datmen hem aenspreeckt. Pe. Soect
Paulum eenen anderen wech/ aenden Key-
ser en is v niet gelegen/hy is by auontueren
so verre inden Hemel onder salighe sielen ge
seten/datmen hem aen dese Poorte niet roe-
pen en can/ghy hebt hem in synen leuen ghe
noech benaut ende beswaert / al en wert hy
nu niet meer met uwer ontschamelheyt ver-
stoort. Ku. Weet ghy dan niet voor seker/
oft Carolus indē Hemel is? Paulus de vier-
Des Paus aflaet ouer Caroli doot. de Paus hadde terstont na synen doot eenen
heerlijcken Legaet tot Philippum synē soon
gesonden/eñ hem laten weten/dat hy/ na de

macht

macht/die hy als een Stadthouder Christi ouer Hemel/Aerde/Helle ẽn Vagheuier had de/den heylighen Enghelen beuolen hadde/ dat sy hem voorby vaghevier recht nae den hemel voeren souden/ẽn dat hy oock tijdinghe hadde/datter alsoo ghschiet was. Eng. Wist die Paus dan in een ooghenblick tot Roomen/dat die Keyser in Spaengien ghestoruen was? ghy leert doch in uwen scholen dat die sielẽ terstont in een oogenblick/als sy verscheyden/ter plaetsen comen/daer sy wesen sullen/is dat waer/hoe moet dã Carolus sonder Spaus hulpe/inden Hemel comen zijn/oft hy en is vegevier niet voorby comẽ. Pet. Latet soo zijn/dan heeft hem die Paus so seker inden Hemel doẽ brengen/waerom heeftmen dan sõ groot ghelt aen missen ende wtvaerden gehangen/om hem vuten Vagevier te verlossen? Die Paus behoorde Philippum synen sone vermaent te hebben/dat hy die oncosten den armen Ondersaten verlicht hadde/die doch wtgheschat waren door de oorloge van Vranckrijck/oft hy hadde beter sinen vyant met dat gelt ouervallen/ Jae hy soude Ferdinandum den Keyser ontboden hebben/dat hy tghelt/dat hy tot Augsborch ouer sinen dooden Broeder verquist heeft/aen zijn leuende nabuerẽ te cost geleert hadde. Ru. Meynt ghy die Turcken. Pe. Dat hebt ghy recht gheroken. Ru. Die oncosten en zijn niet ghedaen/om dat die siele hulpe behoefde/maer om dat tgemeyn volc/

Caroli begancfenisse tot Augsborch.

niet wetēde/dat die Keyſer alſo door Spaus
hulpe inden Hemel gecomen was/niet denc
ken en ſoude is die Keyſer ſonder ſielmiſſen
inden Hemel ghecomen/ ſoo willen wy daer
oock wel comen/ waer mede ſouden alle ſiel-
miſſen/vigilien bidden/ veghevier/aflaten/
iae alle wercken der voldadicheydt metten
heylighen Stoel van Roomen in een groote
verachtinge ghecomen hebben/ ende byſon-
der in deſen tijden/ nu die Ketters t veghe-
vier alſo belegheert hebben / dat noyt ſtadt ſo
benaut is geweeſt/maer hoe ſal ic dit verſtae
mach hier yemant in gaen/ eer ghy hem die
Den ingāck der ſalighen ĩndē hemel. deure opē doet? Pet. Deſe deure is wonder
ē heymelick van naturen/ ſy kent van ſelfs
die ſalighe ſielen/ē gaet open/dan werdenſe
van eenen ſoeten zuyden coelen wint op he-
voert/in een claer witte wolcke / ē ſo neder-
gheſet / daer en becommer ick my niet meer
mede/dan dat ick verſtae / datſe voorby ghe-
weeſt zijn/ als ick der hemelſcher trompettē
gheclanck hoor/ē der Engelen ſanck/dieſe
willecoem hieten. Ru. Meynt ghy dan dat
Carolus indē hemel niet en is? Pet. Seker
ick heb diemael met bekende ſielen hier ghe-
ſprokē/ die my verteldē/ dat hem vā ſommige
vervloecte beeſten den Hemel ſuer genoech
gemaect was/als ic nochtās ouerdenck zijn
ſonderlinge vromicheyt/ ē dat hy ſo grootē
arbeyt gedaen heeft om der Werelt vrede ē
ruſt/hoep ick ten beſten/dā heeft hy yet ouer
ſpreden oft miſdaē wt raet/ ē aenſtijuen van
ſom-

sommige bloetg'erige schelmē/ ick hoep dat een billick Godt hem dat niet en sal latē ontgelden/ maer dē genen die hem daer toe gebracht hebben/ so rekent dā dat hy binnē comen is/ eñ dat sulcken edelen helt niet en behoorde wtgeslotē te werdē/ maer dat hy ooc so gemackelick is geseten/ dat hy om sulcke bijster beesten/ daer hy alle zijn leuen van gequelt is geweest/ niet en soude willē opstaē. Eng. So ist oock. Ru. Heeft dese deure dā sulckē verstant/ wat behoeftse dy kaelcop dā voor eenē wachter? te wetē/ gaen die herren van selfs open eñ toe? Pet. Ho/ ick en sit hier niet vergeefs/ oft ledich/ dat moet ghy wetē/ ick doe ooc al den echten eñ rechten erfgenamen opē: die bastaerdē eñ die hier niet toe en hooren/ heet ick weder om gaē/ eñ laetse niet in. Ru. Wat weet ghy dat? eñ waer aen kent ghy die sielen? Pet. Ick sie na hen teekē/ die sommige dragen een Lam/ die ander een Babiloensche Beeste/ die tbloet der Heylighen stort/ eñ drinckt haer daer droncke aen. Ru. Aen wat teeken kent ghy my/ dat ghy my so lange hier laet staen? Pet. Daer en heb ick noch niet na gesiē/ dan zijt ghy de gene/ daer sommige sielen corts so hooch van geroemt hebben/ so weet ick al u dingen van buyten? Ru. Wie waren sy? laet my doch hoorē ist er yemant gheweest/ die mijn heerlicke feyten/ die ick voor den Stoel van Romen bewesen heb/ hier wtghebreyt heeft? Pet. Seker sy waren u niet onghelijck/ dan sy seyden/ dat

Caroli salicheyt.

Onderscheyt der salicheit ende onsalighen voor den Hemel.

ghy haer hopman gheweest hadt / eñ dat sy
onder v ghelegen hadden / deen voor een Lu-
tenant / dãder voor een verclicker oft verspie-
der / die derde voor een claudijt / elck verteld
opt heerlijcste wat trouwen dienst hy sinen
Doctoren van Louen. Capiteyn bewesen hadde. Ku. Hoe na meẽ
ghy doctor Latomus / doctor Aet / doctor Eg-
mondt / doctor Hoochstraet / die inden begin-
ne teghen alle ketteryen seer vromelick ghe-
streden hebben voor die Roomsche Kercke /
dan onder desen heb ick eerst mijn wapenen
leeren draghen / want ick was noch ionck.
Pet. Dese heb ick oock wel voor inde Slach-
orden ghesien / doen Julius Ligur Paus den
Hemel belegert hadde / maer daer en hebben
wy hier niet meer van ghehoort. Eng. My
dunckt dese sal die wel volghen / want soo hy
seyt / sy en zijn hier niet weder gecomen. Ku.
Segt met eenẽ woorde / wat wast voor volc?
Pet. Wat? heb ick v niet ghenoech geseyt?
ick sprack van versche sielen / die op een tijdt
hier aen comen zijn / niet anders dan oft sy
malcanderen tot gheselschap verwacht had-
den / want hoewel sy niet op eenen dach ghe-
storuen waren / soo ghingen se nochtans tsa-
men seer deghelick ende stemmich / behaluen
(soomen sien mocht) dat haer Overste een
mensch als een Reuse was / hebbende handẽ
ende voeten als een ghemest stier / hy draey-
de zijn aensicht oock op zijn gesellen seer wre-
delick fel van ghesichte als hy sprack / so ghe-
beyrde hy niet anders dan eens Huysmans

Hant-

Santhondt/ ick en ben noyt van yemanden soo onvriendelick ghegroet / ick en heb noyt dronchen Duuel soo weten rasen ende bulderen als hy aenquam/ ghinck ick voor den Hemel wandelen / terstont stiet hy sonder een woordt te spreken op de deure/ niet seggende waer om dat hy quam / als ick hem woude vraghen waerom hy dat dede / hy soudet laten / stiet hy my oock voor mijn schenen als eenen rasenden Esel/ heeft hy so in zijn leuen ghewecst / soo moet hy Kercken ende raedthuysen met ghewelt op ghebroken hebben/ hem volchden medeghesellen van verscheyden verwen ende manieren/ deerste was een bruyn manneke/ bycans swart/ die en sprack niet een woort/ die ander hadde een aensicht als een ioncfrou/ seer vriendelic vã gesicht/ blanck/ende sacht van velle/ vã stemme seer soet/ick weet haddẽ die Cardinalen van Roomen hem ghekent / sy souden om zijn doot droevich hebben gheweest. Die derde en was den tweeden niet seer ongheliick / maer eenvoudigher van aensicht / ende niet soo ghemengt van manieren / als die anderde / den liet ick in/ denckende hy en soude geen quaet Borgher in die Stadt des vreeds zijn / want so my docht/was hem Tbabilonische teeken mit syner onwetenheyt aenghedruckt. Ru. Waer hebt ghy dander dan ghelaten? Pet. Na menich spijtich woort/ datse my ghegheuen hebben/ende menighen harden stoot op dese deure/ben ickse quijt gheworden/ ick en

Men seyt dat Jacobus de Gouda Kettermeester in Hollandt tot Delft dit ghedaen soude hebben.

Die schijnt sijn Capellanen gheweest te hebben.

weet niet waer/sy lieten haer duncke̅/sy wo
den den Hemel belegeren/ dickmael aenro
pende eenen Veltheer / dien sy verwachten
noemende hem met eenen naem/ ghelĳc r
wen ende arren / dwelck bysonder dede d
dronckenbolt die voorghinck / want die a
der (docht my) en wouden niet vechten/ da
meynden sy wouden hen in tWaghevier b
gheuen/ tot datse ghereynicht waren. Ku.
Wat docht v / datse voor eenen Veltheer
meynden? ben ickt? ghy hebt ghelesen w
ick ben/ ende moecht noch eens lesen. Pe
Dat en lust my niet. Ku. Ick en gheloou
niet/datse yemant anders ghemeynt hebbe
dan my/ want ick hebbe vele Jaren alle gh
walt aen my ghehadt / ende en is ouer Bra
bandt/ Hollandt/ Zeelandt / Vrieslandt de
Ketters gheen schade gedaen/ dan door my
want al en ben ick altĳdt niet te velde gheto
ghen/soo heb ick mĳn Stadthouders tege
de Vyanden gheschickt/ maer alle victorien
eere/triumph aen my ghenomen/ ick heb al
le saken geexamineert/ ick heb die oordeelen
ghewesen/ick heb die executie wtghesonden
altĳt binnen Loue̅/ als die Hooftstadt mĳne
Rĳcr. Pet. Houdt op/ghy zĳt de selfde ma̅
als ick v wel besie/die hier so wel bekent zĳt/
eer ghy ghecomen zĳt / want naest die der-
tich Jaer en is hier niemant buyten ghesło-
ten/die uwe manlicke feyten niet hooghelick
ghepresen heeft. Eng. Ick woude wel seg-
ghen wie sy waren/daer ghy na vraecht/dan

ick en mach haer Vaderlandt die schande niet aen doen / want dewijle datter nu groo-te blijschap ende vreucht is / dat die Stadt van sulcken onnutten stinckenden sweeren verlost is / wat wilmense met schande bedroe-uen. Pet. Sweeren segdy ? warachtighe stinckende sweeren / want die voorghinck / dien was zijn lijf heel vol vyers / den hals vol vuyls etters / ick meynde dat hem die ge-heele galle om die tanden ghelopen hadde / hy woude zijn doot sinē Doctoor inder Me-dicijnen op legghen / claghende ende beschul-dighende den seluen Doctoor dat hy sinen vianden meer goetgunstich gheweest had-de / dan hem / recht oft hy hem fenijn in ghe-gheuen hadde / zijn Medeghesellen seyden / dattet niet waer en was / altijdt watter van was / sy hadden altesamen blauwe / vierighe sweeren opt lijf / als oft sy fenijn ghedrone-ken / oft aen die Pestilentie ghestoruen had-den gheweest. Van verre volchde een grau / bleeck / magher / stinckent sielken / dat en weet ick niet / waert ghebleuen is / want het liep achterwaerts / alst lange ghenoech ghe-luystert hadde. Oock en ist niet lange ghe-leden / dat hier noch een ander quam / die v tot den Hemel verhief / dan hy schudde zijn hooft als een droncken sot / ende als hy hier lange gestaen hadde / eñ veel onnutte woor-den wtgeslagen / riep hy ten lestē / ic was een plōp keel / daer na gaf hy Paulo minē broed niet alleen spijtige woorden / maer eyschte hē

Hier nemen se die ghisſinghe wt / want sulckē waren tot Delft aende Peste ghestoruen.

Dit schijnt een Minderbroerkē ghe-weest te zijn.

Sulckx ezel seytmen by Delf. op ewou ghewoont te hebben met name Pastor Popoldus.

dock wt/ende woude een kamp teghen hem
staen / soo verre hy hier binnen ware / want
dat en meynde hy niet moghelick te zijn/ om
dat hy den Juden soo grooten oorsake tot al-
derley dwalinghe achtergelaten hadde/daer
men die heele Kercke van Roomē mede sou-
de onderdruckt hebben / haddemen niet by
tijde toeghesien. Waer op ick beweecht zijn-
de/eñ hem vraghende na tgelooue/ antwoor
de hy my / daer en was gheen booser dinck/
dan datmen van tghelooue kalde / ende dat
waer tfenijn/ daer Paulus so grooten quaet
met wtgherecht hadde / hy en hadde my oft
Paulo noyt geloof gegeuen/ dan der Room
scher Kerckē/ende al hadse hem heeten ghe-
loouen dat die Minnebroeders spiersacken
waren den schoot vā Abraham/ ende dat die
meerssen die de Esels draghen / den Hemel
waren/hy soudet gelooft hebben. Want dat
ware een groote heylicheyt/ om dat alle leu-
ghenen/ die in sich niet dan leugenen en zijn/
een cracht van een waerheyt crijgen/ in dien
die Roomsche Kercke wil/want sy niet dwa
len en cā al woudese al. Ja dit seyde hy noch
dat ick Paulum seluer voor een ketter geschol
dē hadde/bysonder daer hy seyt/ dat die Bis-
schoppen echte Wijuen hebben souden/daer
hy seyde soo vele boosheyts in ghelegen te
zijn / dat hy lieuer dusent mannen doorsteke
wilde/dan eens op een echte wijfte dencken.
Ru. Dat en was na mijn duncken niet qua-
lick gheseyt/want ick plach onse ionge Prie-
sters

sters om den houwelicken Staet te beter te schouwen/ te vermanẽ/ datse/ wanneer sy eenich gheuoelen vander natueren hadden tot vrouwen/ God bidden souden/ dat hy hen daer met helpẽ woude snachts in haren drōō oft in dien dat noch niet en holpe/ dat sy dan die swackheyt der naturẽ heymelic gebruycten/ ende en lieten hen ymmers niet daer toe brenghen/ datse opte misdadighe leere vander Priesters houwelick eenighe gedachten setten. Want al waert schoon/ dat die Priesters oock wijuen trouwen mochten/ soo en behoorden zijt nochtans niet te doen/ om dat gheen wijf weerdich can zijn so hoochweerdige Persoonẽ/ daer God alleen toe spreect: Ick heb ghesept/ ghy zijt Goden/ ende verhoochde Sonen altemael. Oock druckte ick hen dat in. Ende siende die sonen Gods/ die dochteren der menschen/ dat sy schoon waren/ zijn sy tot hen inghegaen/ seggende dat ware alleen van den Priesters te verstaen. Eng. Ho/ dat was subtijl/ ende soo werden oock noch heden ten dage die Giganten ghebooren/ die oock nu teghen den Hemel vechten. Hu. Maer noch en verstae ic niet/ wiese gheweest hebben/ die ghy my dus beschreuen hebt. Eng. Dat en is gheen wonder/ want daer en is noyt hatter oft grouer stopelstier inde Werelt geweest dā ghy/ Hoort Peeter/ ick sal v een van synen beleefdẽ stucken vertellen. Als die edel hoochgheboren Heere/ heer Robrecht van Bergen/ Bisschop

Ruards raet teghen de onreynsheyt der Priesters.

Papẽkinder.

Robrecht van Bergen Bisschop vā Ludick.

van Ludick geworden was/ seynde die Uni-
versiteyt van Loven desen grooten Orateur
om hem gheluck te bieden. Tot Ludick ghe-
comen zijnde / ende toeghelaten om te spre-
ken/ dwelck ghschiede op eenen grooten sa-
del/ daer oyer aē lach/ tradt hy terstont voor
by alle die Heeren/ ende plaetse ghemaect by
den oyere/ eñ hem metten rugge derwaerts
ghekeert / begonde hy zijn woordt te doen/
niet te min reckende ende streckende zijn le-

Kwartgroet den Bisscop met eenen dreet.

den/ tot dat hy eenē grouen Schippers dreet
liet vliegen/ dies hy hem niet eens en schaem
de / maer behielde zijn verwe / recht oft een
oudt man dat wel met eeren doen mocht.
Pet. Dat was recht/ hy moet hemseluē danc
ken ende prijsen/ als een die zijn dinghen wel
ghedaen hadde. Eng. Dats waer/ so plach
zijn Vader oock metten winden te dispute-
ren/ als hy tseyl aenhaelde. Ru. Wat kakelt
my dese achter mijnen rugghe? Eng. Daer
en leydt u niet aen/ alst S. Peeter slechts ver
staet/ doet ghy v dinghen voortaen/ wilt ghy
wat. Ru. Segt doch/ waer sy ghebleuen zijn/
daer wy te voren van ghesproken hebben/ na
demael sy niet inghegaen en zijn / so my aen
vdunckt? Pet. Daer sy v sonder twijfel ver
wachten sullen. Ru. Ick en verstae niet wat
ghy segt/ dan sult ghy my den name vanden
lesten niet mogen segghen? Pet. Niet seker/
ick heb alleen die eerste syllabe onthoudē/ die
heeft twee letteren/ indiē dat ghy daer een s
by stelt aen het eynde/ soo ist opt Latijn een

Bo. s. bos Bofeldus.

os/ende hy hadde erghens opt Woudt ghewoont / ende soo my dacht / hy soude hoy ghegheten hebben / haddement hem voor ghewozpen. Eng. Wat hy gheten heeft/ en weet ick niet/dan hy heeft altijdt hoy tusschen de hoornen ghedraghen / heel hardtneckich / onschamel / horneloos / toornich/ (als die sotten ende onversochten pleghen) quaedtvermoedich / onderweinsaem / narrachtich/welcke deuchdē hy altemael bedecken conde met een gherimpt aensicht / niet anders dan oft hy van een simme hadde geboren gheweest / die den mensch eertijdts ghekent hebben / segghen dat hem die Kettermeesters/die hy als een Medebroeder na liep/ alle eere ende reuerentie bewees/ diende holp/oock selue plegen te belachen/maer om dat hy hen den rey wel holp dansen / alder weghen loopende/ verspredende/ liegende/verdraeyende/ valsch aenbrenghende/ nadat hy by de luyden heymelickheydt quam/ oft hemseluen daer by drang ende schalckelick by voechde oft van synen naesten vrienden (die hy oock insghelijcx verriedt)oft van anderen (die met hem lachen wouden) te gast gebeden werde/ hielden sy hem als een lyzsterer ende aenbrengher in weerden / bysonder dese Veltheer / die soo veel honts letteren in synen naem voert / hadde hem seer lief op dat het dersel (so het spreecwoort is) zijn soude ghelijck die pot/ eñ dat behoorde ooc wel/want simmen eñ honden plegen

wel

wel ouer een te comen / die vrientschap was oock dies te vaster/dat het leelicke wanschepsel alle dinck op zijn eygen cost dede/ hy liep/ hy seynde/hy liet weten hy ghinck verspiedē ende bespieden ende berichtigen sonder beuel/ hy croop heymelick onder twolck/daermen predickte/ hy schuylde onder twolck om yemanden te hooren / dien hy docht te bedraghen / hi sadt by de Kettermeesters/hi onderteeken de/hi tuygede. Dit dede hy desen grooten Veltheer al om niet/ende soo werde sinen Naem inde rekenschap gestelt/ als een Bode/ een ghetuyge/een Schrijuer/ eñ Bysitter/ en dat mocht die ongeleerde Geest al lijden/gheuende oock quitantie van goeder betalinghe/al en hadde hy niet ontfanghen/ wel te vreden zijnde/ende hem seer verheffende metter eeren/ dat hi mede Kettermeester scheen te zijn/ als eenen grooten yuer te hebbē tot de heylige Roomsche Kercke. Ku. Wat wil dese stilte/ waerom en werden wy niet inghelaten? Pet. Hebdy niet ghehoort wat dese ghesept heeft? Ick hebs ghenoech gehoort / dat beter van v ghelaten hadde geweest / dan so my dunckt/ hoort ghy weynich wat eē ander seyt. Eng. So plach hy / ende hout noch zijn oude maniere. Ku. Waerom versuymen wi desen dach soo onnuttelick? waerom en doet ghy niet open? Pet. Om dat ghy niet ingaen en soudt. Eng. Dat en hoort hi oock niet / en waert niet een botte beest / ende midden onder de schippers gheboren/ daer niet dan roe-

pen om en gaet/ hy soude immers wel merc-
ken/dat v den mont gaet. Pe. Ick en weet
noch niet/ wie dat ghy zijt/eñ om wat deucht
dat ghy hier ghecomen zijt/ wat ghy v ver-
meet om in te comen/dat segt mi noch als al
le andere sielen pleghen/ dien de deure van
selfs niet open en gaet. Ru. Ghy haddet
moghen lesen. Pet. Dat hadde ick/ hadt
ghy my niet verstoort/segt ghy selfs. Ru.
Ick ben heer Ruart/Tappaert van Enckhu-sen/der seuē vrye Consten Meester/der hey-ligher Schriftueren Doctoor ende Leser/des Capittels van S. Peeter binnē Leuuen De-ken/der seluer Vniuersiteyten Cancelier/van weghen den heylighen Stoel van Roomen/ der Keyserlicker ende Coninckl cker Maie-steyt ouer alle plaetsen/Dorpen/Steden/Bis dommen/ der Nederlanden Kettermeester generael ende speciael/ hebbende volcomen macht eenen anderen onder mi te stellen/eñ onder dien noch eenen anderen/ directelick ost indirectelick tot den tweedē/ derden/vier den toe/ onder my/ ost den eenen onder den anderen daer nae/ dat van noode sal wesen/ catholick/rechtgheloouich/een ghetrou sone der heyligher voorghenoemder Moeder der Roomscher Kercken. Pet. Ick ben Peter/ den Christus gesecht heeft/weyt mijn Scha-pen/ van allen uwen anderen veruaerlicken namen ende titulē/ soude my tspyen wel aen gaen/ ick en heb oock gheenen lust van elcx te vraghen/ dan dit segt my/ waerom hebt
ghy

Doctor Ruart.

Ruarts grofheyt.

ghy dat wten Boeck ghelesen? conde ghÿt niet van buyten? Eng. Van buyten / hy en can nau nae segghen/datmen hem voorseyt/ oft hy seyt het qualick/ hy en can sinen eygen Naem niet/ende heeft hem seluen altijdt inde

Ruarts sprake.

plaetse van Ruart Tappaert / Suat Tappat ghenoemt / Jae en hadde hy zijn Commissibrieuen niet altijt van eenen anderē laten lesen/men soude ghemeynt hebben dat hy van der seughen/die der verckenen moeders zijn gheboren hadde gheweest/zijn Moeder had de den Doctoren van Leuuen sinen Name ge seyt/doen sy hem eerst Scholen brochte/ anders en souden zijt nem mermeer wt synen monde hebben moghen verstaen / ghy hebt hem Peeter zijn woordt met sinen sueghen-naem hooren doen / ghy merckt wel watter te doen is / vraecht hem nu van als. Pet. Daer en heb ick gheen last toe/ hy mach segghen (wilt hy) op wat vertrouwen hy voor den Hemel gheclopt heeft/ende op wat tijtel dat hy hem aldermeest vertrout. Ru. Opte Kettermeesterschap. Eng. Dat heeft hy ghehoort. Pet. Wat zijt ghy dan voor een? een Minos oft Rhadamāthus? Ru. Noch Minos noch Rhadamanthus / noch oock Hercules/dat ick Slanghen onthooft hebbe/ oft Stieren ghedwonghen / oft draecken ghewrocht / maer ic ben een vernielder der Ketters/ een voorvechter des heylighen Catholijckschen gheloofs / een seer diep wtlegghber der heyligher Schrifturen/een onversaecht

ende

ende onverwinnelick beschermer der heylighen Vaderen / der gheestlicker vergaderinghen/ der Concilien/ eñ des heyligen Roomschen Stoels/ ick en heb dẽ stal van Augias/ (daer die Poeten van schrijuen) niet ghevecht/ dan ick heb gheveecht die fonteynen des heyligen Catholijcken ghelocfs van die vuylicheyt der Ketters. Pet. Dat wijset hẽ seluen/ ende bysonder machmen aen uwen schoonẽ mont sien/ hoe reynen Veegher dat ghy gheweest zijt. Ru. Ick en heb niet den Griecrschen beyr / maer den Sassenschen weer onderworpen / die den Wijngaert des Heeren verwoeste. Pet. Dats recht / ick denck dat hy gheen hoornen en heeft ghehadt/ ende heeft sich terstont overghegeuen. Ru. Wel aen dan/ op dat ick my seluen hier niet langher en houde staen/ ick sal opt cortste mijn voornemen vertellen/ waer ouer ick altijdt wt gheweest ben/ wat arbeyt ick ghedaen heb / waer ick vromelick ghestreden/ waer ick mijn hertochten gedaen heb / waer ick ghetriumpheert hebbe/ alles hoe het gheschiet is. Eng. Vertelt soo langhe dat ghy in ghelaten wert/ als ghy pleecht toe te laten om hen te ontschuldigen/ als yemant van uwen Discipulen/ oft eenich Cock in een Cloo ster/ oft een ma[illegible]leppende Baghijne van yemant wat ghedroomt hadde. Ru. Ick ben ghebooren/ op dat ick vanden eersten aen beghinne/ iae van dat ick inder wiegen quam. Eng. Beghint van ws moeders eye / oft

M. Luthe.

Ruarts ghebooren.

van oude kutten Iaerghetijden/ gelijck ghy inder Scholen pleecht neghen Iaer te lesen over een Capittel van S. Jans Euangelie. Ku. Noch seg ick/ ick ben gheboren binnen Enchusen/ een vermaerde Stadt van Hollant/ int Iaer 1485. onder Keyser Frederick de derde/ den Paus Innocentis die achtste/ in die vierde Inductie/ den 15. dach Februarij. Pet. Ghy tot Enchusen? Ku. Dunckt v nieu/ dat in een stadt/ (daermen niet en hoort/ dan het roepen ende rasen van Schippers/ daermen nau hooren en can van tgheluyt der Zee) soo stillen gherusten hoogen/ subtijlē verstant geboren is. Anacharsis was in Tartarië onder die Koeherders gebore/ ēn inde Hoofden ēn nesten van onredelicke beesten vintmē dickmael seer costelick gesteent Eng. Wat soumen costelick ghesteent vinden/ die v de hernen bouen open brack. Ku. Ick ben gheboren int midden vanden Vastelavont. Eng. Ende ghy zijt gemaect int midden vanden Meye/ als hoeren ende boeuen byden anderen loopen/ ghelijckmen ghemeynlick spreeckt. Ku. Wel aen in Godes namen/ als onse Ouders sonderling vrolick zijn/ want dan beghinnen sy sich weder te bereyden om wt te varen/ des sy te vryer onder malcanderen leuen/ als de ghene die corts adieu segghen sullen. Pet. Wat kakelt dese mēsch/ en dat hem int hooft coemt/ ghelijck hy plach/ dan hebt ghy zijn woordē wel verstaen? als onse Schippers vrolick vā

wijn

wijn ende Homborgherbier/ haer wijuen te vriendelicker inden arm nemen. Pet. Wat ist een droncken Schippers soon? Eng. So dunckt my/ ende oock gemaect daer zijn Vader niet by en is gheweest/ want hy belijdt selue/ dat hy opten Vastelauont gheboren is/ ende dat anders die Schippers ter zee zijn/ oft hy moet op een tijdt ghemaeckt ende geboren zijn/ ende dat dunckt my/ dat hy oock selue meynt. Pet. Kent ghy die Stadt van Enchusen/ daer hy gheboren is? Eng. Eerlicker ende beter dan hy/ want hy om datmē sich zijnder seer verwonderē soude/ ghelijcse by die Tartaren/ ende stomme beesten. This een Stadt/ die met Schepen sterck ter Zee vaert/ die wt der gantscher wijder Wereldt die beste goederen by den anderen haelt/ diemen ouer Duytschlandt vercoopt/ die/ behaluen datse machtich is om oorloghe ter Zee te voeren (dwelck die Franchoysen/ Oosterlinghen/ Schotten/ Ghelderschen/ Vriesen dickmael versocht hebben) oock vele geleerde luyden heeft voortghebracht/ dan ghelijc in ghesonde lichamen dicmael sproetelē/ loopende gaten/ sweeren ghevonden werden/ daer alle onghesontheydt/ ghelijck een gote door wt loopt/ alsoo heeft dese mensche nae hem ghetoghen alle die sotticheyt/ die inden donckeren winter/ doe hy gheboren werde/ alle die droncken Schippers ouer heel Enchuysen hebben wtghespoghen/ ende ghedreeen. Hier hebdy den eersten oorspronck deses Lof. der stadt Enc-husen.

wonderlicken verstandts/ daer hy mede ghecomen is tot alle die subtijle Louensche wijsheyt / ende verholen begrijp der Schrifturen.

O hoe salich was die dach/
Doemen dit Kalf gheboren sach.

Kuarts hemelteeckenin zijn gheboorte

Nu laet ons voort sien Peeter/ onder wat ghesternte ende influentie dese gheboorte geschiet is. Die Sonne hebbende die Visschen te baten/swemde tusschē den Steenbock ende den Stier/ seer subtijle Hemelteeckenen/ die Mane was in Eclipsis/ ende was desen wondergheleerde Meester in synen Ascendent. Het eersgat van Saturnus ende thooft van Mars waren aen een gheknoopt onder den Drakensteert. Elck man weet wat groote Wetsetters alsoo gheboren zijn/ te weten: Chorebus daer Virgilius af schrijft : Thersites daer Homerus af schrijft : Gordius koeherder nae Coninck ghewordē/ Claudius Keyser vā Roomen. Dat hy dan so wijsen gheleerden man wesen soude / dat hadde lange te voren gepropheteert broeder Franciscus Monachi/ eñ Cornelius Scepperus doen sy zijn gheboorte gerekent haddē. Pet. My verwondert hoe yemāt onthoudē heeft wat vre dese mensche geboren was/ want die moeder en condes niet wete van pijnē / noch die Vader van dronckenscap. Eng. Die Vader plach snachts synē ballast af te leggē/ dat dede hy doē ooc opte selue vre / doē tkint geboren was. Ku. Wat staet dese hier so onnut

te ka-

te kakelen/ doet hem swijghen/ oft doet my open. Pet. Geen van beyden/ dan segt ghy voort/wilt ghy. Ru. Gheborē dan zijnde in so vermaerden Stadt van Hollant/ende seer wel opgevoedt/ op dat ghy wetē moecht hoe dat ick tot mijn Engelsce verlichtinge gecomen ben/ na dien dat ic mijnē Grammatica wt dē Alexandro/mijn Syntaxis wt dē Synthen/ mijn Dialectica wt dē Petro Hispano geleert hadde/ op dat ic een volmaecte stapel des Stoels van Roomē soude mogen werdē ben ic vā mijnder moeder na Louē gebracht. Als ic nu in geschreuen was vandē Rectoor/ heb ic terstont die subtijle Boeckē beginnen te leeren/die ick nu niet noemē en can. Eng. Dat doet v subtijle stercke memorie. Ru. Dan so vele ick behouden hebbe/ soo las ick eerst Thomas van Aquinen/Schotus/Egidius van Roomen/ Holcot ende Brucot/ tot dat ick Meester werde indē seuen vrye Consten. Daer nae worde ick aenghenomen vā drie hooge gheleerde Doctoren inder Godtheyt/Johannes Buart van Aet/Niclaes van Egmunt/ Godschalck Rosemont/ die deden my studeren in die Boecken van Petrus van Taranta/ Bonauentura/ Gabriel Biel/ Thomas/Schotus/soo langhe dat ick Doctoor inder Godtheydt ten laetsten ghemaeckt was. Van stonden aen/ hoe ionck dat ick was/ (want ick mijn ouderdom beterde met seer vroechrijper wijsheydt. Eng. Dat heeftmen aen uwē ouderdom moghen

Ruarts studium.

Ruarts meesters.

sien. Ku. Worde ick met sulcken vervaren
Capiteynen in Commissie wt ghesonden.
Pet. Laet hooren waer? Ku. Die ketterye
van Luther ende Zuinglius brack eerst wt/
ende verspreyt door menigherleye Boecken
behaechde ouer al den menschen seer. Daer
om werde van allen den Louenschen Docto-
ren gheprophetEert/ dat ick te pas gheboren
was om alle ketterye wt te roeyen / ende de
heylighe Kercke te verlossen/niet anders/dā
eenmaels Camillus/ ende Scipio die Stadt
Roomen verlost hadden. Ick worde byson-
der ghepresen / dat ick die boecken der Hey-
denscher Poeten ende Oratueren / iae alder-
meest Erasmi/ die doen in allen Scholen die
kinders met synen schriften betoouert had-
de/ niet anders / dan ghelijck een Slanghe
haetede / dat ick mijn gheestelick Latijn niet
wt Terentio ende Cicerone gheleert hadde/
maer wt Gemma Gemmarum / Catholi-
con/ende Carolus/ waer wt alle Sternekijc-
kers van my seyden / dat ick het eerste ende
het leste van deser dwalinghen sien soude/
daert nochtans God voor behoede. Som-
mige van onsen Doctoren (die met Prophe-
tie begaeft waren) seyden dat alle victorie te-
ghen de Ketters aen my hinghe/ ghelijc een-
mael Hercules inder wieghen twee draken
ghewORcht hadde / tot een teeken dat hy int
leste alle fenijnighe leelicke beesten soude ver
nielen/ ende sulcke Propheten waren tot Lo
uen die tijdt vele. Eng. Dats waer/also ve-
le als

Kuarts eerste moordeRye.

Der Doctoren prophesie van Kuart.

se als Oliphanten int riet nestelen. Ru. Sy dochten ooc op die goede godvreesende vrouwe mijn Moeder/doē sy my tot Louē Scholen brochte/ doē wesende een kint van sesthiē Jaren/datse ghesept hadde/ dat ick twee Jaren te voren eer ick van Enchuysen tooch/ een koe/ende een wintmoelen niet wt een en kende/ noch een peert ende een dootkist/ iae onderweghen na Louen/als wy tot Diest op de Peerdemarckt quamen/ toonde ick mijn Moeder groote koeyen/ die gheen hoornen en hadden/ niet wetende dattet peerden waren. Eng. Alsulcken votten guyl behoorde niet te studeren / bysonder inder heyligher Schrift/maer inde molenkarre te gaen/ghelijck oock Doctor Martinus Dorpius openbaerlick plach te segghen / te midden onder de Doctoren. Ru. Daer om plach Doctor Niclaes van Egmont/een man van een Enghels leuen / te segghen / dat ick ten laetsten vanden gheest inden Hemel opghetoghen/ voortaen soude metten heylighen Enghelen spreken/ want men ghelooft voor seker / dat die doctoren die verlicht zijn int midden van haren diepen ghedachten / vanden Engelen werden opghenomen / om datmen met hen raet nemen wilden inden Hemel. Eng. So pleghen die Oliphanten ende Wintmolens oock inden Hemel te vlieghen. Pet. Ghy zijt nv soo verre ghecomen/dat ghy behoort te vertellen/wat vrome feyten ghy al gedaen hebt/ na dien ghy tot so grote gheleertheyt/

Martini Dorps prophetie van Ruart.

Egmonds Doctor.

Verlichtinghe der Louenscher Doctoren.

duderdom eñ meesterschap gecomen waert. Ku. Wat soude ic anders gedaen hebbẽ/ dan ic te voren geseyt hebbe / dat ic alle mijn verstant/ macht/ ghesontheyt/ raet/ voornemen aengeleyt hebbe/ om die Lutersche Ketterye te bevechten / wy hadden wel eer mogen op waken / dan dewijle wy inder Scholen van seer hooghe dinghen becommert waren om te disputerẽ/ was die Ketterye verre ouer die Werelt gestroyt / ende bysonder hadden die Hollanders den smaeck ghecregen/ die doch om nieuplichticheyt / eñ bysonder om kettery te suygen alle Landen doorloopen. Pet. Wat grootte dingen waren dat/ daer ghy mede becommert waert. Ku. Wy Doctoren hadden voorgenomen om te disputeren/ hoe vele pennen dat die Engelen in haer vloghelen hebben/ ende nademael sy vloghelen hebben/ dat is veeren / oft sy onser God wt een Eye aldereerst heeft doen broeden / ghelijck ander voghels / oft dat hyse sonder natuerlicke oordinantie gheschapen heeft / met het woort Fiat: Item hoe veel ghewerften dat die Duuelen in haer steerten hebben: Item oft Lucifer voeten heeft / ghelijck een padde/ oft ghelijck een broethenne. Pet. Dat waren seker sware questien. Ku. Daerom en zijnse oock noch niet verclaert. Pet. Nu segt wat vyanden hebdy eerst voorgenomẽ. Ku. Daer hoort na/ wy hadden inden Haghe laten aentasten Heer Jan van Woerden/ die daer om die alder booste was / om dat hy die eerste was/

Deerste aennemen des Euangeliums in Hollandt.

Subtijle leeringhen der Louenschẽr Doctoren.

Heer Jans van Woerdẽ ghevanghenisse.

was/ die Overste vā onsen Krijchsvolck wa ren/ Nicolaus Coppijn/ Godtschalck/ Rosemont/ ick was Lutenant/ staende onder tghebiet vanden anderen / nochtans veel doende totter Victorien. D. Nicolaus Egmont ende Gerardus Vianen doortoghen der vyanden Landen/ brengende die gheuangenen eñ den roof tot ons inden Hage/ daer wy onse ghemeyne profijt mede dedē/ nochtans en diende Gerardus Vianen niet soo wel tot desen Krijch/ want al was hy gheleert ghenoech/ hi was daer tegē veel te genadich/ waer door hy dickmael de sake vandē Ketters selue verantwoorde / en liet die Verraders los. Pet. Was hy bloode/ wat heeft hy v dan in so harden strijdt gheholpē: men seyt doch/ een bermhertich Crijchsman / is een Martelaer voor God. Ru. Hy en holp ons niet veel / maer hemselven niet weynich/ want dien hy so genadich was/ die maeckte hy den Gudel eerst ledich. Twelck gherοken hebbende doctoor Egmont/ als hy weder tot Louen ghecomen zijnde / van onse Medebroeders ghevraecht wert / oft wy die Lutheranen al in Hollandt verbrandt hadden / antwoorde / Jae al verbrant/ doctoor Vianen heeft die roode gloeyende kolen in zijn Tessche. Pet. Met sulcke kolen en heb ick noyt de krancke ghenesen/ Dan segt voortaen/ wāt (so ick hoor) ghy hebt met eenē gheuangenen man ghevochtē/ wat ketterye hadde hy voor: Ru. Sijn ketterye en was so groot niet/ na dese tijdē te reD. Gerardus Vianen genadich ende ghierich.

Heer Jans van Woerden huwelijc voor ketterye gherekent.

Heer Jans doot.

kenen / men hadde hem wel los moghen la-
ten/dan hy had een wijf ghetrout. Pet. Ick
oock wat ist dan? Ru. Doen en waert ghy
noch gheen Apostel / ende doen Christus v
riep/mocht hy met v dispenseren/ ooc waert
ghy een Jode/ ende het Priesterlick houwe-
lick en was noch niet verboden/Ja dat noch
tmeest is/ ghy en waert geen Priester/ noch
en hadt gheen wijdinge/ want in dien tijden
en was noch Paus noch Bisschop. Pet.
Dat dy droncken Narre God schende / my
lust het eynde van dese oorloghe te hooren/
anders woude ick vraghen waerom dat alle
Priesters mijn Navolghers willen zijn / en
heb ick selfs gheen Priester gheweest. Ru.
Wy hebben hem met eendrachtigher stem-
men veroordeelt ende verbrandt. Pet. Ee-
nen Priester? Ru. Wy hadden hem eerst
ontwijdt/ ende daer na een gheel narrencap
aenghetoghen. Pet. Ghecken en moghen
niet misdoen/ dat was een cleedt der onnoo-
selheydt/ waer om en deed ghy hem niet een
Lantsknechts cleedt aen? Ru. Hy had mis-
daen / eer hy dit cleedt aen had / ende hadde
ghenade moghen hebben/had hy willen seg-
ghen/ datse zijn hoere gheweest hadde/ ende
hadde zijn menschelicke cranckheyt bekent/
ende niet een Sacrament (dat alleen voor dē
leecken ende wereltlicken luyden ingheset
is)niet voor hem gereckent. Pet. Na dat my
dunckt/ soo ist veyliger by v luyden in hoer-
dom / dan inden echten staet te leuen. Ru.

Niet

Niet so heel veylich/sy werden vanden Officiael ende Deken ghestraft. Eng. Inden Buydel. Ru. Dit leeren wy nochtans alte samen/ende so plach ick die Baccalarisen in haren disputeren te scheyden/ dattet beter in der Kercken vā noomen te lijden ware/ dat een Priester twee hondert hoeren hadde/ dā een echte vrouwe. Pet. By wat reden? Ru. Want die Moeder die heylige Kercke voor niemant haren schoot en sluyt/ende dies verblijden hen alle Enghelen inden Hemel. Die nu hoeren houden/bekennen datse misdoen/ noch sy en staē haer sonde niet voor/ daerom machmen hopen tot haerder salicheydt: die wijuen hebben/ en willen alleē haer mis daet niet bekennen/ maer beschermen hen oock metter Schriftueren/ ende connen nemmermeer tot berou comen/ oock machmen hoeren scheyden/echte wijuen niet. Pet. Waer om niet? in dien een Priester mishaghen in zijn wijf crijcht/ hy mach oorsaeck vindē om te scheyden/ om dat gheen wijf so heylighen Persoon weerdich en is/ ghelijck ghy seIue segt/ Jae wat behoeftmen te ontbinden ende te scheyden/ dat noyt ghebonden en is gheweest? Die Paus en laet gheen houwelickē inde Maechschap toe/ ghelijck hy ghenoech bewesen heeft aen vrouwe Mechtilt van Hetrurien/ daer die Pausen alle haer goederen noch van besitten/ende niet vā Keyser Constantinus/dien sy S. Petrus Patrimonium toe schrijuen/ wat acht ghy dā so veel op sulc

Hoerdom der priesters beter dan houwelijck.

ken trou/? Hebdy selue niet te voren geseyt/ dat een vrouwe niet anders by eenē Priester als een Enghel Gods te rekenen ware / als oft sy een seughe ware. Dan om geen dinck en heb ick meer gelacht/ dan dat alle Papen haer kinderē laten echt maken/ om hen haer goederen te laten/ eñ dat ooc noch by tleuen der Moeder / wat bescheet ist doch / iae hoe sluytet/ dat die kinder echt ghenoemt werdē so lange als de moeder een hoere is. Pleecht ghy uwen Klercken tot Louen niet te leeren/ dat hoeren/ boeuen/hoeren eñ boeuen kinderen aen een hangen. Ende is de vrouwe een hoere/ so is die man een boeue: Is die moeder een hoere/so is tkint eē hoerenkint. Wat is dit anders/dan van dūstelen vijghen plucken/eñ olie perssen wt een pruymsteen? Ku. Dat en hebben wy noyt so diep gegrondeert ende ick en hadde my niet ghehoet/ datter so veel subtkilheyt in v gheweest hadde. Al en zijn dese dinghen niet also waer eñ claer/ wy moeten nochtans soo by tvolck spreken/ om ionge macchden te waerschouwen datse den Priesters niet lichtelick en volgen. Pet. So waerschoutmē die Visch ooc datse aende anghel niet en būten. Eñ daer ouer brengt ghy met uwen valschen vuer eñ menschen geboden veel vrome luyden om den hals. Ku. Dat moet ick nu van v lijden/om dat ghy de tralien voor den neuse hebt / ghy mochtet ter plaetsen eermaels ghesproken hebben / heel Nederduytschlant en soude v so wel niet bewaert

Papenkinders legitimatie.

Relatiua.

waert hebben/als dese tralien. Pet. Die tralien sullen v wel buyten keeren/ dan ghy (so my dunct) hebt den goeden man sonder omsien verbrant? Ru. Jae verbrant/ eñ dat niet eens aengesiẽ oft gevraecht dẽ Raet van Hollandt. Pet. Wat seyden dan die goede luydẽ daer toe? Ru. Theeft hen genoech geiãmert ghelijct ooc noch tot desen dach toe tgeheele volck ouer Hollandt leet is/ eñ sy en soudent sonder twijfel nae die geschreuẽ Rechten niet geledẽ hebben/dã Carolus Quintus had beuolen/datmẽ dẽ ketters noch Recht noch Aduocaet gunnen en soude/ dat was een vaste muer voor ons/ anders haddẽ wy dus lange alder wegen te licht gevallẽ. Nochtans sorge ick/ dat mijn Metbroeders eñ nacomelingẽ corts wat anders vernemẽ willen/ wãt ic sie (God beteret) dat ons al die Werelt als honden eñ moorders haet/ die onse sakẽ vã selfs plegen te voorderẽ/ keeren ons nu den neck/ sy verlengen die saken/ sy doẽ haer onschult/ sy hooren onse wederpartye/ ia (dat noch dat alder quaetste is) die Ouericheyt gesien hebbende onse Commissie/ weygeren gehoorsaẽ heyt/ons oude patronẽ steruẽ/ die inde plaetse comen/ zijn ionge gastẽ van Wittenberch Basel/ Heydelberch/ Geneuen wedergheco mẽ (al en willẽ zijt niet wetẽ) vol fenijns/vol van alle ketteryen. Ja om dat sy vreesen/ segghen sy/ dat wy gheen maniere van Recht en houdẽ/ dat onse Processen na geschreuẽ Rechten/ ende styl vanden Houe onghefundeert

Carols placcaten teghen de ketters.

Te recht geprophesеert.

Daer hebbẽ se lang naer tegẽ gesocht ende nu eens ghevonden.

zijn/ sy verwecken teghen ons die Staten vā den Landē/ seggende dat wy tot sulcke Commissien niet bequaem en zijn/ om onse ongeleertheyt/ ende dat wy noch des Keysers placaten/ noch onse eyghen Commissie niet en verstaen. Ende dat ick deerste metten lesten segghe/ sy zijn den Ketters heymelick altemael gunstich/ oft sy en willen gheen bloedt vergieten/ want so noemen sy die straffe/ diemen den Ketters aen doet. Alsoo hebben die van Antwerpen ouer een deel Jaren die Spaensche Inquisitie/ ende dat heylige examen afgheslagen/ segghende/ die Cantooren ende factoorschappen souden gheheel veriaghet werden/ hoe wel sy cortelick redelick na onsen sin ghedaen hebben/ vanghende sommighe/ die in de Predicatie in een Bosch gheweest hadden tot honderdē toe/ recht oft zijt al ghewonnen hadden ghehadt. Ende oock zijn die van Antwerpen so van sinne/ datmen se opt wterste niet quellē en mach/ nochtans (oft ymmers opt quaetste ghecomen hadde) soo hadde ick Coninck Philips gheraden/ hi soude die Stadt met Ruyteren ende Knechten soo benauwē/ datter niemant wt en quame/ soo wel om genade te bidden/ als te ontloopen/ ende schieten dan twyer daer in/ segghende/ hy soude ouer theel Landt een groote verschrickinghe maken/ als cleyne Steden saghen/ dat hy so weynich opt alder grootste achten. Wat wil ick vele segghen/ om niet te lieghen/ dese ketterye spreyt heymelick ende open-

Dat spel hebbense eēs ghewonnen sy houdent langhe.

Theeft ghebleken ende sal corts noch meer wilt God..

Antwerpen tegen dInquisitie.

Bloetstortinge binnē Antwerpen.

Raets raet teghen Antwerpen.

openbaer so breedt/dat mijn Medegheseilen in last ende lijden comen willen/ten ware sake/dat den vrede tusschen die Coningen van Spaengien ende Vranckrijck seer haest ghemaect werde/ want dewijle die Duydtschen ende Sassen den Coninck van Vranckrijck dienen/ende die swarte Ruyters dē Coninck van Spaengien / ende die Heeren daerom door die vinger sien/ doen die Ketters wat sy willen/want sy en werden niet gestraft.Dan daer is een ander dinck/ daer die croone van alle onse hope op staet. Pet. Wat is dat? Ru. Dat wil ick u wel segghen / wilt ghijt swijghen. Pet. Als een Molensteen. Ru. Wy hopen/ dat die Coninghen door houwelijck verbondt maken sullen / ende opt nieuwe alle haer macht teghen die Ketters in Duytschlandt opbrenghen/ tot dat onse Coninck noch meer eeren in leggen sal/dan zijn Vader. Eng. Daer moest God voor behoeden/ dan dat waer den rechten slach / om te volbrenghen tverbondt binnen Napels ghevonden in eender Geelschaps huys van eenen Cardinael / ghesloten tusschen Franciscum Coninck van Vranckrijck / Solyman den Turck/ ende Clemens de seuēde Paus/ om die Werelt te deylen/ waer in om te hebben tderde deel/ die Paus oock het Christen gheloove verswoer. Van dat Verbondt en wist niemant/dan Carolus alleen/ die nochtans door groote vreedsamicheydt/ dat noyt in tlicht ghebrocht heeft / noch oock synen

Eens / ende wilt God/ noch eens.

H. Hans Wilm. G. Guntare van Swartsburch.

Hoe wel wast geradē met thuwelick/daer C. Henricus ouer bleef/ daermen openbaer Gods oordeel sach.

Verbontenisse teghen heel Christenheydt.

Caroli billickheyt.

Vyan-

vyanden verweten / veel te min opt gedacht

Sy ook haer des noch.

hem dies te wreken / dan gaf God die wraeck
op / ghelijck hy altijdt oorloghe af ghewey[d]
heeft / niet ontseyt. Ick en hope nemmer-
meer / dat Philippus hem van uwen rotghe-
sellē so sot sal laten maken / dat hy den Fran-

Ten loopter noch niet qualick nae.

choysen zijn Landen inden mondt brenghen
sal / ende synen Oom vanden Turck sal la-
ten verslinden / om weder op Duytschland in
te vallen. Vele Heeren hebbē der Franchoy-
sen bedroch ghenoech gheroken / die niet lij-
den en sullen / dat sick Philippus in sulcken
Verraderye laet voerē. Au. Peeter en hoort
niet nae desen kakelaer, die tijden en vermo-
ghens nu niet / datmen Heeren ende Vorsten
toe late / datse van uwen naecomelinghen
niet meer en houden / dan eermaels van v.
In dien tijden was die heylighe Catholick-
sche Kercke onder tCruys / nu triumpheert-
se / des Hemels loop is nu anders / alle tijden
alle dinghen verloopen, hebbense v gecruyst
sy sullen haer wachten datse ons leelick aen-
sien / oft sy sullen Landen ende luyden verlie-

Dat en hebbense niet ghe loghen.

sen. Hebbense v verdruckt / wy willense aen
den anderen hissen, tot datse haer Landen soo
bloot maken / datse niet eenen nagel en hou-
den om haren eers mede te klouwen. Wil-
lense van selfs niet voort / die heylighe Kerc-
ke heeft goets ghenoech om den eenen tegen
den anderen te vermecken / tot datse genoech

Siet toe / en lacht niet te langhe.

beschermt is. Sy heeft Bullen ende ban-
nen, tot datter niemant eens op sien en derf.

Het

het ware beter/ dat alle Heeren versoncken/ dan dat den Paus een hayr wt viel / laten sy malcanderen motsen / wy willent aensien/ en lachen daer om. Soo hebben wy v dat Pont / dat ghy ons sonder siluer ende gout achter ghelaten hebt / bewaert ende vermeerdert/ soo sult ghy v dinghen sien groeyen / woudet ghy eens wt den Hemel opter Aerden climmen. Pet. Clim wt/ wie wil/ ghy en sult niet in climmen. Eng. Dat had ick wel gheroken / eer wy hier quamen. Pet. Dan/ hoe sal ickt nu verstaen / hebdy metten bloede des eenen menschen alle den brandt der Ketteryen wtghelescht ende gheheel wtgheroept? Ku. Du moeste wel onverstandich zijn / segghe ick niet dattet noch al euen seer brandt? Pet. Wat wil dan ten laetsten daer noch van werden? Ku. Tselue dat te voren. Hadden wy niet stroom ende windt teghen ghehadt / wy souden daer soo langhe niet mede gequelt hebben gheweest. Leo Paus de thiende hadde Luther doen 1520. voor vijf Jaren inden Ban ghedaen / ende zijn ghelijckenisse te Roomen verbrandt/ op de selue maniere hadde Luther in synen Sas 1520. senschen Stoel des Paus Decreten verbrandt / die hy noemde dreckscheten. Maximiliaen die Keyser hadde tot Augsborch 1518. alle vlijt ende neersticheydt gedaen om den twist neder te legghen/ ende tsoude ghelukt hebben/ dan Luther woude by eeren ghehouden

Dat heeft ghebleken.

dē zijn/ ende Leo was dies te stouter/ om dat hy niet en meynde/ dat die sake so wijdt loopen soude. Nochtans en gafmen tot Romen den moet niet verloren/ dan die Maiesteyt des heylighen Stoels bleef effen stijf by zijn eere/ ēn (sonder twijfel) soude Carolus eerst Keyser gekozen/ die sake metten sweerde vervolcht hebben/ hoewel hy synen Keur niemant te danckē en hadde/ dan Hertoch Frederich van Sassen/ maer wat soude hy doen: als hy al reede was/ hebben hem de Franchoysche ende Milaensche orloge synen goeden wille ghebroken. Daer om en is van die tijdt af in soo veel Jaren/ gedurende die orloghen/ niet goets ghedaen/ tot int Jaer van 33. anders dan dat tot Bruessel twee Augustiner Monicken/ die tot Antwerpen in haer nieuwe Clooster/ die nieuwe Lutersche Ketterye ghepredickt hadden/ leuendich zijn verbrandt. Door dese exēpelen behoorde die boose valsche Luther wel te schromen/ bysonder/ dat sy Augustijner waren van zijnder orden/ dan daer hadde hy effen soo veel wercx van/ dat hy die valsche verleyders met een Liedeken ouer die Werelt verbreyde/ niet anders/ dan oft sy Martelaers gestoruen haddē gheweest. Cornelius Grapheus heeft doen int openbaer zijn Ketterye door synen hals moeten halen/ die na gheen schade meer en dede. Diesghelijck oock Nicolaus Buscoducensis die teghen onse bermherticheyt so ondanckbaer is gheweest/ dat hy in Ditmerschen bekeert

God verhindert tvers volck des Euangeliums.

Augustiner monicken verbrandt.

C. Grapheus.

N. Buscoducensis.

keert

keert heeft tot syner ketteryen/ die selue/ die
niet lange te voren Henricum Zutphanium
om die selue ketteryen ghesteenicht hadden/
en daer na verbrant/ waer wt men mercken
mach dattet niet dan gheckſmeer is/ datmen
den ketters genade doet/ al belouē sy schoon
beterschap. Doen hebben alder eerst die ket-
ters die hoornen op ghesteken/ de Keyser
moest volck hebbē binnen in Napels/ in Mi-
lanen/ in Spaengien/ in Nederlandt/ sy be-
gheerden eenen Rijcxdach/ sy claechden ende
verhinderden den Keyser/ niemant en wou-
de doen/ dat billick was/ oftmen moest hem
eerst zijn onbillickheyt versekeren.
Heer God/ hoe mach ic noch hier op denckē
Ick sorghe/ ick sal van rouwe ontfencken/
Ick ben int hert van binnen soo swaer/
Dat die Duytsche honden soo openbaer/
Dat soete gheestelick Rijck so hebbē verrast
Wy mogen wel trueren/ wy en hebbēs niet
vast.

Tsal noch be
ter blijcken.

Pet. Wat doet hy/ singt hy oft schreyt hy?
Eng. Hy kalt vā die Coninginne vā Troyē/
eñ meynt dat hy den Paus inden arm heeft.
Pet. Dat suypt wel/ hy ghebeert/ oft hy van
sinne verscheydē woude/ laet hem voort seg
ghen. Ru. Als die Keyser dus met meniger-
hande vyanden doende wten Lande was/ en
conde die goede Ferdinandus van desen lie-
uen Heeren teghen den Turck gheen hulp
crijgen/ oft hy moest na haerder pijpen dan-
sen/ gelouen/ al wat sy hebben wouden/ swee

een/seghelen/so langhe/dat sy soo sterck van verbondt waren/datse na niemant en vraech den / Jae als nu die Keyser met synen vyanden vrede ghemaeckt hebbende/die sake weder voor meynden te nemen, bevandt hyse veel te gheweldich / die nu den Keyser selue beriepen / noemende henseluen die Protestanten / tot dat sy tot Augsborch eenen Rijcxdach vercreghen hebben/daer in sy ouer ghegheuen hebben die Belijdinge haers Gheloofs / die noch (Godt betert) onder dien Name/te weten/die Confessie vã Augsborch/ ouer die gheheele Wereldt bekent is. Die Keyser had noch wat mogen doen / dan wat soude hy doen? hy was nauwe van synen anderen vyanden ghesleten / terstondt moest hy teghen den Turck om Weenen te ontsetten / die met een vreeselicke heyrcracht in Oostenrijck was ghevallen. Wat condẽ doẽ hier toe doen die heeren van onser partyen / die buyten Landts nacht ende dach onsen Erfvyandt den bloedtdorstighen Turck verwachten moesten / binnen Landts en wisten sy niet / wat die verbonden ketters aenrechten souden. Ferdinandus moest so wel ghelt / als volck wt Duydtschlandt hebben/ niet alleen teghen den Turck/ maer oock teghen den Wayuoda van wegen Hungarien. Wat kunst wast hen doen in alles haren wille te vercrijghen/ die doch deden wat sy wouden / wel wetende / datmen haerder behoeften. Insghelijcx moet ick oock segghen van

Augsborchsche Confessie/1530.

den Boeren krijch / die welcke hoewel sy schenen haer reyse nyet voorder / dan op Duydtschlandt te hebben/ nochtans en hadden onse vyanden / te weten die ketters / die doen niet nederghelevdt / het hadde met heel Italien ende Vranckrijck ghedaen gheweest. Aen soo dunnen draet hing doen die hoocheydt der hevligher Roomscher Kercken/ want het was te besorghen/ hadden die Duydtsche Vorsten oft eenighe van hen den Boeren toeghevallen / die gandtsche Barbarie hadde weder ouer den Rhijn in alle ander Coninckrijcken ende Landen ghevallen/ ghelijc die Gothen/ Hunen/ Alanen/ Wandalen/ Gepiden/ Heruben/ Lombarden/ ende ander Duuels koppen / die ick niet noemen en can/ eermaels ghedaen hebben. Soo menigherhande oorsaken hadden doen die ketters om den Keyser / die nergens rust teghen zijn vyanden en hadde / te quellen / (sy deden als ick ghesevt hebbe) haer Belijdinghe/ sy beriepen sick aen t Concilium/ sy wouden datmen haer sake verhooren soude/ summa/ sy waren soo verre ghecomen/ dat haer verbondt wijdt ende breedt was/ dat sy oock met macht dochten te beschermen / oft sy yemandt beraften wilde. Nochtans en souden sy niet vry gheweest zijn / dan siet / terstondt hadde die Keyser wederom oorloghe met den Coninck van Vranckrijck/ den welcken op dat hy soude moghen doen vrecken des Rijcx vyant / ende die gantsce macht

Der Boeren Krijch.

Die Confessie God nochy

1536.

van heel Duytslant tegen hem verwecken,
wat hy ghcloeft heeft, en derf ick niet segger
maer sy hebben hem dickmael daer nae ver-
weten / dat hy hen gheen gheloof gehouden
en hadde. Ten laetsten is aengheſtelt het Col-
Bespreck vā Regēsburg. loquium van Regensburch / daermen die sa-
ke sommigen Verhoorders ende scheydsluy-
den beuolē heeft / daer wast bycans met ons
al verloren / soo schandelick hadden sich onse
partyen vanden ketters laten behalen. Dan
daer holpen ons wt die Cardinael Contare-
nus / ende Johannes Eccius / hoe wel sy wey-
nich eeren daer van hadden. Doen hadde die
Keyser plat inden sin zijn macht te thoonen /
dan hoe soude hijt beghinnen / eensdeels had-
den onse partyen den dansch bescheten / eens-
deels schaemde hem die Keyser / om dat hy
soo veel gheloeft hadde. Want en hadde hy
met synen beloften niet verplicht gheweest /
(hoe wel men ketters gheen gheloof en be-
hoort te houden) wy hadden van den eersten
aen liever ghehadt / dat die Keyser metten
sweerde voort gevaren hadde / al haddet hem
synen hals ghecost / dan dat wy schrijven oft
disputeren moesten / want wy die ketters soo
Der Soph sten geleerts heydt. subtijl vonden / dat wy niet alleen met dispu-
teren onder laghen / maer moesten oock lijden
dat ons inde Nederlandē Pelsers / Wevers /
Schoenmakers / Schippers / jae Wijuen en-
de Dienstmaechden so stom kalden / als hon-
den die geen tenghe hebben. Hier en tusschē
en spaerden sy gheenen arbeyt / om den Key-
ser

ser haer sake te bewijsen ende te mogen met ons ten minsten wter Schriftueren dispute-ren/want anders en roeper sy niet/oock met gunst van velen Landen eñ luyden. Eñ noch-tans dit al niet teghenstaende/ hebben wy met Apostolischer macht tegen synen danck wille ende behaghen/ghedwongen den Key-ser/dat hy Ruyteren ende knechten vergade-ren soude/ende die kettersche Hondē vernie-len: sy en rustē oock niet/dan waren terstont in tvelt/iae hadden haer volck soo gheringe byden anderen/dat die Keyser/die Paus/ en de wy met alle den geestelicken staet om den hals geweest hadden/hadde Godt den Key-ser (die noch niet reede en was) midden on-der die vyanden niet sonderlinghe bewaert ende gheholpen. Metten cortsten gesept/ve-ler luyden herten wanckelden te voren/ som-mighe droegen heymelick goede gunst/som-mighe thoonden hen opēbaer als vyanden/ ende siet/bouen onse hope ende meyninghe/ die Engel Gods strede voor ons/ende holp ons/ dat wy in corten Maenden de Oorlo-ghe volenden/ die Steden in creghen/ dat Landt ruyten ende roofden/der vyanden Ca-pitejnen gheuangen hadden/ende mochten met Julius den Keyser singen: Ghecomen/ ghesien/ouerwonnē. Voor dese Victorie had den sy al gheappelleert aen tConcilium/ sy hadden ghestreden met Schriftueren/ende haer beruycht op die eerste Apostolisce kerc-ke/waer mede sy die herten der menschen be

Den Duyt-schen Krijch 1536.

Duytsche Vorsten ghe vanghen.

roerdt hadden tot ouer die ghehecle We
relt/ dan wie soude doen aen onse sake ghe
twijffelt hebben/ Och. Pet. Waerom ver
sucht ghy so iammerlick? Au. En soude ic
Wel (wil God) ghepropheteert niet versuchten? alle mijn nacomelingen sul
len versuchten tot inder eewicheydt. Als ic
ghedencke / wat ghebeden / wat heerlicke
Missen/ wat raet/ wat arbeyt/ sorge/ waken
iae wat groot ghelt wy aen de duytsche orlo
ghe ghelecht hebben/ wat Pausen/ Cardina
len Bisschoppē/ Monicken/ hoe lange tijd
daer ouer geraetslaecht ende ghearbeyt heb
ben/ iae wat oorsaken onsen wille altijdt ver
hindert hebben/ eer Paulus Tertius dat ten
laetsten te weghe ghebracht heeft / wat ver
langen wy nae die Victorie ghehadt hebben,
hoe vrolick/ hoe blijde / hoe vriendelick aen
ghenomen/ die Carolus Keyser soo schande
So salt met Nederlandt oock gaen. lick heeft wt synen handen laten vallen / soo
onwijselick eñ onwetentlick versuymt. Och
hoe sal ick ghenoech gheschreyen? al had ick
hondert tongen ende hondert monden. Och
och/ wy verhoepten datmen die ghevangen
Heeren vanden vyanden soude afhouwen/
datmen die oude Religie der Roomscer kerc-
ken weder in Duytschlant voeren soude/ dat
wy een deel Iaren ouer theel Landt anders
niet hooren en souden / dan alderhande goe-
Hangen/ braden/ coppen/ drencken/ &c. de erempelen teghen den Retters te werck
ghestelt/ dat die Keyser oec wten Lande niet
scheyden en soude / eer hy alle de ketterschen
leere wtgheroeyt hadde / dan wat heeft hy
ghe-

ghedaen? als wy lang ghenoech ghewacht hadden/ isser een luysich boecrken wtcomen genaemt Interim/ dwelck hoewel die vyanden noch eerst ouerwonnen/ ende oock ghevanghen zijnde niet en wouden ontfangen/ ende wy desghelijcx oock riepen / dattet ketters was/ nochtãs heeft die Keyser daer mede den vrede besloten. Pet. Dese mensch (sa my dunckt) en misprijst gheen dinck meer/ dan des Keysers bermhertichheydt / ende die deucht plachmen ooc inden Leeuwen te prijsen/ hoe veel meer in Coninghen/ die metter victorien pleghen te vreden te zijn / ende niet alleen haer ouerwonnen vyanden te vernielen ende moorden. Eng. Dat is op thooft gheraden / want anders en wenschen dese bloedtghierighe schelmen niet/ dan dat sy alle Heeren ende Ouericheden voor Beuls oft Diefhenckers mochten bruycken / die nochtans selue onder gheen Ouericheydt staen en willen. Pet. Laet ons voort hooren/ wãt hy niet op houden en sal/ eer hijt al wt gesproghen heeft. Eng. Wel aen. Ru. Die Keyser meynde doen/ dat hy zijn dingen wel gedaen hadde/ eñ was nu heel stil / nochtans om dat hy den gheestelicken staet te vredẽ stellen soude/ vernieude hy tConcilium van Trenten/ ghelouende/ hadde hy zijn Victorie niet ghenoech gebruyct/ hy wildet mettẽ sweerde wt richten/ al wat op tConcilium geslotẽ werde dat was doen een eenige brock/ daer wy een tijdt lanck mede versadicht werdẽ. Dit Concilium

Interim.

Dit heeft hẽ in Nederlãt beter met Duc Dalbe gheluckt.

Dat hadde hem Carolus tegen dẽ Marcgraue van Brand. laten ontvallen / eñ was een oorsake des nieuwen afvallens in Duytschlãt.

cilium hadde de heele oorloghe g[illegible]duert/ en-
de was begonnen voor [illegible]e oorloghe/ ende n[illegible] a-
ren al wt ghegaen ſeer heylige decreten/ heyl[illegible]
ſame oordinantien/ die wy meynden dat hy/
die ſoo gheluckighen Victorie ghehadt had-
de/ (ende dat meeſt om dat wy twier wt het
Duytſche gh[illegible]berchte/ niet anders/ dan van
een koirhuys aenbliesen / doende oock alle
hulpe ende byſtandt) die ghevanghen Vor-
ſten/ dien hy nu allen haer vaſte Steden en-
de Sloten nederghewörpen hadde/ daer toe
ghedwonghen ſoude hebben. Dan twas al
den olden ganck met hem/ eñ is by zijn ſlap-
picheyt gebleuen/ die hy (God wolts) noem-
de billickheyt ende redelickheydt/ waer door
niet alleen die andere in Duytſchlandt maer
oock die gheuangenen die doch zijn eyghen
waren / openbaer dat ſchandighe Interim
gheweyghert hebben. Pet. Waerom en
hebdy den Coninck Philippum niet harder
aengheſtockt / dat hy zijn Victorien teghen
den Coninck van Vranckrijck wat beter ge-
bruyckt hadde/ dien hy tweemael inden Vel-
de alſoo gheſlagen hadde/ dat hy alles zijns
raets ten eynde was. Item tegen den Paus
1558. Paulum Quartum / dien hy niet alleen die
ſtadt Oſtia / met meer andere vaſte Steden
benomen hadde/ maer hem oec binnen Roo
men ſcherp ghenoech beleghert. Hadde die
gheluckighe Coninck alſoo met beyde ſynen
vyanden ghehandelt hy hadde nv wel eenen
eewighen vrede / dewelcke zijn Voorvaders
dick-

dickmael hebben ghemaeckt/ maer noyt lan ghe moghen ghenieten. Ru. Wat laet ghy v duncken? woudt ghy den Paus van Roomen van S. Peeters erfgoet berooven? het ware beter/ dat die Coninck van Spaengien alle zijn Landen verloren hadde/ ende met eenen korf ghinck bedelen/ dan dat die heylige Kerck van Roomen een verckens kove verlore. Aengaende den Coninck van Vranckrijck/ het ware goet dat hy ghedwongen ware/ want so langhe als die Werelt so vol ketteryen is/ en waert gheen profijt: hy doet onsen Landen soo veel schaden/ als hy wil/ soo lange hy met den Paus houdt/ als wy. Wāt dat Philippus synen vyandt wt den Lande ghedreuen hadde/ ende vrede ghemaect nae synen sin/ daer mocht groot perijckel wt comen/ ia hy mocht hem laten bekallen van dē ketters/ so ware die heele Werelt verdoruen waer soudemen hem mede dwingen? Pet. Ick verstae die meyninghe wel/ hy sal hanghen/ slaen ende moordē: ende indien hy des onwillich is/ salmen hem metten Paus ende den Coninck van Vranckrijck dwinghen. Ru. Laet my voort segghen/ so hielde dan die Keyser een ghemeyn vry Concilium/ daer een yeghelick sonder schroom oft noodt/ zijn meyninghe soude moghen segghen/ daer toe gaf hy oock gheleyde/ dat niemant leet gheschiede. Wy verwonderden ons altemael/ van waer dese des Keysers schroomsinnighe rechtueerdicheyt henen quam/ wy merckten

Wat sal hy dan nu doen?

1552.

nochtans wel wt dat hy in zijn wtschrijuen so vryen gheleyde eenen yeghelicken gaf / eñ dat hy beloefde vrymoedich te laten spreken/ wie daer quam/dat hi den ketters te veel toe gaf/ ende dat hy (die altijdt niet meer dan een Leeck en was) die heerlickheyt des geestlicken staets te nae ghinghe. Dan wat souden wy doen? hy hadde die victorie in zijn handt/ ende bleef by zijn voornemen/ ia hy was soo verre tot hartneckicheydt ghecomen/ dat hy ons weder om riep/ ende niet lijden woude/ dat de Paus die Patres des Conciliums na Bononien af trecken soude/ hy stelde exceptien/protestatien/ende behaluen/ dat die Coninck van Vranckrijck tConcilium oock verachte/dede hy der heyliger Roomscher kercken alle het leedt/wat hy conde/ Ja die Doctoren wt Spaengien waren soo stoudt ende gheck/ als haer Coninck / dien sy veel te lief hebben / ende wouden gheoordineert ende ghesloten hebben / dat die Paus een hooft der Roomscher Kercken / een Stadthouder Christi onder tConcilium staen soude / daer toe oock een van onsen Broeders opstemde/ dattet soo behoorde. Ouer den welcken/als Godt nu openbaer straffe ghedaen / ende hem binnen twee daghen met synen Knecht wten leuen ghehaelt hadde/ gafmen ons na/ dat wy hem vergheuen hadden/om datmen der Vniuersiteyten van Louen niet nae segghen en soude/ datse den Paus eenighe oneere aenghedaen hadde. Pet. Ick kenne den

Die Keyser is maer een Leeck.

Doctor Hassels.

den goeden Man wel / hy is hier met synen knecht neffen ghegaen / ende seyde my alle dese dinghen. Ru. Wat? is hy hier in comen? ende niet eerst in tVeghevier voldaen / dat hy soo schandelicken ghesproken hadde van Gods Stadthouder? Pet. Wat hem onder weghen gheschiet sy / en weet ick niet / als ick hem sach / liet ick hem terstondt in gaen / want hy het rechte teeckẽ hadde / doch hy vertelde my eerst van een ende ander / maer seer cortelick / dan hoe maecktent ghy Doctoren van Louen daer nae? Ru. Hoe wy het maeckten? wy moesten swijghen / om dat wy alleen waren / ende en saghen niet hoe wyt ontloopen souden / waer wy ons hen dochten te gheuen / nae Italien / nae Nederlandt / nae Spaengien / ouer dat Walsche gheberchte / het was ouer al onveylich / wy en dorfden door Duydtschlandt niet reysen / want die Keyser gaf met zijn Protestatie ghenoech te kennen / dat hy den ketters te vele toe gaf: waer door die sommighe soo stout gheworden waren / dat sy / die den Keyser inden Duydtschen Crijch te voren hadden by ghestaen / openbaerlick tConcilium verachten. Nae Bononien en mochten wy niet trecken / om den Keyser die die Patres / oock teghen Spaus danck / gheboode te Trenten te blijuen. Oock en wast ons niet veylich / want die Italianen hielden ons als oft wy met den Spaengiaerts heymelijcken toe ghehouden hadden. Eng. Sy

Die Sophisten vluchten van Trenten.

Mauritius.

behoorden ymmers te ghedencken hoe troi
welick ghy met uwen Medebroeder gehan
delt hadt. Pet. Laet hem voort seggen. Ku
Die Spaensche Doctoren en wouden oock
onse gheselschap niet hebben/ segghende/ wi
waren botte onvervaren beesten/ sy hadden
my te voren oock spits ghenoech ghedaen/
ende bysonder eens/ als ick dwoort dede in
Kuart in Tconcilio bespot. t Concilio van wegen onser Universiteyten/
sy die my behoorden te helpen ende versterc-
ken saten ende dreuen my alderhande onnut
gelaet nae niet anders dan Spaensche meer-
catten/ dan bliesen sy my nae/ dan hoesten sy/
dan lachten sy/ dan buerden sy deen eersville
op/ my verwijtende een ongheluck/ dat ick
eens ghehadt hadde. Eng. Wy wetent wel/
dat selue ongheluck heeft die Bisschop van
Ludick gherooken. Ku. Soo hadden wy tus-
schen hangen ende worghen/ den wolf by de
ore/ soo langhe dan die Keyser selue metter
daet bevonde/ ende sach wat hy met zijn scha
dighe saechtsinnicheydt ghewonnen hadde.
Mauritius. Want Hertooch Mauritz nemende een oor
sake/ dat die Keyser met de oorloge van Par
ma weder becommert was/ hem also onuer-
des Keysers vlucht van Insbrug. hoets vervolchde dat hy verlatende sack en-
de pack sien moest om een goet henen comē.
Doen sloech tgheluck om/ doen werde den
Keyser gheloont dat hy alle dingen met ge-
nade hadde laten drijuen/ dat hy onsen trou-
wen raet versmaet hadde dat hy dē versoen-
den vyanden soo langen tijdt ghegeuen had-

se/ om op haer verhael te comẽ/ wat souden wy doen? wy moesten doen/ so wy mochten/ niet soo wy wolden/ die noodt dede die oude queen drauen/ tlijf hiet Valck/ wy beloefden onsen voeten elck een paer nieuwe schoenen. Hiertooch Mauritius quam aen/ wy en hadden nau tijdt om tmoes wten tanden te posen/ wy en berieden ons niet lange/ wy moesten gaen druuen/ waer henen moesten wy God beuelen. Om dan so wel te schuwen de Doctoren die tot Bononien waren/ als die Duytsche Straetroouers zijn wy inder Venetianen Landt aenghecomen/ ende soo langhe heymelick gebleuen/ tot dat met die verlossinghe van beyden ghevanghen Vorsten (daer dat meyneedich schelmkẽ den Keyser toe dwang) die vrede ghemaeckt werde/ ende alle tCrijchsvolc voorby Straesborch om Metz te beleggen/ ghevoert worde/ doe gloyen wy mede na huys als besevckte honden. In dat verloop heb ick wel soo veel boecken verloren/ als ick met twee waghens langs den Rijnstroom op ghevoert hadde/ daer die kinderen alderwegen met my gheckten/ roepende/ en hadde icks niet inder Borst/ die boecken en souden my niet helpen/ ghelijck oock deden de Doctoren van Duytschlandt/ jae die Spaengiaerts ende Italianen selue/ die ick daerom Spaensche apen/ ende Roomsche Gugghers heeten soude holpen sy ons niet voor den Paus strijden/ dan sy en wistẽ niet/ dat ick dat op een sonderlinghe meyninghe

Mauritius op Ruarts sprake.

Der Sophisten wedercoemste.

Ruars boecken op Tconcilium ghevoert.

ghe dede. Inden eersten / om dat ickt ink
Boecken mochte soecken / al wat die ketter
by brachten / die seer verstandich ende leug
nachtich zijn / ten anderden / om dat ick mij
crancke memorie te hulp comē soude. Eng
Die hebt ghy cranck ende plomp ghenoech
Ku. Daer en bouen oock / om dat de Italia
nen seer hooch Latijn spreken / dat ick / da

Go twieesch is ss is oock die saus.

oock in mijn Vocabulieren / te weten / Gem
ma gemmarum / eñ Calepino soecken moch
te / want wy en spreken tot Louen so hoouee
dighen Latijn niet. Ick had die Heeren dick
maels vermaent / dat sy metten Concilium

Kuarts prophetie.

haesten soudē / want ic hadde in minē droom
gesiē / dat ons eē groot onweder ouer thoo
hinghe. Eng. Ja / want die Schippers va
Enckhusen hebben groot verstant vā onwe
der. Ku. Dan sy ghecktten altijdt met my
ghelijck haer maniere was / daer was noc
een ander booser voorspoock ghesien / dae
en achten sy oock niet langher op / dan zij
vanden halse quijt waren. Die Heeren wa
ren seer feestelick ghesetten / om te disputere
van die onbegrijpelicke cracht des Wijwa
ters / dattet niet alleen afwiessche alle daghe
lijcsche sonden / soo dickmaels / als sy ghe
schieden / maer het veriaechde oock die duy

Cracht des Wywaters.

uelen / het hadde macht teghen blixem / don
der ende alle ander onweder. Als sy nu see
diep inde materie waren / quam een bijste
beest / ghelijck een Slanghe / door een open
ruyt van een ghelas ghecropen / ende als

bin-

binnen was/ ontbreydet hem als eenen groo-
ten draeck. Pet. Hebt ghy een Draeck ghe-
sien? Ru. Jae gheschildert/ ende alsoo han-
ghende aen eenen dunnen draet/ die wonder
was/ dat soo swaren last draghen mocht/
keerdent hem tot ons/ segghende: Hooch-
gheleerde/ wijse/ heylighe Vaders/ hier in
grooten ghetal sittende/ en wilt v niet stoo-
ten aen mijn swarte kromme neuse/ noch
oock aen scherpe kromme clauwen/ dan
hoort met gunstigher herten ende ooren nae
gheene/ dat ick tot ghemeynen profijt seg-
ghen wil. Jck ben hier tot dit hoochweer-
dighe gheselschap gesonden voor een Legaet
inden Naem van Lucifer/onses alder goeda-
dichsten ende mildtsten Vaders/ ende Co-
ninck/ om dat ick v soo dapper mannen hier
vergadert/ van weghen des gandtschen hel-
schen gheselschaps/ ende bysonder van al-
len Staten ende Standen/ die tot dat ghe-
weldighe Rijck der duysternissen/ als trou-
we Hofruyters hooren/ dancken soude/ dat
ghy soo wel nu/ als altijdt te voren/ allen u-
wen arbeyt/sorge/voorneme͂/vlijt/ raet/daer
nerghens so seer op toegheleyt hebt/ als om
zijn Rijck niet alleē te onderhoudē eñ bescer-
men/maer ooc te vermeerderen/ verbreyden
eñ te bevestighen. Bysonder om dat ghy nu
doende zijt/ dat die Lutheranen ende Ket-
ters het Helsche Rijck nu voortaen inder ee-
wichheyt (ghelijck sy altijt ghedaen hebben)
geen schade noch achterdeel meer doē en sul-
len

Lucifers bode aen tConcilium van Trenten.

len. Hoe wel dat nu die vermoghenste Vo
ende Heere der gheheelder Werelt wel wi
datghy hier toe van v eyghen natuere gh
noech gheneghen waert/ende condet niet a
leen bedencke wa schade hy/ maer ghy o
selue daer by hebben soudt op dat ghy noc
tans in desen arbeyt/die bouen aller mensc
macht is/gheen verdriet crÿgen en sult/hee
hy v den gheest der versterckinghe mede g
deylt/ende my hier achter in mijn secreet e
benedictie besloten/daer ghy altesamen m
de ghesegent ende gesterckt sult wesen. O
fangt goede vrienden van my arme diende
die milde rijckelicke gauen/die o so ghetr
welick ghegunt eñ ghegeuen werden. Da
mede besluytende sachmen hem synen st
achter om hooch trecken/ ghelijck een sp
van een groot Schip/tot dat hem die harr
zijns achtercasteels (dat so duyster was/ a
die Helle selue) vā een sprongen/niet ande
dan oft die Helle gheborsten hadde/ende g
so afgrijselickē stanck vā sich / daer die luc
inden sadel so van ghevalscht worde/ dat w
bycans lijf ende leuen vt ghespogen hadd
Vele vanden Doctoren laghen beswijmt/
waren sy verschrickt/want wy al onse neus
vol hadden/eer wy eens op alsulcken fen
ghen benedictie ghedacht hadden/wy ha
den versmoort/hadden onse knechtē niet d
deuren openghebroken/ende ons met edic
int aensicht besprengt/ doen verquicten w
een weynich/ende tot ons seluen ghecome
zijnd

des Duuels seghen ouer tconcilium van Trentē.

zijnde/hebben S. Genouefa (die wy in onsen wtersten noot hadden aengeroepen) een schoone Misse laten doen/ biddende ooc S. Christoffel/dat hy na zijn sterckheyt/die heylighe Kercke beschermen/ ende wt alle noot verlossen wilde/ dat die listighe vyant daer teghen gheen Ouerhandt en creghe. Alsoo hebben wy onse sake doen weder beghinnen te vervolghen. Pet. Ick dencke dat v yemandt vanden Luterschen Capiteynen met sulcken toouergespoock heeft willen verhinderen/dat ghy soo godlicken werck/ als ghy voor handen hadt/niet en soudt volbrengen. Eng. Raedt lieuer/ dat die Paus Paulus Tertius die stade van Trenten met eenighe van synen gheeste/ der hy vele op zijn handt heeft/vol gruwels ghemaeckt heeft/ om die Bisschoppen en Doctoren te beter van daer nae Bononien te doen vertrecken. Ru. Wat het gheweest is/en can ick my niet verstaen/ altijt heeft hertoch Mauritz terstont daer na alle onse saken verstoort. Die Keyser moest volck tegen den Franchoysen hebben. Ferdinandus worde vanden Turck ouervallen/ daer dat schelmken sulcken eere ende danck in leyde/ datmen hem in allen dinghen synen sin volghen moeste/ten laetsten ismen op een Nationael ofte Landtconcilium ghecomen/ende tot Worms aengestelt een ghespreck van gheleerde luyden/daer en wilden wy niet gecomen hebben/hadde Coninck Philips ons niet ghedwongen. Daer waren wy in groote be-

Genouefa een Santinne vā Parijs

Die Paus Paulus een toouenaer.

Mauritius.

1557.

te benautheit/ende souden beschaemt geworden hebben / hadden wy niet met alle listicheyt twist onder onse wederpartye gemaect/ iae die sommige oock met ghelt omgecocht/ dwelck sy vernomē hebbende/ sloten metten anderen / datmen met ons niet meer en behoorde te disputeren : daer wy ooc seer blijde om waren / ende souden niet schoonder begheeren / mochten wy den Coninck Philippo wijs maken/ dat hy nae dede/ dat zijn Vader voorghedaen heeft. Eng. Ick hope dat hy beter weten sal/ ende wachtē hem/ dat hy door uwer luden raet niet Landt ende luden quijdt en werde/ ghelijck zijn Vader alle zijn victorien int eynde zijns leuens met v schelmerye in schanden ghebracht heeft. Pet. Ghy hadt begonnē te seggen van vele schoone oordinantien ende Decreten int Concilio van Trenten ghemaeckt/ eer ghy die vlucht naemt/ waer toe hebdy die ten laetsten ghebruyckt? Nu. Dats wonder te segghen/ als wy weder in Nederlandt gecomen zijn/ hebben wy meer verstooringen ghevonden dan oyt te voren. Het Coninckrijck van Enghelandt was in onsen afwesen aen een kint verstoruen/ ende heel aende ketterye ghevallen. Daer hadden die gebannen Lutheranen terstondt eenen nieuwen toeloop/ sommige liepen van selfs/ op dat sy mede van so grooten nieuwen aes eten ende genieten souden. Ende wat arbeyt wast sulcken ouden versochten boeuen eenen nieuplichtighen ionghen

Dien dienst dede Matthiis Hels.

Dat salmen sien.

Dat heeftmen gesien.

Edwardus Coninck vā Enghelant.

Bucerus eñ Martyr in Engelant.

met

met sulcken soeten fenijn te vergheuen / van den Enghelschen woorden terstont besmet/ als naeste naebueren die Vlaminghen / daer nae heel Antwerpen/ tot dat die verleydinge soo wijdt ouer Nederlandt groeyde / dat wy wel mochten segghen: Dats ghe bleken.

Onse ghelas heeft tot noch toe geloopen/
This al ten eynde/ wy moetent becoopen/ En liechs
Troyen is op zijn hoochste eer ghevallen/ niet?
Nu leydt oock die Roomsche kerck met
ons allen.

Dan Godt die Heer liet weder op een nieu zijn genade ouer ons schijnen/ ende nam den sotten Jonghelinck van Aerden / eer die ketterye te diep in wortelē mocht / want anders hadden hem quade Raetslieden daer toe ghebracht / dat alle Gallinghen int Landt willecoem waren/ die God oock na sonderlinghe ghestraft heeft/ ghelijck sy verdient hadden. Doe quā weder inde plaetse tot onsen grooten verlanghen Coninghinne Maria / een onuersaechde beschermersche der ouder Catholischer Religion/ die noch so veel meer na onsen wenschen dede/ datse den Coninck vā Spaengien troude / waer wt wy meynden/ dat niemant saligher oft gheluckigher was/ dan wy. Pet. Dat begheer ick voort te hooren. Ru. Wat hooren?

Crammerus Hoppers eñ ander Bisschoppen in Engelandt na Eduarts doot verbrāt.

Maria Coningine in Enghelant.

Smenschen hert en weet niet wat hem wil
ouercomen/
Ten weet gheen maet/ alst voorspoet heeft
vernomen.

Wy zijn nu eẽs voor al/ allen onsen troost quijdt/ inde plaetse van soo wijsen/ godvreesenden heldinne/regeert een ionghe lichtveerdighe deerne / die welcke van iongsbeens af in alle ketterye opghevoedt ende doorbeten is/ Die welcke/ in dien sy. Pet. Wat wilde ghy segghen. Ku. Ick sal besien oft ickt nae can seggen/ want nu ben ick veel te verbaest. Pet. Ick hadde gevraecht vanden acten des Conciliums/waerom en antwoort ghy daer niet op. Ku. Wel/der Acten was veel/ ende seer noodich tot der menschẽ salicheyt/te weten / dat Gheestelicke Persoonen haren reghel houden souden/dat die Kosters die kercken te recht keren souden/op dat tvolck door die onreynicheyt eñ stof gheen afkeer tot den Gods dienst crijgen en soude/ dat sy die Lampen oock reynigen souden / dat tlicht niet wt en ghinck/ sy souden die Spinnenwebben af nemen/ende alle dinck wel voor die Muysen sluytẽ/datter niet ontheylicht en worde/noch geen afgrijselicheyt en geschiede. Pet. Wat doen die Muysen in die kercke? Eng. Die hebben meer smaecks dan die menschẽ. Pet. Dese Acten zijn al goet / dan isser geen meer? Ku. Jae noch veel meer/dan twee zijn die alder principaelste. Pet. Segt op. Ku. Inden eersten hadden wy verbodẽ alle die ouersettinghen der heylighec Schrift / eñ bysonder des nieuwen Testaments/behaluen die oude diemẽ S. Hieronymus toeschrijft/die moetẽ oock die Schoolmeesters inden Scholẽ lee-

Elizabeth Coninginne

Acten des Conciliums van Trentẽ.

ee eñ lesen/eñ geen and. Pet. Dat versta ic/
sy cregen te veel smaecx tot Erasmo/segt my
dander. Ru. Wy hadden gheoordineert/dat
die Abten inden Cloosters/Licentiaten inder
Godheyt souden onderhouden/ om die ket-
terye daer tot te keeren die soudemē met Be
neficien loonen om tgelt te sparen. Eng. Ja
op dat die van Louen daer ooc eenen voet in
setten souden. Pet. Daer zijn ooc noch veel
schoonder dingē geordineert/condt ghijt be-
dencken. Ru. Nu bedenck ick my/Die Bis-
schoppen souden self predicken/haddē sy dat
altijdt gedaen/ die Lutheranē en hadden ons
niet te verwijten. Eng. Dat waer den rechtē
wech / om alle edel geslachten onder te druc-
ken/die Bisdommē eñ Abdyen in te crijgen/
eñ met v geleerde mannē te besettē. Twelck
indiē v nacomelingen int werc stellē conden/
so moestē sy noch eenē raet bedēckē/dat Hee
ren eñ Vorstē kinderen niet en mochtē gehul
dicht werden/ eer sy tot Louen Meesters oft
Doctoren inder Godheyt gemaect warē/ oft
indien sy dat weygerden/ soude die Paus dē
ondersaten opten Ban gebiedē/dat syse voor
haer Heerē niet en kenden/dā terstont eenen
doctor vā Louē voor Coninc croondē/ eñ diē
opten Stoel setten mettē Scepter inde hant.
Pet. Dat ware wel die meyninghe / soo my
dunckt. Eng. Waerō niet? Plato heeft doch
ghelcert/ dat Landen eñ Luden nemmer wel
varen mochten / so lange wijse luden gheen
Coninghen en waren / oft Coninghen wijse

Ist quelick ghepropheteert dat wy nu ghesien hebben.

Die Doctoren worden Coninghen van Louen.

luden: Nu en zijnder gheen wijser mannen/ dan die Meesters oft die oude Doctoren van Louen/ die den heylighen Gheest ontfangen hebben/ want sy connen van allen heymelicken dinghen disputeren. Oock hebben in Egypthen/ ende byden Joden sommighe Coninghen Priesters gheweest/ ghelijck Mercurius Trismegistus/ ende sommighe andere. Ku. Wat clapt ghy? Eng. Niet anders/ dan dat ghy terstont v camerwelsprekēthe yt sult laten hooren/ by de ghene/ die v gheduldigher hooren sullen/ dan Coninck Maximiliaen. Dan ghy sult singhen als Perillus ghedaen heeft by dē Coninck Phalaris/ dat is/ ghelijckerse ghesonghen hebben/ die om uwen wille op galghen/ raden/ ende staecken ghesprongen zijn. Ku. Wat gheclap hoor ick doch van Maximiliaen/ seker this een fijn ghesel/ die niet eens denckende dat hy s Keysers swagher is/ ende een huysvrouwe heeft soo eerlick ende catholijck in Spaengien op ghevoet/ die hy in aller weerden behoorden voor ooghen te houden/ niet achtende oock noch op synen Vader/ noch op den raedt van Oostenrijck/ allen den geestelicken staet binnen Weenen ghedwonghen heeft te hooren predicken twee nieuwe ketters wtgeschudde boeuen/ die hy nerghens anders toe opten Predickstoel ghevoert heeft/ dan dat sy een oproer maken souden in een Stadt/ die ront omme onder den vyanden ghelegen is/ recht oft die Turck niet nae genoech en waer. Dan

Coninghen mede Priesters.

Het Euangelium binnen Weenen ghepreeckt door beuel van Maximiliaen/ 1558.

hy

hy sal corts varen (hoep ick) ghelijc hy doet/ op dat die Jesuiten niet te vergheefs en bidden/dat hem die Duuel halen wil/gelijck Canisius haer Querste hen heeft heetē bidden. Pet. Maeckt eens een eynde van tConcilium van Trenten. Ru. So laet desen Ezel dan oock eens ophouden / dat hy my niet en verstoore/ want hadde hy my met vreden laten spreken/ ghy hadt my lang wt ghehoort/ ende ick ware lang inden Hemel/ghelijck ick verdient hebbe. Ick hadde oock voor te verbieden alle Ketters Boecken / bysonder die Erasmus gheschreuen heeft/ dan dat voornemen benam ons Hertoch Mauritz/daer wy nochtans in Brabant noyt van afgehouden en hebben/noch huyden opten dach/hoe wel wy van Trenten veriaecht waren. Wy hadden oock al veel verworuen/ nochtans tegen Erasmus en hebbē wy noyt onsen wille connen vercrijghen/dat ons wterste meyninghe was / want hoe wel wy dē Coninck door synen Biechtvader dicmael verthoondē/ waer om wy hem verduymden/ soo en conden wy niet bedrijuen / om dat ons deene tijdt sConincx raet optē toom hielde/ dādermael was ons die Cancelier van Brabant tegen / ende altijdt saeyde die Bisschop van Atrecht zijn saedt daer onder / dat wy niet bedrijuen en conden/ want hy een recht Erasmiaen was/ al en ghelieft hijs hem niet. Pet. Nademael ghy dan wel wist/dat ghy tegen die heylighe Roomsche kercke soo openbaer vyanden int

Canisius brief aende Jesuiten vā Colen.1558.

Grauella een liefhebber Erasmi.

Hof hadt/waerom en liet ghyse niet inden Ban doen? Ru. Dat en was niet gheraden/ noch die tydt en was niet slapende Honden te wecken/want hadden wy hen aengeroert sonder de welcke die Coninck niet en dede/sy hadden tseyl wel omgekeert/eñ ons buyten dē bry geroert. Daer was wel meer/dat ons tsamen wee dede/dā tmoest geledē zijn/daer en was niet toe te doē. Johannes Sleidanus hadde laten prenten zijn Historiboeck vandē Staet der Christen Religien onder Carolo Quinto/na dat sennijn gaepte tvolck meer dā die visch nae toersche water. Men sach die boecken terstont opt Nederduytsch/Hooch-duytsch/Franchoys/Italiaens/Enghels/Spaensch/iae Turcks (so die sommighe my gheseyt hebben) sy deden meer quaets/dan aller ketters boeckē/die vā beginne der Werelt geschreuen zijn/wat segt ghy vā verbieden? hoe soudē wy die den luyden wt die handen crijgen? met wat recht/reden/bedeckselen met wat wech? Die Keyser Carolus verwonderde hem/dat hy daer soo vele heymelicke dinghen in vonde gheschreuen/eñ prees die waerheyt. Tprenten eñ het ouersetten haddē te hant al meer ghecost/dan een groot Cuer-vorst inder kistē heeft. Doen gundemen ons dat wy ten lestē Sleidanus naē mede mochten setten by de verbodē boecken/doent alle man op zijn vingheren hadde/iae doent elck man sat was. Eens voor al die rechte waerheyt gheseyt/wy mochten den put stoppen/

Wy zijn v ghesellen Meester.

doe tkint verdronckten was. Stonde dese schelm hier niet by my (die by auontueren alle dinck na clappen sal) ick soude eenē noemen/die de meeste macht int Hof heeft/den welcken/ als ick meer dan duysentmael vermaent hadde/ dat hy den Coninck raden soude/ dat hy den Oosterschen ende Vriesschen Steden haer onbequame Priuilegien nemē soude/ende legghen daer Casteelen in/dat hi die Heeren/ die in Duyts landt den ketters voorstonden/ten Lande wt iaghen soude/dat hy Sleidanus soude doē verbranden/gaf hy voor antwoort/ten ware noch geen tijdt/den Visch en was noch niet gheuangen/ sy en lieten sick in Duytschlandt so niet iagen/ sy hadden ooc vuysten/die Coninck soude wel veel dings doen/dan wy moestē hem helpen/ wy moesten tharnasch aen trecken/ ende stellen ons mede te vechtē. Als Sleidanus nu ouer die gheheele wereit ghebreydt was/ende alle man daer een behaghen in hadde/heeft die selue my seer spijtich bestraft/seggende/dat ick van gheenen dingen verstant hadde/ dat ick niet in tijdts toe ghesien en hadde. Wat was dat anders/ dan met my ghespot? doch wat conde ick doen/ ick moest lijden. Soo gatet int Hof toe:

Dit geschiede aen synen Disch binnen Brussel.

Groningen eñ Embden werden door ghenoemt.

Dese voorslaghen werden nu ghepent ende in twerck ghestelt.

Ick hebt bevonden/ende this voorwaer/
Die deuchde plegen wil/ die gae vā daer/
Veel te groote macht verkeert die Heeren
Fromicheyt ende ghewalt en connen niet
tsamen verkeeren:

Summa die Heeren en moghen malcan-
deren niet toe betrouwen/
Ende wie int Hof dient/ plach selden goe-
te brouwen.

Dit zijn die oorsaken/ dat wy voor twee Ja-
ren totten Paus een sonderlinghe/ heerlick-
Boodtschap hebben moeten seynden/ dat hy
als een Hooft der Christen Wereit/ ende een
Stadthouder Gods/ met zijnder macht (die

Een stoudt stuck der Sophisten.

hy ouer alle Coningen ende Vorsten/ als zijn
Vasallē ende Leenheeren heeft/ den Coninck

1558.

van Spaengien dwingen soude om te moe-
ten doen/ dat wy hem rieden / ende ons goet
dochte. Pet. Hebdy dat vercreghen? Ku.

Paulus 4.

Jae/ sonder wederstandt/ die Paus van Roo-
men heeft self een Register ghemaeckt van
den verboden Boecken / Erasmus staet int
midden gelijck Christus tusschen twee moor-
ders. Pet. Oho / dat is een eerbaer woort/
dan staet v nu die weerlicke handt oock by?
Ku. Daer zijn noch sommighe / die niet en
verstaen wat Ban die Paus hier op ghestelt
heeft / want (soo my die Minderbroederen
corts voor mijnen doodt gheseyt hebben) is
die sprake/ dat die van Venegien ende Mila-
nen gheantwoort hebben / woude die Paus
eenighe Boecken verbrandt hebben/ die sou-

Conine Philips heeft ten lesten God betere veel te ghehoorsaem gheweest.

de hy eerst comen betalen. Coninck Philip-
pus en is self oock niet willich/ niet verstaen-
de/ dat hy metter daet inden Ban is / indien
hy ghehoorsaemheyt weyghert/ ghelijck ooc
ander Heerē ende Ouericheyt, Dan wy heb-
ben

en eenen anderen list ghevonden / daer wy
en ketters allen haer wapenen mede breken
ullen/ die Paus heeft corts niet alleẽ alle der
ketters boecken verboden/maer oock doen
uyten alle prenten ende Boeckwinckels in 1558.
Duytschlandt/Zwitzerlandt/Sassen/Vene-
tien/Lyons/ Parijs / ende is gheen twijfel/
ist sy sullen corts wt allen desen Landen ende
Steden genade comen begeeren. Pet. Hoe
hebt ghy so veel tijts/verstants/gedenckens
dat ghijt by een teeckenen condt / al wat in
Duytsch/Spaensch/Franchoys/Italiaens/
Hebreeusch/Latijn/Griecx gheprent is/ dat-
men doch op duysent waghens nau voeren
soude / al en ware daer van elcx maer een
Boeck. Ru. Wat kalt ghy? wy en ouerle-
sen gheen boecken/ want daer en hebben wy
noch tijdt noch stonde toe/ooc en connen wy
noch lesen noch verstaen den hondersten tij-
tel vanden Boecken/dan Conradus Gesne- Der Sophesten maniere int verbiedẽ der boecken
rus heeft een Boeck ghemaeckt / gheheeten
die Librye/daer alle Boecken in staen/ die vã
tbeghinsel der Werelt noch ouerbleuen zijn/
ende die oock nu by onsen tijden ghemaeckt
zijn/daer nemen wy die tijtelen wt/ daer wy
anders niet meer van weten en souden / dan
die doode vanden Morghenstonde.Oock la
ten wy der dinghen veel examineren van on-
sen Licentiaten / Baccalarisen / Meesters in
de seuen vrye Constẽ / die wy alle Iaren met
honderden tot Louen promoueren/ seer ghe-
leert ende subtijl van verstande. Die Monic

ken

ken hebben oock veel tijdts om alle dingh
te ouersien/ die ons oock van velen dingh
aenghebracht hebben/ daer ketterye in wa
Nochtans hebben ons die Printers arg
Schelmen dickmael bedrogen / settende d
eenen Naem ende stadt voor den anderē / e
prentende sonder naem/ oft makēde van L
tijnsche namen Grieck / oft van Griecksc
Latijn/waer door dat wy meer dan eens he
ben moeten verduymen/ dat wy te voren s
ue ghelesen ende voor goet gheacht hadde
ende dat met groote vreese/dat die Coninc
oft den secreten raedt onse blindicheydt so
den mercken/want wy moesten alle onse d
ghen doen wt die Tijtelen vanden Boecken
dewijle wy gheen tijdt en hadden die Boe
ken te lesen / die meestendeel oock so duyst
waren / (ghelijck die ketters loos ē valsc
zijn) dat wy niet daer in en conden verstae
Alsoo zijn wy schandelick bedrogen met ee
boeck vā die Christen Religie/ gemaeckt doo
Philippus Melanthon / dan hebbende de
tijtel van Hippophilus Melangeus/ dwelc
also met grooter eerē ē lof van allen Canc
liers/Raets heeren/Presidenten/Aduocaten
Secretarisen/ia onsen eyghen Licentiaten e
Baccalarisen ghelesen worde / tot dat goed
vrienden (die den Stoel van Roomen noo
gunstich zijn in Duytschlāt)ons waerschou
den/ wy souden raet met malcanderen hou
den/ ē soecken in onse Vocabulierē/wy sou
den bevinden/dat Hippophilus Melangeu

Tverstandt der Sophisten vanden verboden boecken.

end

ende Philippus Melanthon eenen naem/ ende die selue Ketter was. Pet. Wat sou- het anders? Ru. Anders: wy haddē gemeynt dattet een geleert/ catholick Italiaē geweest hadde/om dat Virgilius schrijft/ dat Hippo- lytus in Italien ghewoont heeft/ eñ daerom wast ons lief/ dat tboeck ouer al gelesen wer- de/ soo langhe tot dat wy bevonden/ dat die vrienden in Duytschlant recht hadden. Wy vergaderden allen ghelcerden vander God- heyt byden anderē binnen Louen int Augu- stijnen Cloostet/ eñ disputeerden seer subtijl/ oft waer was/ dat by Aristoteles geschreuen staet/ dat die selue syllabē eñ woordē voor oft achter geset/ nochtās den seluē sin behoudē/ waer op vā den onsen veel concludeerdē/ dat elck woort eenen sonderlingen sin hadde/ eñ dat twersetten vā den syllaben ooc een ander verstandt gaf/ segghende/ sy hadden ghesien thooft vā Paulus Tertius met zijn drie dob- belde croon op silueren Penningen gemunt/ eñ op steenen drinckpotten gebacken/ eñ hoe wel die drydobbelde croon die heylige Dry- uuldicheyt bedudet/ nochtans/ alsment om- keerde/ so wast een Duuel. Item noch conclu deerde een Baccalaris: Indien dat Spaus hooft (niet tegenstaende die Dryuuldicheyt) omghekeert in een Duuel verandert/ soo en can Hippophilus Melangeus ende Philip- pus Melanthon oock gheen een man zijn/ ende ergo/ so ist tboeck goet/ ende die waer- schouwinghe wt Duytschlandt is onwaer-

eachtich. Hoe wel wy teghen dese subti[...]
Conclusien niet seggen en conden/ nochta[...]
sorghende dat onse Baccalarisen soeticheyt
daer in ghecreghen mochten hebben/ dies [...]
te meer tboeck beschermden/ sonder meer [...]
disputeren / hebben wy met onser groot[...]
schanden weder verboden / dat wy te voor[...]
toegelaten hadden/ op die selue maniere z[...]
wy oock bedroghen met een Boeck van C[...]
lius secundus / wiens naem noch onbeke[...]
was/ genaemt die Spinne/ oft van die voo[...]
sichticheydt Gods / wy meynden dattet e[...]
guychelrye van eenē Poeet oft Schoolme[...]
ster geweest hadde/ ende en roken tghebr[...]
niet eer / voor datter ouer die heele Vniuer[...]
teyt ouer die drie oft vier hondert Boecke[...]
vercocht waren/ doe lieten wy gebieden/ el[...]
wie daer van ghecocht hadde/ soude zijn ge[...]
wederom halen/ maer tsopken was gesope[...]
elck man hieldet binnen/ ende niemant en [...]
gheerde zijn ghelt weder / al haddemen e[...]
Croon willen gheuen voor elck Boeck / d[...]
maer eenen dobbelen stuuer weert was/ w[...]
tboecxken en was niet groot. Doen werde[...]
wy van schaemte ende schande dul ende r[...]
sende/ ende lieten terstont gebieden / datme[...]
Die Sophisten verbieden tprentē. gheen Boecken meer prenten en soude/ noc[...]
inden Rechten noch inder Medicijnen/ noc[...]
Hebreeusch noch Latijn / noch Griecx noc[...]
in eenighe ander sprake/ die wy niet eerst gh[...]
visiteert ende doorsien en hadden. Ende o[...]
die maniere en is heden niet een soo gheleer[...]

ien man/die Boecken mach doē printen/ oft
naer moet eenighen naem van onsen Docto-
ren by ghestelt werden/ Ja dat die Coninck
elue Boecken maeckten / hy soudese tot on-
er proeuen ende vijlen moeten laten comen.
Eng. Ghy hoort wel Peeter / vander leere
n weten sy niet / sy behelpen hen metten na-
nen vanden Auteuren/ ende metten tijtelen/
e weten/wat Luther/Philippus/ Bucerus/
ae Erasmus (woudet hen ghelucken) ghe-
naect hebbē oft eens voor al/wat in Duyts-
andt ghescreuen ende gheprent is / alle He-
reeusch/Griecx/Latijn/behaluē datmen tot
Louen spreeckt / is ketters. Pet. This wel
vaer/maer my dunckt/ datse weynich bedriē-
ien met haer verbiedē. Eng. Niet weynich/
vant sy verwecken alle vrome luyden die
Boecken/die sy verbieden te coopen/diemen
e voren/ eer sy se verboden/niet en wiste/dat-
e ghemaeckt waren. Die Librye van Gesne-
cus en was soo menichfuldich oueral niet/
maer wat sy verboden / dat worde van allen
Predickstoelen ende Raedthuysen af gelesen
alsoo dattet alle man wel verstaen ende ont-
houden mocht / dies sy noch niet te vreden
zijnde/ ende sorghende altijdt voor vergeten
te werden / dedent noch alle Jaer opte vier
hoochtijden ververschen. Ru. Ick heb ooc/
nae so menige Victorie / straffen der ketters/
Concilien/ ghespreken/ verbieden der Boec-
ken/inde plaetse van Triumph int licht ghe-
gheven drie schoone Boecken/daer ick mede
ter

Verboden boecken wer den eerst ver cocht.

Ruars boec ken tegen die Ketters.

ter neder ghelecht hebbe / al watter van a
ketterſche moordery̆e ouer ghebleuen wa
ende byſonder heb ick claer bewĳſen / dat
al ghelogen was / wat Philippus ende C
uinus gheſchreuen hebben. Ouer deſe bo
ken heb ick 40. Iaren gheſchreuen/ende v
hope/ datſe al wat die Ketters ende heylig
Kerck van Roomen van een gheſcheurt h
ben / wederom totten ongheñaeyden ro
Christi ſullen brengen/ ghelĳck eermaels d
Patriarchen na veertich Iaren wt Egipt
int landt van Beloften gecomen zĳn. En
So behoorden ghy maer twee Boecken g
ſchreuen te hebben/een voor Caleph/eñ da
der voor Joſue. Dan laet doch eens beſien
me bloedt/wat ghy met uwen boeckẽ bedr
uen hebt : Eerſt verhaelt ghy int langhe m
heelen Capittelen/ tghene dat Philippus e
de Caluinus gheſchreuen hebben / daer n
volcht v brodderye/ daer ghy̆ſe mede wilt w
derleggẽ wat behoeft nu die Leſer haer bo
ken te coopen/ hy mach doch al/ wat hy w
in uwen Boecken leſen: ſoo verbiedt ghy d
Ketters boecken op groote pene / ende da
nae ſtelt ghy̆ſe alleman voor oogen om te l
ſen/ hadt ghy alleen v meyninge gheſcreuen
men ſoude gemeynt hebben/ dat ſy daer ni
teghen en conden ſeggen/ nu deen by dand
ſtaet/ machmen ſien / dat v dingen niet me
en ſluyten/ dan een oorypſer op eenẽ varcke
ſteert. Dat is uwe wĳſheydt / dat ghy ſelv
den Placaten niet ghehoorſaem en zĳt / d
gh

ghy teghen ander luyden maeckt. Paulus Quartus had beter verstant / die in teghenwoordicheyt van uwen Legaten soo wel verbode die boeckē daer die ketters in genoemt stondē / als haer eygen leere. Waer mede ooc verboden werden uwe boecken / die veertich Jaer lanck (ghelijck ghy self bekent staet) vā alle Doctoren / Licentiatē / Baccalarisen / Papen / Monicken / op v by een ghedropen zijn / ghelijck die dreck in een misthuyl / ja ghelijck hoeren eñ boeuen in een bordeel / eñ blinden / creupelē mānkē / schorfdē in een gasthuys O wonderlike wijsheyt vā eenē grotē Doctoor inder Godtheyt. Pet. Dewijle ick soo veel dings hoor / coemt my inden sinne / dat ick v vraghen moet / hebdy noyt gesocht / dat Carolus in Duytschlant met so vele Kijserdagen ghesprekén / Lantsdagen / vergaderingen / supplicatien / disputatien / Confessien veranderen soude / eñ den Duytschen ten lesten ghelijck gheuen. Ru. Wy hebben noyt sonder sorge gheweest / dan wy hadden dies te beter moet / dat wy wel wisten hoe trouwelic eñ stantachtich hem zijn Meester Hadrianus Sextus gheleert hadde / daer hy niet lichtelic af te brengen was / wāt een goede gewoonte plach ge meēlic in eē nature te veranderē. Ooc moest y denckē / wat spel wy hem wel in Italien / o paēgien eñ Nederlant souden hebbē connē maken / als hy niet nae onsen sinne ghedaen hadde. Nochtans en soude hem dat niet ghe raet hebben noch wy en dochten hem niet te

Ruars boec vandē Paus verboden.

Hoe Carolus vā synen Meester is geleert gheweest.

sparen/om dat hy die ghevangen Ketterſch
Voꝛſten niet alleen niet en ſtraffen (als ſy be
hooꝛden) aenden hals/ maer lietſe oock vꝛ
wt gaen/ende maecte vꝛede met hen/niet an
ders dan oft ſy zijnder machtich hadden ghe
weeſt/ dan wy ſoꝛchdẽ eenſdeels dat wy zijn
lijdtſaemheyt verbitteren mochten/ Ten an
derden/hadden wy wat medelijdẽs met hem
om dat hem Hertoch Mauritz ſoo iammer
lick ende ſchandelick benaut hadde/oock om
dat hy metten Coninck van Franckrijck g
quelt was/ tot dat hy ſoo met ons/ ſoo met a
derhande vyanden ſynen tijdt iammerlic te
eynde brocht. Want en ſoude die victorie a
ders geen vꝛucht ghedaen hebben / wat wa
ooꝛloge van noode/daer wy ſo grooten ſcha
de ende oncoſten van ghehadt hebben. Pet
Wat was uwe meyninghe dan? Ku. Hee
Duytſchlandt wt te roeyen / die Heeren nie
vijf oft ſes Jaren gevangen te voeren / mae
op Galghen ende raderen vooꝛ die kraeuen t
knopen / die ander onghevanghen Heeren
Overicheydt/ende ander edeldom behooꝛd
men by ons tot Louen te bꝛenghen/ om hae
ketterye openbaerlick te wederroepen. Dae
na ſoudemen. Pet. Ick verſtae v meynin
ghe wel / ſo ben ick tot Roomen onder Ner
ghevaren. Ku. Dan ſoudemen tlant beroof
wtghebꝛandt / gheſlicht hebben / tot dat di
Wolven/die Voſſen/ia ooc die Duuelen/ di
beter zijn dan ketters/daer in ghewoont ha
den, Ten leſten/mochtmen vanden roof en

Der Sophi ſten medelijden met Carolo.

Der Sophiſten van Louen vonniſſe ouer Duytslandt.

dē duergheblieuen stucken nieuwe Kercken ghetimmert hebben/die Busschen behoordē tot Clocken ghesmolten geweest te hebben/ ende niet nae Spaengien ghevoert/ende dat haddemen moghen doen voor die ghene die ouer ghebleuen hadden gheweest onbesmet van ketteryen. Pet. Waren in Duytschlant gheen Kercken? Ru. Ja ghenoech/maer ont wijdt ende ontheylicht vanden Luterschen predicken ende ghesanghen. Pet. Wel aen dan/wat niet nae uwen sinne ghedaen / ende versuymt is dus langhe / behoort ghebetert te werden/ ende wat v aen Carolum gemist is/moet ghy aen Philippum verwerué. Ru. Niet verweruen lieue Broeder/ maer gebieden/ende dwinghen / oft onse dinghen en moghen niet staen. Pet. Wat is dat ghekalt? Ru. Ick seg die waerheyt/ende is corts gheschiet / dat die Coninck luyden van grooten Name ende Edeldom/paspoort ende gheleyde ghegeuen hadde/ om heū sake binnen Louen te verantwoorden / die wy teghen Sconincx danck ende versekeringhe inder Ghevangenissen souden ghewoorpen hebben/wat souden wy anders/dan ons recht volgen/ dewijle sy ons niet voort en helpen/die in Sconincx Raet sitten/die (soo my dunckt) oock selue niet seer heylich en zijn. Insgelijcx hebben wy Coninghinne Maria door twee van onsen Doctoren ghedwonghen/datse haren eyghen Predicant/ eenen Carmeliter Monick daer sy veel van hielde/ heeft moeten latē gaē

Tyrannye ouer Keyserē eñ Coningē

Dit is eenē Heere wt Vlaenderen geboren (soo men seyt) gheeten Kaerle van Vreng houe.

Dese waren Sonnius eñ Curtius.

Wy hebben ooc corts twee gheleerde ma-
nen/die by Caluino ghestudeert hadden/ b
nen Brussel doen verbranden/tegen des C
ninct danck / want daer waren sommig
heymelicke kettersce Spaengiaerdē int H
die den Coninck bewillicht haddē / om sel
daer voor te bidden. Wy hebben binnen L
uen eenen Minderbroeder / die wat te ruy
gekakelt hadde/zijn woorden inden hals d
eten/ende versaken int midden vander Ke
ken. Ende hoe wel die gheheele Orden or
badt / dat wy wat goedtlicker met hem o
gaen souden/op datmē niet seggen en moc
dat onder die Minderbroeders ooc Kette
waren / en hebben wy nochtans op hen ni
geacht/daer dus lāge Pausen/Keysers/H
ren/Vorsten voor bevreest hebben gheweel
Hier wt mogen Keysers eñ Coninghen w
mercken / dat wy onse macht vanden Pau
hebben/eñ niet van hen : ende dencken voo
aen alle Heeren eñ Bisschoppen inden Ba
te doen/ die eens teghen ons gapen. Eng.
Ghy hebt het wel voor / dan hadt ghy doc
dese meyninghe voor xxxvi. Jaer laten mer
ken/op dat de vrome Keyser Carolus in tijt
uwe houeerdicheyt/doorheyt/ onsinnicheyt
onwetentheyt/ ghiericheyt/ hartneckicheyt
bloetdorsticheyt hadde mogen rieckē/hy so
de sond twijfel voor de orloge gewacht heb
ben /dat hy nae eerst bedacht heeft / doen h
Duytschlant met ruyten eñ rooué gescheyn
hadde/doē hy dat beste Bloedt aller Heere
endi

Tquaet van dē Keyser te gen Duyts= lāt bedreuē.

ẽn Voꝛstẽ in spot eñ smadelicheyt achter lãde
ghesleypt hadde/alle Stedẽ eñ Landen bloot
van ghelde ghemaert/so vele vꝛome Crÿchs
lieden met pestilentie oft sieckten/ oft metten
sweerde versletẽ/ daermẽ dẽ Turck mede wt
den Lande ghedꝛeuen hadde/ Ja doen hy die
Coninginne vã allen Landẽ/ die Croone der
werelt/den lestẽ stoel zÿns Rÿcx onteert/ ver
nedert eñ geschuert hadde: des hy na (maer
te laet) groot berou eñ schaẽte gehadt heeft/
hoe wel hy trouwelic heeft mogẽ lÿdẽ/dattet
dooꝛ yemant anders weder opgerecht soude
werdẽ/eñ tot welvaert becomen/dat hy dooꝛ
der Papẽ eñ Monickẽ dulle/onschamele/op
roerige raet nedergewoꝛpẽ eñ verdoꝛuẽ had-
de. Pet. Waerom swÿcht ghy nu? antwooꝛt
hier wat op. Ru. Jck en heb noyt verstaen/
wat my dese achter rugghe geblast heeft/ eñ
noch ben ick heel verbaest/ soo swaren ghe-
dencken valt my in/dat my alle mÿn ledẽ be-
uen. Pet. Ghy en hebt noyt vã verbaestheyt
(verblintheyt eñ grouicheyt meyne ic) recht
connen spꝛekẽ/wat loot is v int herte gesonc-
ken/dat niet op rÿsen en wil? Ru. Jck en we-
ghe geen backsteen/ noch en heb gheen loot
int herte lieue pooꝛtier / dan die swaricheydt
van onse geheele sake/ die veel periculoser op
dese tÿdt hangt/dan oft tgeheel aertrÿck aen
eender spinnen dꝛaet gehangen waer. Pet.
Eñ terstont vermeet ghy v den Coninck te
dwingen/ verachtende ooc die Minderbꝛoe-
ders/dwelck dus lãge Keyser noch Paus en
 heb-

Duytslandt een Coninghinne der Wereldt.

Carolus berouwe somẽ seyt.

hebbē dorren droomen. Ten was v niet ghe
noech / dat ghy van allen wereltlicken ende
gheestlicken Staten uwē roem droecht. Ku.
Dat heb ick vergheten / soo is my thert ver-
storuen / wanneer ick denckende werde / wat
grooten lijdē den geestelicken Staet mocht
ouercomen wt die iammerlicke veranderin-
ghe van Enghelant / want daer dochte ick te
voren van te segghen / doen ick van vertwij-
feltheyt op een ander materie begonst te val-
len. Pet. Ten mach noch niet schaden / segt
voort / wat hebt ghy doch met Enghelant te
doen? dat is doch een vreemt Coninckrijck /
daermen gheen hooft kennen en wil / noch in
gheestlicken noch in wereltlicken dingen / dā
alleen den Coninck / wat gaet v dat aen? Ku.
Och waer dat soo / dat mochten wy gheeste-
licken alle tsamen wel willen. Pet. Wat?
Ku. Dat Enghelant niet en waer / dan een
baer Zee / so waren wy arme wichter (als ick
wel segghen mach) menigher sorghen af / nu
waert wel van noode / datmē aen den Duuel
raet haelde / om den grooten noot / die voor
handen mocht zijn / te wederstaē. Eermaels
mochten wy ons verblijden / dat ons Enge-
landt soo na lach / nu en hebben wy gheenen
argheren balck in onse ooghe / dien wy noch
houden / noch quijdt werden connen. Af te
scheyden en dient voor die Nederlandē niet /
meer mede te doen hebben / dient noch veel
min. Ende nochtans dunckt my / als wy al
met handen ende voeten teghengheftaen sul-
len

Daer die Godtloose Papen sorcht / dat ouercoēt hem.

len hebben/ ſal al onſen arbeyt om niet zijn.
Wy ſpraken te voren van Rijcxſ dagen / vergaderinghen/gheſprecken/Confeſſien/diſputatien/ſupplicatien/ daer wy Carolum mede hadden moghen verlieſen/ hier gelden ander laghen/liſten/ſtricken/banden/ nagelen/om eenẽ Coninck mede vaſt te makẽ. Hier danſen eenen iongen Coninck om thert ſo grooten Rijck te huwelijck/ die na ghelegentheyt der Landen/ die daghelijcſche Comenſchap/ vrientſchap/huwelicken metten Nederlandẽ hier danſt voor oogen een ionghe dochter vã Coninckliicken gheſlachte/ ſo ſchoon als een Goddinne/ rijck van goet / ionck ende ſeker om kinderen te crijghen/ ick ſegghe dat voor gewis/ indiẽ der Spaengiaers ſondlinge deuotie / ende onſe ghewoonlicke voorſichticheydt dat huwelick niet en verhinderen/ die Maieſteyt vanden heelen geeſtelicken ſtaet is om den hals. Ick en heb noyt wijf gehadt nochtans heb ick wel hooren ſeggen/wat de Nachtegael vyt oorcuſſen al doen can/ wy en ſullẽ nau in een heel Iaer een ſupplicatie moghen ouerbrenghen / ende dan ſalmen noch die ooren ſtoppen / ſy ſal ſnachts aen zijn zijde legghen/ inden arm nemen/ ende met ſoenen al wat ſy wil vercrijgen/ ſy ſal hem altijt inden ooren ligghen / hy en ſal gheen dinck gheloouen / dan wat hy in haren arm met ſmeecken/bidden/ſchreyen/ verſuchten ghehoort heeft/ wy ſullen tot Louen gaẽ verdraghen/ onſe lieue Coninck ſal in Enghelandẽ

Aen thuwelick van Enghelandt te verhinderen ſachmen der Papen booſheyt/die hen euẽ wel niet helpen ſal.

zijn ghenoechte in zijns wijfs schoot rapen.
Eng. Wie mach desen stoppelstier dus be
wegelick ende minnelick hebben leeren spre
ken? Pet. Ghy moet Spaus van te vate
hebben / want Enghelandt heeft den Pau
doch weder geswozen/ soo ick die sommigh
heb hoozen seggen. Ru. Laet v spotten doc
staen/ghy weet wel/dat hy al weder wtgesl
ten is. Den Gan mocht teghen den Coninc
wat macht hebben/ maer so vele den Engel
schen aengaet/ sy souden op desen tijdt tegen
sPaus blirem wel eenen open aers setten
Elizabeth. Wãt hoewel dese nieuwe Coninginne noch
niet afgestelt en heeft/ wat Maria verandert
hadde / nochtans zijn die Gallinghen/ die in
Duytslant/ Vrieslant/ Zwitzerlandt alle fe-
1558. nijn van ketteryen als spinnen by een gheso-
ghen hebben/weder inghecomen/eñ oock is
die Coninghinne inghehuldicht op die oude
maniere / daer inne een Coninck van Enge-
lant wozt verclaert naest Chzistum eẽ eenich
eñ ouerste Hooft der Kercken/ende gheeste-
lickheyt van Engelant. Wy connen wel riec
ken wat hier mede ghemeynt wert / hoewel
met andere dingen/die hier wt volgen/ noch
geswegen wert. Pet. Maer een man heeft
meer ghehoozs dan een wijf / oft nu Philip-
pus ghecroont zijnde so ionghen wijf weder
tot den stoel van Romẽ bekeerde? Ru. Daer
en derf niemant nae dzoomen/ Jae dat bladt
mocht veel eer geheel om slaẽ/ men kent die
Enghelsche wijuen wel / sy dzaghen minne-

...ruyt inde oogen/ sy gaē metten mannen om vā iongs op/ sy mengen haer met alle dingē/ meynt ghy datse gesloten sitten als Spaensche eñ Italiaensce wijuen? Oock is nu dese Macecht bouē allen anderē Engelschen (men mocht nu wel Duuels seggen) met hoogen moedt/ daer ick v een stuck van verhalen sal. Als Maria gestorven was/ seynde Coninck Philippus eenen Legaet/ die haer met haer nieuwe heerlickheydt gheluck bieden soude/ mede vermanende/ dat sy die Religie vā haer Suster ingeset/ wilde laten blijuen. Daer op antwoorde sy: Dat sy die Religie wilde onder houden inden Name des ghenes/ door wien sy na so menighe versmaetheyt/ ballingscap/ ghevangheniſſe/ vreese des doots/ moorden van haren bestē vrienden/ totter Croonē ware ghecomen. Dat heeft sy ghesproken noch niet gehuldicht zijnde/ doen die Suster noch nauwe kolt was: wat moedt (meynt ghy) sal se hebbē/ als sy den Coninck verwijtē mach/ dat hy in haer goet sitt/ daer en is doch geen hoouerdigher dier/ dan een rijck wijf/ bysonder een Coninghinne. Sy heeft eermaels niet alleen ghevanghen zijnde/ maer oock by nae voor het Recht ghestelt/ om Sententie te ontfanghen/ den Coninck beweghen/ dat hij se wt haerder Suster handen verlost heeft/ wat en soude sy nu niet verweruen zijn Wijf zijnde? Latet nu zijn/ dat sy hem niet beweghen en sal (hoe wel het voor son vrouachtighen Man seer te beduchten staet) sy sal

De deuchde der Coninginne Elizabeth.

Philippi mildicheydt teghen Elizabeth.

seker accoort maken / dat sal hy moeten be-
sweeren om int Rijck niet te veranderẽ. Ge-
Hussiten in Bohemen. denckt wat die Taboriten ende Hussiten in
Bohemerlandt tot noch toe gedaen hebben/
sy en willen gheenẽ Coninck sweeren/ oft hy
moet hen eerst haer ketterye versekeren/ soo
weynich heeftet gheholpen / dat haer Ouer-
sten Johannes Hus ende Hieronymus van
Praga tot Constans verbrant waren/ sy heb-
ben het onderste opwaerts ghekeert/ sy heb-
ben die Wereldt in vreesen ghestelt/ iae haer
Coninghen wtghedreuen/ ende teghen tghe-
Tegen Keyser Sigismunt. heel Roomsche Rijck te velde ghetoghen/ tot
dat sy haren wille tot noch toe ghehouden
hebben. Jae my dunckt / dat Ferdinandus
oock niet voor Keyser aenghenomen en is/
sonder in de oore te knoopen / datmen van
hem teghen de Ketters niet ghedaen en wil
hebben / Och Keyser Carolus was een an-
der man. Voor hem quam een Vrouwe bid-
dende voor haren Man/ die om tgelooue wt
den Lande was/ dewelcke hy antwoorde/ wa-
Dese prophetie is oot waer ghewoorden. re zijn eyghen Sone besmet met ketteryen/
hy wilde hem den Kettermeesters ouerghe-
uen. Die selue Man hadde nochtans dẽ Key-
ser dertich Jaer lanck in menighen Krijch
ende Storm te water ende te lande gevolcht
ende ghedient/ die wel behoorde ghenade te
verweruen/ al hadde hy thien moorden ghe-
daen ghehadt/ ende niet synen armen grijsen
kop buyten sLandts in armoede ende elende
te verslyten. Doch die goede edel Vrouwe en

heeft

n Spaengien gheen ander antwoort ghe-
seghen/ hoewel haer Man van grooten A-
del was. Ick moet met bitterē tranē ſchreyē
als ick ghedencke / hoe Chriſtelick ende vro-
melick die ſelue Heere in teghenwoordicheyt
van allen Staten der Nederlanden ſynen or- Binnen Bruſſel.
lof aen ſinen Sone nam/met ſchreyendē oo-
ghen hem beuelende die heylighe Roomſche
Kercke. Alle die dat hoorden / begonſten te
ſchreyen/ende hielden niet op tot dat hy hem
metter handt druckt/ eñ die leſte woordē toe
ſprack: Sone deſe beuele ick v / eñ v haer/ Tgheluck vā der Roõſcer Kercken ſal Philippus gewaer worde/ gelyc ooc aen ſynen eenigen Sone
voortaen ſuldy haer onderdanich zyn / door
haer heb ick gheſtreden/ ouerwonnen/ ende
van mynen vyanden ghetriumpheert. Eng.
Hoe langhe duerde dat? dan ſulcke trouwic-
heyt hadde by hem beweſen Paulus Quar-
tus / ghelyck oock ghedaen ſoude hebben
Paulus Tertius/hadde hy gheleeft/eñ oock
Adrianus Sextus/van Clemens Septimus
is alle dinck wel bekent ouer die gheheele
Christen werelt. Inden eerſten hoe trou hy
hem beuonden heeft inden Slach voor Pa- Die vrientſcap der Paſſen teghen den Keyſer.
uyen/ende daer na int verbont/dan laet hem
voort ſegghen / dat hy zyn voornemen niet
weder en verghete. Pet. Wat doet Philip-
pus dan nae zyns Vaders beuel / is hy oock
ghehoorſaem? Ru. Dat mach een ander ſeg-
gen/ ick weet hoe hy my leſtmael ontfangen
heeft / doen ick die leſte bootſchap dede voor Philippus een oorſake van Ruars doot.
ons tſamen/daer onſe Vniuerſiteyt veel aen-
ghelegghen was/ die Vader plach my anders

te ont-

te ontfangen/doē ick noch ionger was/ dā ic wil swijgen/ ghy moecht sien/ dat ic hier ben/ daer is hy een oorsaeck van. Inden eersten moest ick buyten staen/ dat verdroot my/ ten lesten drong ick op mijn oude maniere midden door de wacht tot in zijn kamer/ daer liet hy my wt stootē. Eng. Dat was v maniere/ doen dede hy ooc op zijn maniere/ so Philippe so/ houdt den voedt/ dats den wech na den Hemel. Pet. Dat die Coninck uwen raedt volchde/ wat wijf wilde ghy hem geuē. Ku. Daer wort om gearbeyt/ dat hy geē en trouwe/ dan daer wy mede bewaert zijn/ meyndt ghy datter niemant en sorcht? al ben ic doot? Pet. Segt nochtans v meyninge. Ku. Ick hebt v al te voren geseyt/ doen ick v badt om te swijgen/ dits die meyninghe/ dat hy verlatende dat Enghelsch huwelick/ eñ verbondt make met den Franchoysen. Pet. Wat salt dan zijn? Ku. Ten soude wel tot onser Landē noch eere noch profijt zijn/ dat so geschiede/ dā die noot dwingt nu/ dat beyde dese Coningen haer macht tsamen verbindē/ om die ketterye wt te roeyē. Die Paus sal Duytslāt in verbot leggen/ Engelant indē van doē/ eñ te voren gheuen/ wie lust om te plucken. Pet. Die Turck oock? Ku. Dat waer beter/ dan dat die heylige Roomsche kercke in schande ende schade kome. Pet.

Wast qualic ghedroomt.

Heer God van Hemel wat wil dit werden
Wat moordt/ wat pest seyndt ghy ons op eerden.

Die menschen moesten met een vergaen/
Als Mars ende Saturnus te samē staen/
Die Hemelsce teekenē verlatē harē ganck
Die Werelt moet verderuē / twalt cort oft
lanck:
Als sulcke valscheyt pleech op te staen/
Sachmen Landt ende luyden verloren
gaen.

Lucanus Poeet.

Ru. Wat roept ghy / wat raest ghy? wat isser gheschiedt? heeft yemandt den hals ghebroken? Pet. Wat ick roep? die harren der natueren vallen wt den anderen / en verstaen die Duytschen niet / dattet hen ghelden wil? Ru. Jae wel / dan sy hebben te veel te doen / elck heeft wat opten anderen te segghen / dat hy eerst wt rechten moet / ende oock ist ghenoechte op eenen anderen haet te dragen / al en volchter gheen wrake nae / so langhe ghy selue onder ligt / ende verdoruen wert. Pet. Is dan Enghelandt so afgrijselick ghewonden / als ick van v hoore / waerom isser dan voor vijf Jaren soo seer gheloopen om den Coninck een oudt wijf te gheuen / daermen gheen kinderen van verwachten mochte? alsoo datmen doen openbaer seyde / dattet niet goet en ware / dattet tvolck wiste wat grootē ghelt Philippus in Enghelant ghebracht eñ aen dat Huwelic gehangen heeft. Ru. Sy en was so oudt niet / oft sy mocht zijn Huysvrou we wel zijn / eñ veel oorsakē van groot quaet / dat wt Enghelant in ander Landen kancke-ren mocht / helpē nederlegggen: om kinderē

Men moet ooc die tafel eerst op nemen.

heb-

hebben wy niet seer besorcht gheweest/wa
dat was vergheefs. Pet. Hebt ghy dan do
so grooten arbeyt gedaen om een oudt wij
waerom acht ghy dan nu so weynich op so
Jonghen Heldinne/die so grooten goet heef
ende daer toe een Landt/so na ende wel ghe
leghen/daermen alle vrientschap ende coop
manschap met heeft/datmen niet ontbere
en mach/waerom raedt ghy teghen soo ede
len ende bequamen leuendigen persoon: di
ghewisch is om kinderen te crijghen/ end
voert den Coninck/die nu goet Ouders is
ende een wijf versleten heeft/aen een Kind
wt Vrāckrijck/dat noch niet manbaer en is
daer hy sonder schāde niet by slapē en mach
Ku. Dat moet nu tbest zijn/ende daer wa
groote luden in doende/doen ick van der ae
den voer. Eng. Sy zijn doende/die niet an
ders van sich en sien/dan oft hen die ooghe
met lepelen wt ghenomen waren. Ku. Sy
sien/ende zijn blindt die willen/ten mach nu
anders niet zijn/ende en helpt dien raet niet/
die Wereldt is verlozen/die wat beter daer
op dencken/hebben goet te verstaē/waer die
Die sal noch eerst wringē Schoen wringt. Pet. Ghy hebt meer ar-
beyts ghedaen dan Hercules/ende behoord
wel eenen bysonderen Hemel te hebbē/hadt
ghy den Portier te vriende/oft dat die Godē
alleen woonden/dwelck geen maniere en is.
Ku. Nu hebben sommige andere oock vele
schoone dingen ghedaen/daer ick niet by en
ben gheweest/nochtans en heb ick dien tijd

niet

niet met gapen toegheb̄racht/ick en heb nem-
nermeer gerust/dan selue getogen/ oft mijn
volmachten wtgesonden/iae oft by auontue-
ren die Keyser oft die Coninck stil hieldē/ oft
e veel te doen hadden/ soo heb ick nochtans
mijn Commissie ende macht/niet anders dā
oft ic Coninck seluē geweest hadde/te werck
ghestelt. Ende hadde soo veel bedreuen/ dat
ick van mijnen Verspieders yet verstaen hebbende/terstondt
aen die Quericheyt vanden
Steden (daer wat gheschiede) schreef/sy souden
sulcx terstont beteren/ oft haer by my comen
verantwoorden. Dat is die stadt vā Loven
ghewaer geworden/die welcke/nae dien
die Borghers ende Studenten tegen Marten
van Rossen beschermt haddē/heb ick terstont/als
noch den Legher nau opghebroken
was/ vele eerlicke Borghers ende gheleerde
mannen aen doen tasten/ende die sommigen
oock groot ghelt afghenomen/sommige (die
nae Doctoren terstont werden) doen wederroepen/datse
noyt ghesept oft gedaen en hadden/
eenighe aen eenen staeck doen verbranden/oft
thooft af slaen/iae vrouwen/ die bele
vander stadt/ leuendich in een kuyl laten
versmooren. Opten seluen tijdt liet ick oock
en synen hals clagen Perseualt van Brugghe/een
blinde wesende/ nochtās Licentiaet
inder Godtheyt/ die altijt veel vuyls monts
op ons ghehadt hadde/ ende als hy nu veel
voetgunners hadde/die zijnder beiammerde
als vreesende/ dat hy zijn onschult bewijsen
souden/

Ruters mit der feyten.

Hy meent D. Petrus Vanhefium.

Ruters eindig di binnē Louen. 1548.

soude / liet den armen blinden mensch leer-
ken ouersegghen/dat hy een Gugghet wa-
dwelck die Studenten hoorende / hebbē hi-
terstont zijnder ghe schaemt ende afgekee-
Welcke ghelegentheyt/ op dat ick niet vere-
sen en soude (hebbende hem nu alleen/nae
hy gheen schult kennen en wilde·) verordē-
de ick hem tot een eewighe gheuanghenis.
Daer nae/als ick vernam dat zijn Librye/ ie
wy vercocht hadden / hem niet voeden m-
mocht / en dat hy hongher lede / op dat i-
geen schade van hem hebben en soude / no-
vock schande zijns doots/ schenckte ick he-
eenen Edelman (die voor hem badt) dat h-
hem wel bewaren soude/dien ick daer na/a-
een Voorstander der kettern/ al zijn goet b-
nomen hebbe. Pet. Hadt ghy alle ander d-
ghen ghe swegen/ eñ dit alleen eerst ghesey-
ghy saedt langhe in Abrahams schoot. K-
Waer om daer? eñ niet lieuer onder God-
Enghelen ende potestaten/ als den verlich-
Doctoren toebehoort? Pet. Ghy sult sel-
plaetse kiesen/als ghy binnen zijt. Ku. Voo-
voort aen. Pet. Ick moet wel/want het v-
ghelieft. Ku. Als ick van Trenten wederom
quam/begonde ick terstont met die Inqui-
tie/die ick vanden Paus ende Keyser hadd-
ouer alle tlant te trecken / dwelck siende ve-
Pastooren van Steden ende Dorpen/ end-
Kuarts Inquisitie in allen Landē vreesende voor haerseluen/hebben die vluc-
ghenomen. Voorts ben ick getogen inde R-
guliers eñ Augustiner cloosters (die al oue-

lange met Luther ende Erasmus / als zijnde van haerder oorden/ ghehouden hebben) ende die sloten vanden kameren op gebroken/ ende alle haer dinghen doorsocht / dewijle sy inder Kercken waren. Dus ouer al bekent/ wat groote dingen ick in corte tijdt bedreuen heb: dan teghen die Pastoorzen wast kinderspel. Ghelijck Hercules alle bijster Dieren ouerwonnen heeft / also heeftet God belieft/ dat ick inden Haghe van Hollandt in mynen eersten ende laetsten strijdt soude ghecroont werden. Voor in Zeelandt inden Dorp van Heemvliet was een Licentiaet van Parijs/ gheheeten Meester Engel/ ruym ouder dan ick / die leerde zijn Ondersaten anders dan ons goet docht / hy hadde zijn ketterye niet vt Luther ghenomen/ maer wt ander ouder ketters/ oft by auontueren (so my docht) wt hem seluen/ dien hadde die Heer van Croninghen/ die wel de vermoghenste in Zeelandt was / langhe teghen onsen danck onderhouden/ tot dat zijn Sone Heer gheworden zijnde / ons macht ghegheuen heeft die Inquisitie teghen hem aen te legghen/ dese orsake hebbē wy wel wacht genomē/ eñ hem inden Haghe doē voeren/ om hem daer scherp te examineren. Wy en hebben noyt harder storm gestaen/ noch meer beureest ge weest/ onse eer hinge aē eenē sydē draet. Daer sprack een oudt ketter int Hof van heel Hollandt int bywesen van allē menschen/ Raetsheeren/ Aduocatē/ volck quā van allē cantē

M. Enghel Pastoor in Heemvliet.

om te ko:en/ alſo dat wy groote ſorge he-
den/ dat hy heel Hollandt ontfuncken ſoud/
oft dat ons volck doot ſlaen ſoude/ indië t
yet anders met hem voornamen. Hy verac
woorde met grooter ſtoutichheyt ende ſtan
tichheyt/ (dies volck hem ſeer verwonderd)
neghen ende tnegentich articulen/ ſonder
houden/ met een ſterck voornemen die te b
wijſen/ ende zijn fenijn alleman indë boeſe
te ſtoppen. Pet. Wat gheloof ghingen d
articulen aen? wy en haddë maer twaelf a
terghelaten/ alſoo datmen des Heeren me
ninghe inden geloove oock wel aenden gh
tuyghen heeft mogen mercken. Ru. Ja l
ve gheſel/ tuſſchen beginnen ende voleynd
is een groot onderſcheyt/ alle beginſelen z
grof ende rou/ dä metter tijdt wort al din
verbetert/ tot datmen daer niet meer toed
en can. Chriſtus en heeft v lieden oock a
dinck niet geſeyt daer was veel/ dat ghy n
en mocht draghen. Pet. Daerom en hebb
wy dat oock niemanden opghel eyt/ dan v
zijn nae in tverſtant ghecomen/ dat een rec
Chriſten tot alle tribulatie/ druck ende lij
ſaemheyt moeſt bereyt zijn/ dat wy te vo
niet verſtaen en conden/ maer na metter da
ghenoech bevonden en bewesen. Ru. W
ghy wel dat Draco binnen Athenë veel w
de bloedighe Rechten ghemaeckt hadde/ d
Solon gheheel veranderde ende verſoete
Pet. Die hadde dan meer ghelijckheyt m
Chriſto dan ghy luyden: Chriſtus ſeyde/ m

Enghels ſtantach-tichheyt.

Chriſti leere onvolmaect.

nen last is licht / mijn iock is soet. Dan ghy/ die van twaelf Articulen negen ende tnegentich ghemaeckt hebt / en hebtse niet versoet maer verbittert ende versvvaert. Nochtans hoor ick dat Bartholomeus Steenhouwer lestmael in een Boeck sulcke reden heeft by ghebrocht / recht oft tgheloove der Christenē ware ghelijc eenen barenbrack / die geen fatsoen en hadde connen hebben / eer sy die Doctoren inder Godheyt / ende Monicken duysent vijfhondert Iaer bedroomt ende gelecht hadden. Arme blinden / die Wet Gods is eewich / ende en derf metter tijdt niet rijp worden / ende gront grijpen. Anders ware den eersten Christenen groot ongelijck geschiet / hadde hen yet versweghen gheweest tot haerder leeringe / dat dese oude versleten Werelt nu eerst soude begrepen hebbē. Waerom en maect ghy van den vier Elementen der werelt niet vier ende veertich / op dat Steēhouwer recht hebbe / die vander eerster Kercken niet dan eenen rouwen onghesormden klupt en maeckt? waerom en set ghy niet by de ses daghen / daer God de Werelt in gheschapen heeft / noch seven honderd Iaren / dunct v dat alle wercken Gods so onvolmaeckt zijn / dat men Steenhouwers moet hebben / om dat Christen gheloove te formen / dan maect eens een eynde. Ru. Ick sal mijn best doen / Soo was dan die man verstijft van herten / dat hy nieten dachte / dan de schande zijns doots op ons te legghen. Alle Staten van Hollant had Latomus.

den medelijden met hem / sy en dorsdent ni
al bekennē/die hem gunstich warē. Die h e
Die heer van Croninghen.
van Croninghen werde niet alleen verach
maer mocht ooc in lasteringe gecomen zijn
als een die gheheel verandert was / so wel v
synen Vader/ als synen Broeder/ een vroon
Veltheer/die voor Bremen gheschoten wa
Alle man riep / hadden die Heeren ghelee
wy en souden niet hebben dorven droomen
Engels ghe leertheyt.
dat wy deden. Hy was inden eerstē een ou
gheleert man/ ende (ghelijck ick self beken
hadde)en hadde hy gheen ketter geweest/ ic
en hadde niet weerdich geweest/ dat ick hem
zijn schoenen wtgetogen hadde / van heyli
heyt van levē en mocht hy niet verbetert zij
hoe wel die heylicheydt der ketters niet da
een lockaes en is / om tsimpel volck mede t
bedriegen . Eng. Uwer luyden heylicheyt
ker en sal niemandt bedrieghen/ dan die uw
vruchten aensiet/ sal hem lichtelijc van u ke
ren. Eñ even so is ooc uwe welsprekenhey
Tgheweyr der Doctoren van Loven.
dan soo langhe ghy tsweert/raden/galghen
staken/vyer/water te baten hebt/ en behoe
ghy noch heylicheyt van leven noch welspr
kenheyt. Ru. En hebben dan die Doctore
inder Godtheyt niet alleen macht over d
Schrifturen ende tgheloove? wat verstant i
by den gemeynen man? datmen yemant so
de laten in Gasteryen oft straten vanden g
loove laten disputeren? Eng. Daerom hee
u Keyser Carolus wel besorcht / dies vo
Ketters ende ongehoorsamen aenden hal
straf

straft/ alle/ die eens van Christo ghesproken hadden. Met sulcken bescheet bewaert Mahomech synē Alcoram ooc/ dat niemant daer eens op vraghen mach / oft hy verbuert den hals. Ru. Hoe coemt het/ dat ick niet en verstae/ wat dese achter mynen rugghe rabbelt. Eng. Om dat ghy geen verstant en hebt/ dā maeckt eens een eynde vā Heer Engel/ wāt ghy sult terstont sien. Ru. Wat? den Engel? Eng. Engelē/ die v raet plegen te geuē. Ru. Ja/ Ja/ loopt ghy/ hoort ghy na my Peeter. Pet. Segt op. Ru. Hy was ooc seer milde tegen die armen/ die riepen op alle stratē/ dat sy van harē hulper/ patroon/ beschermer/ besorger beroost wordē/ datmē hen harē troost benam in alle haerder armoedt/ sieckten/ benauthept/ teghenspoet/ wāt hy hadde schoon ersgoet. Eng. Dat heeft hē den doot gedaē. Ru. Hy had ooc huysen voor dē armē getimmert eñ begiftich/ die nochtans na zijn doot altemael gecōfisqueert zijn/ om dat hy die by synen leuēdigen lijue niet ouer gegeuē hadde maer was self rentmeester daer vā gebleuē. Pe. Wat hoor ic? hebt ghi dē mā dā gedoot? Ru. Wy en mochtēs niet voorby/ thadde anders met ons allē gedaē geweest/ noyt ketter vādē begin aen en had dē doot beter vdient. Hy had al wat een ketter hebben mach/ loosheyt wt der Scripturē geschept/ houerdye vā voortleerē/ hartneckicheyt om te vantwoordē stātaftige vierichept/ onverwinlike ouervloedichept vā disputerē/ daer wy tegen stonden

Mahomets Alcoram eñ der Papistē leere alleens

Enghels aelmoessen.

als verbaeſde ſtommen/ die niet een woordt
en conden ſprekẽ. Pet. Dat was een groo
te ketterye/ende den doot wel weerdich. Ru
Wy waren nergens meer mede bevreeſt/ d
metten oploop van tvolck/ want hadden w
hem quijt gelaten/ daer hadde onſe gheheel
ſake mede inde aſſchē gelegen. Openbaer e
dorſden wy hem ooc niet v̄doemē/noch do
den/ want tghemeyn volck eñ byſonder A
uocaten riepen wt eenen monde/dat wy gei
ne maniere van claghen en hielden / dat w
den Landtrechten ghewelt deden /ſoo groo
ten gunſte hadde hy om zijn gheleertheyt e
vromicheyt. Pet. My luſt te hoorē wat w
wegen ghy ten leſten ghevonden hebt. Ru
Gheē wtwech lieue Poortier/ maer eē rech
Ridderſtuck / hoort toe : Noyt ſubtijler liſt
Vliſſes heeft by den ouden tijden Palamed
beſtrickt/ eñ die kinderen Jacob haren broe
der Joſeph/dan/hier by te rekenen/ was da
niet dan kinderſpel ende boeren werck. Pet
Amen/ Amen ſegghe ick v. Vleeſch eñ bloe
heeft v dien raet niet ghegeuen/ dan v Vade
die in / etc. Ru. In Hollandt en mochtme
Die valſceyt der Sophi-sten teghen K. Enghel. hem niet dooden / daerom hebben wy deſe
raet ghesocht. Inder Ghevangeniſſe lietm
hem aenſegghen / hy ſoude zijn oordeel ont
fanghen. Met dien liet men noch alle dinge
reede maken om hem te verbranden / mae
nochtans ſparich ende heymelic/om den op
loop te ſchuwen / want tghemeyn volck all
daghe by een liep/om een eynde vanden ha

de

del te ſien. Wy ghinghen te Recht ſitten op een hooghe plaetſe in Sheeren Hof/aen onſe ſyde ſaten die Raedtſ heerẽ gelijc twee vlogẽ/die nemẽ wy gemeẽlic daer by als Jabroeders/ die wy niet en laten ſpreken/ oft wat ſy ſpreken en achten wy niet/ al heeftet ooc die Coninck beuolen. Pet. Wat doen ſy dan by v? Ru. Om dat wy die handẽ waſſchen moghen/ende legghen de geheele ſchult op hen. Pet. Moghen ſy dat ſpot ende ſpijt lijden? Ru. Lijden? als ſlauen wt Indien/eñ Eſels wt Appulien/ ſoo ſorghen ſy/ datſe mede int Gherichte comen ſouden/ ende vele moeten ons dancken datſe leuen. Pet.

Hoe die Sophiſten te Recht ſitten

Ende Raetſheerẽ zijn Jabroeders.

O Hemel ende Aerde/ ende al wat Godt
heeft ghemaeckt/
Wy moghen wel ſegghen/waer toe is die
Werelt gheraeckt/
Als gheluck end ongeluck onder malcan-
deren verkeert:
Een ſlaue wort Coninck/ een gheuangen
triumpheert.

Is die Werelt dã ſo veraert/dat alle menſchen v niet met den tanden en verſchueren? dan ſegt wt. Ru. Als hy nu voor t'Gherichte quam/hielt hy hem hart by zijn voornemen/ niet anders dan een ſtalen muer / ghelijc wy oock ſelue anders niet verwacht en hadden. Doen viel die Biſſchop van Ebron/Wãbiſſchop van Wtrecht/voor hem op zijn knien/ (dwelck by ons ſo opgeſet was) ende ſprack: Hoochgeleerde H. Enghel/ghy zijt hondert

dat ſal noch comen lieue Peeter / en laet niet haeſten voor dẽ tijds.

Nu Biſſcop van Haerlem dronckẽ Claeſken gheheeten.

maei gheleerder dan wy/ende oft wy doch e
le geleertheyt/ ende Engelsche tonghen had
den/so is die waerheyt by v so crachtich / da
wy daer niet tegen seggen en connen. Dā n
de mael ghy wel siet/dat dit volck dus verbi
tert op ons is/dat wy metten leuen niet ont
gaen en moghen/dunckt v/dat ghy met go
der Conscientien behoort een oorsake te zijn
dat ons om uwen wille waghenaers end
schuyteboeuen doot slaen? Inden principa
len stucken en hebben wy gheen schortting
wy belijden ooc/ (tsy ons lief oft leet)dat wy
van v metter waerheyt overwonnen werdē
dan daer en is onse disputatie noyt van ghe
weest / ick spreeck alleen van sommigen din
ghen/ die goede manierē ende disciplijne de
Kercken aengaen / die welcke hangen aend
macht der gheestelicker Overicheyt/eñ ooc
v seluen/om te minderen/meerderen/ veran
deren / afstellen / alleen als niemant daer i
ghearghert en wert. Verlost v seluen wt di
perijckel / daer ghy niet in gheraeckt en zijt.
om dat ghy qualick ghepredickt hebt (da
moeten wy self bekennen) dan alleen om da
ghy schijnt skeysers placaten overtreden t
hebben/al ist weynich/ verlost ons oock van
desen oploop / die te besorghen staet. Hebt
ghy ymmers v leuen veyl/ wat wilt ghy ons
dan ws doots schuldich maken? ghy sult ye=
mandt anders vinden/ die zijn handen aen v
besmette (als ghy plat lust hebt om te ster=
uen) die v groote gheleertheydt soo wel met

Dit wil ooc al eē prophecie worden.

en ken=

en kenne/oft achte/als wy/oft wy ſchoon he-
den gheſteenicht werden (want daer wilt
wel toecomen / ſoo my dunckt) eer wy ons
verantwoorden moghen/ ſo ſullen nochtans
deſe Raetſ heeren ghetuychenisse geuen / dat
ghy een onbequame ſake gheſocht hebt/ om
Martelaer te ſteruen / ende dat ghy die miſ-
daet onſes doodts ſchuldich ſult zijn. Tghe-
meyn volck ſal een tijdt lanck veel van v hou
den / dan als elckman hem ſeluen bedenckt/
ende als ſy beghinnen te bekoelen / dan ſul-
len ſy bekennen / dat v niemandt ghewaldt
noch onrecht ghedaen en heeft / dan dat ghy
inden eerſten v ſeluen om den hals ende tot
de ſchandelicke doodt ghebracht hebt. Ende
ten anderden oock een oorſake zijt gheweeſt
dat in deſen aenſtaenden oploop oock meer
bloedts verſtort ſal werden. Daer om be-
denckt by v ſeluen/ dat nae den Euangelium
niemant hem ſeluen al willens en behoort in
perijckel te ſtellē om te ſteruen. Acht ghy dā
op v ſeluen niet/ ſo ſiet doch aen/ hoe menich
arm menſch dat om v leuen wenſcht / wat
gunſt tgemeyn volck v toedraecht/ ia in wat
eeren deſe geleerde/wijſe/treffelike heerē des
Hofs van Hollandt v houdē. Gheeft ons he-
dē deſen dach tijdt/ eñ helpt ons/ dat wy niet
verdruckers (gelijcmen meynt) maer verloſ-
ſers eñ beſchermers van vromen luyden mo
gen beuonden werden. Geeft ons tleuē/ dat
wy hebben/ dwelck/ hoewel wy van v niet
ontfangen en hebbē/ nochtās willē wy v des

ſchuldich kennen ſoo langhe als wy leuen/
want heden ſtaet onſe leuen in v hande: deſ
ghelücr en begheeren wy nochtans niet/ da
ghy ons voor v leuen danckt/ dan v ſeluen.
Theeft weynich te bedudẽ/ daer ghy alle di
quaet mede ſchuwen eñ beterẽ moecht/ daer
wy mede by eeren blijuen moghen/ ende ſoo
wel ghy als wy aen beyden ſyden onſe leuen
behouden te weten/ dat ghy bekent/ dat ghy
ſommighe goede Ceremonien ende gewoon
ten/ die langhe inder Christen Gheineynte
onderhouden zijn ghewееſt/ wat onwijſelick
ende buyten tijdts hebt willen verſtooten/ en
de ſegt dat ſy v leedt. So doet/ ende leeft/ eñ
wy met v/ eñ oft ghy hier in v conſcientie oo
beſwaert vindẽ mocht/ ſoo ſette ick mijn ſiel
voor den Hemelſchourichter te pande dat ſy
voor v voldoe/ ende ghy onſchuldich wert ge
rekent. Ten leſten viel hy op zijn knien/ oot-
moedich biddende/ ende met gevouden han-
den ſchreyende met luyder ſtemmen om den
doouen ouden man te bewegen. Hy ſcheen
gheen onbillickheyt voor te hebben/ ende be-
weechde den goeden man ſo verre/ dat hy de
Heere van Aſſendelft vraechde/ wat hy hem
riede te doẽ. Wy ſorchdẽ een weynich/ maer
hoepten nochtans/ de President van Aſſen-
delft ſoude den Biſſchop van Ebron ghelüc
gheuen/ dan hy antwoorde ſeer cortelick/ hy
ſoude hemſeluen van binnen vragen/ niet een
ander van buyten/ daer mede ſloot hy zijn
antwoort/ niet een woort daer toe doẽde. Di

Claesken wert borghe voor H. Enghel.

Die Heer van Aſſendelft Canceliier van Hollandt.

oudg

oude doove man schaemde hem andermael
te vraghen/ bysonder so grooten Officier/ en-
de meynde oock datment hem riede/ om dat
hyt niet en verstont/ bysonder om dat Ebzon
die Wybiſſchop met luyder stemmen riep:
Waerom hy niet en dede dat hem die Heere
vanden Houe rieden. Als hy alsoo door zijn
doofheyt ende onverstandt ghesterckt was/
is hy voor tvolck ghebracht. Ende terstondt
doen noch elck man verwachte watter wt co-
men soude/ heeftmen zijn Articulen beghin-
nen te lesen/ dan soo haestelick/ ende binnen
smonts/ dat noch die gemeynte/ noch hy niet
en verstonden watter ghelesen worde/ ende
dat eensdeels om dat hy langhe Jaren doof
hadde gheweest/ Ten anderden/ om dat wy
vrienden hadden toeghemaeckt/ die hem den
praet houden souden. Terstondt heeft tvolck
den sin tegen hem verandert/ gunst ende me-
delijden werden in toornicheyt ende vloecke
verkeert. Ghevraecht/ oft hy die dinghen al
soo wederriep: Antwoorde/ iae/ ende onder-
teeckende/ niet denckende/ dan van den Cere-
monien ende ghewoonten/ want hoewel hy
begheerde eerst te lesen/ seyden wy/ het ware
beter ghehaest/ ende daer af gescheyden/ om
tgheruchte van tvolck. Als wy tvolck nu in
schaemte/ ende den ghevangen in schande vā
onstantasticheyt ghebracht hadden/ (dwelck
wy alleen ghedreuen hadden/ eensdeels om
dat hy hemseluen altijdt soo vele hadde laten
duncken/ Ten anderden/ om dat tvolck van
nie-

niemant meer verwacht en hadde)is die sen- tentie gelesen op dese maniere. Hy soude zijn

Hs. Engels goedeel.

goet behouden en ghebruycken/goede vrien den mochten by hem comen/hy soude vry en met ruste zijn Boecken moghen ghebruyc- ken/item die costen betalen/ die souden hem mijn Heeren die kettermeesters eerst dages nae redelickheyt ende billickheydt ouer ghe- uen/ zijn procurateurs souden sonder mocy- te van hem tghelt opbrenghen/ dan souden goede luyden/ende bysonder die Wijbisscop van Ebron (mits dien stack hy die handt wt totten volcke/ gheloúende ende sweerende) middel ende wech vinden/ dat hy weder na huys mocht reysen/en zijnder dingen wacht nemen/so lange soude hem zijn eensaemheyt int studeren voor een berou en geuangenisse gerekent werden. Tvolck dit ghehoort heb- bende/ is niet alleen weder tot bermhertic- heyt bewegen/maer oock onse trouwicheyt/ ende billickheydt hemel hooghe ghepresen. Want na dien sy vanden kosten en berou ge hoort hadden/meynde sy altemael/ hy soude vry gelaten werde/ als hy die kosten betaelt hadde/ dwelck een cleyne sake was voor ee- nen gheltrijcken man/als hy was. Vele lieden raken dit bedrach/die al swijghende na huys dropen/ want die gheheele Ghemeynte wel gewilt hadde/dat hy vromelic gestorue had- de/en ons zijns doots schuldich ghemaeckt. Dwelck hy oock hart voor hem genomen had /en soudet gedaen hebben/soo wy hem met

loosheyt daer niet af gebracht en haddē/ wāt wy moesten raet vinden/ om hem op een ander plaetse aen te doē/ dat wy op so ongelegenen plaetse/ daer hy so vele vriēdē hadde/ niet en dorsten bestaē. Pet. My lust om deynde te hooren/ eñ noyt so seer. Ru. Dit was des spels/ daer hy om trueren soude/ noch eerst een beginne/ dan dat en lietē wy niemāt weten/ maer namē hem mede inde naeste stadt/ daer hy niet verre van huys en was/ eñ vele vriendē hadde/ daer seydē wy goeden nacht/ eñ verlietē hem so lange/ tot dat wy hem/ na dien alle rumoer gestilt was/ na Louē ontbieden lieten/ om met hem te sluyten/ tgene wy/ eñ die Bisschop van Ebron hem geloeft hadden/ recht oft ons niet gelegen en hadde gheweest/ weđ in Hollant tot hem te comen. Dit conde hy noch al lijdē/ eñ en mercktens niet/ tot dat wy hem tot Louē in een Sellebroeder clooster in eē duyster gat beslotē/ daer hy tusscen twee sinneloose menschē lach/ die middē in haer eygen vuylnisse lagen/ also dat hy versticte vā den stanc. Doē sach hi dat wy hem bedrogē haddē/ eñ riep met luyđ stēmē ouer ghewalt eñ ongelijc. Nochtans en wasi noch geen tijt met hem te doē/ dat wy in den sinne hadden/ wāt dat en soude ons tot Louen oock niet geluckt hebbē/ hoe wel dat wy alle dage beter orsake ꝟnamē. Want/ na diē hy wt goede vriendē ꝟnomē hadde/ dat wy onsen roem openbaer verbreyden/ dat hy zijn leere inden Hage wederroepē eñ versaect hadde/ was hy

Engels geuanckenisse binnen Louen.

seer ghestoort/ ende gaf ons een oorsake onopt nieuwe die Inquisitie tegen hem te stellen. Sommighe van ons meynden/ wy hadden eeren ghenoech aengheleyt/ dat wy hem inde gheuanghenisse van duysternisse/ hongher/ stanck (die hy niet verdraghen mocht) lieten vergaen/ tot dat hy selue den strijdt opgaf/ ende die meyninghe en hadde geen quade reden/ dan sommighe anderen/ die de sake dieper insagen/ meyndẽ van noode te zijn tot onser ende der heyliger Inquisitien eere/ dat wy hem op eenige bequame plaetse eene openbare doot aen dedẽ. Ende dat bysonder want onser hoocheyt daer aen gelegen was/ dat wy den Hollanders/ die soo groot medelijden inden Haghe met hem gehadt haddẽ/ eenighen spijt aen deden/ wantmen haer altemael niet straffen en mocht/ dwelc sy nochtans wel verdient haddẽ/ indien sy eenẽ hals ghehadt hadden. Als dit nu dus ghesloten was/ moesten wy oock te meer haesten/ om dattet te besorgen stondt/ dat wy weder inde selue benautheydt vallen souden/ daer wy in dẽ Hage in geweest haddẽ/ wãt het was een gemeyne sprake inder Vniuersiteytẽ/ dat wy tweẽ met hem gedisputeert haddẽ/ eñ dat hy heymelick ghecreghen hebbende inckt ende papier/ ons allen openbaer/ die inden Haghe gheweest hadden/ meyneedicheyt verweten hadde/ ten ware sake/ dat wy hem by zijnder sententien oock ouer gauen die Articulen ende stucken/ die hy versaeckt soude hebben.

Ende

Ende die hadde hy nu/ende gelesen hebben-
de/ moeder Gods/ waer heeft opt Duyvel/
wolf/ beest soo gheraest: die beste namen die
wy hoorden waren/ vervalschers/ leughe-
naers/dieuē/moorders/vervoerders/dat wy
hem by nacht wt zijn Vaderlant verstooten
hadden/ die noyt sulcx ghedacht/ende onder-
teekent en hadde: Ja hy riep opēbaer/ al wat
hy oyt ghepredickt/ghesprokē oft ghescre-
ven hadde/ daer woude hy by blijuē. Dit ru-
moer en mocht niet verborghen blijuen/ een
ieder stack zijn ooren op/ ende sprack zijns
mondts maet/ die Studentē luysterden scerp
toe/ die Cellebroeders presen hem alle stratē
lanck/ als sy bedelen ghinghen/ des goeden
mans deuchde ende oprechticheyt/ tot dat sy
ghevraecht zijnde/oft sy oock wt des ketters
kettin ghedroncken hadden/ ons int aensicht
antwoorden/ wy deden onmenschelick/ dat
wy soo godvruchtighen man so schandelick
mishandeldē/hy waer ketter oft niet/hy wa-
re hondertmael beter dā wy altemael. Daer
om vreesende/dat de Raedt die sake vernemē
soude / ende dat wy hem nae die Privilegien
van Brabandt/ binnē Louen te Rechte soude
moeten stellen/ hebben wy hem by nacht wt
ghevoert int bosch van Sunien by eenē Abt/
daer wy hem ooc niet langhe en lieten/ denc-
kende/datmen eenen ketter geen gheloof en
behoort te houden/ende dat synen tijdt nu ge
komen was/dat hy in ketter huyt betalen sou-
de/oock en behaechde ons niet met allen/dat
hy in

hy in dat Clooster te milde tegen dusen da
onderhouden werde. Die Doctoren bege-
den hem te straffen in eē vernoemde Sta/
daer hy niet bekent en waer/ ende daer su
ke luyden oock gheen gunners en hadde/
ghelijck in Hollandt ende Vlaenderen/ so
vonden sy gheen bequamer plaetse/ dan Ee
ghen in Henegouwe/ wel wijsselick overle-
ghende/ dat in dat Walslandt noch geen k
nisse van ketteryen was/ ende dat sulcken
den Hollander die sprake oock niet en ve
stonde om yet te segghen/ als hy nae t'Gh
richt gheleydt soude werden. In dier man-
ren brochten wy hem daer/ sluytende hem
een duyster Ghevanghenisse/ daer hy in e
ten daghen van hongher/ dorst/ dreck/ luys
soo ghebroken ende verandert was/ dat he
niemant ghekent soude hebben/ al hadde h
zijn Broeder gheweest. Men meynde ind
Stadt/ dat hy in eenich naestliggende Do
ghevangen hadde geweest/ onder dien dec
sel quamen wy van Louen/ als om te exan
neren/ die wy niet en kenden/ ende alsoo ve
wesen wy hem als eenen hartneckighen e
de verloochendē Ketter ter doot. Pet. W
seyde hy daer toe? riep hy niet/ dat hy bel
ghen/ bedroghen/ verweldicht ende vero
ghelijckt was? Au. Daer maeckte hy se
weynich woorden van/ dat hy zijn handen
de lucht sloech/ ende danckte ons voor e
groote weldaet. Naedemael (seyde hy) gh
my voor geheel Hollandt met leughenen b

Enghel in Henegouwe ghebracht.

Engels blijdtschap ende saemheyt tot der doot.

strict hebt/ nademael ghy my/ als dieuē met bedroch/ valscheyt/ ende ghewalt wten Lande ghevoert hebt/ende dat teghen recht ende Privilegien/ die nerghens en behoorden ghe oordeelt te werden/ dan in Hollandt: Nae de mael ghy my ten lesten als godloose schelmē totter doodt verwesen hebt/ danck ick Godt den Heeren inder eewicheyt/ dat hy my doo-ue/ oude/ versufte man heden desen dach macht ghegheuen heeft/ dat ick v uwe moor derye ende schelmstucken voor alle dit volck soude moghen verwijten/ ende daer na mijnen ouden grijsen cop/ met dese oude rimpe-en/ die my maken als een moorder/ oft dief/ daer ghy met uwe weerdicheydt alle vrolickheyt/ verwe bloedt ende leuen wt ghesmacht hebt/ synen heylighen naem/ als eenen belijder der waerheyt/ ende een onversaecht mar telaer/ opofferen. Ghy vermoordt my in dit woeste onwetende Walschlandt/ nochtans is sonder twijfel ooc yemant onder dit volck die dese sake wel verstaet/ iae dese asschen daer ick in verbrandt sal wesen/ en sullen niet cout werden/ oft tgherucht van uwe moorde rye sal wel nae Hollandt ghedragen werden. Ende euen/ ghelijck die oude hartneckighe Ketter ghepropheteert hadde/ so quamt nae. Want terstont/ als hy buyten die ghevangenisse ghebrocht werde/ gaende tusschen eenē Minderbroeder/ die hem tot berou vermaende/ ende den Scherprichter/ quam hem teghen zijnder suster Sone/ die zijn dinghen M. Guilielmus.

bewaerde / ende in Hollandt altijdt by hem gheweest hadde. Tot dien ghekeert zijnde sonder hem eens die handt te gheuen/ oft wille coem te heeten/ sprack terstont: Lieue Sone/ dese leste vre is ghecomen / dat ick bewijsen mach / dattet tsamen ghelogen is / dat my dese Hypocrijten soo schelmelick hebben nae ghegeuen. Nademael ick dan vernomen heb/ dat den heylighen Name Gods ghelastert worde/ als dat ick wt vreese des doodts den Duuel macht ouer mijn siel ghegheuen soude hebben / die altijdt God die eere ghegeuen heeft/ eñ nemmermeer af geweke is en heb ick noyt connen rustē/ tot dat ick mi den bitteren doot heb moghen bewijsen/ tg ne ick metter herten ende monde altijdt b tuycht hebbe. Kiecket doch eens in dit gat/ ist duyster / die stanck sal hem openbaren waer heeft eenich moorder soo ghelegher Gaet nu/ ende vercondicht dit den vrienden ende en acht niet meer op verlies van mijn goet/ daer ghy erfghenaem van hadt moge zijn / dan ick op mijn leuen gheacht hebb Ghy hebt verstandts ende gheleertheyt gr noech/ daer ick v altijdt toe ghehouden heb tot dat ick van desen Bloethondē behinder ben ghewozden/ ghy zijt oock haest oudt ge noech/ Godt sal v helpē/ ick en ben om v nie seer becommert: Och mochten die arme luy den/ die huyskens metten cleynen renten/ di ick daer toe besorcht had/ behoudē. Dan ic hope/ het Hof sal ghenadigher zijn/ dan dese

Enghels doorsprake/ eñ Testamēt tot synen Neue.

Die werden terstont vercocht by Claes Jans Rētmeester vanden exploten.

eñ ooc en weet ic niet met wat knecht men die confisqueren soude moghen. Die Dienaers drongen hem voort / ende oock hadde die ionghe knecht met langher woorden in verdriet moghen comen. Doen sprack hy: Siet ick gae/dan hoe ghenadich is my Godt gheweest/dat ick int openbaer steruen mach/dat dese loghenachtighe vyanden die ghenade Gods ouer mijn stantafticheyt nu oock niet belieghen en moghen/ (daer ick altijdt voor ghesorcht heb) dwelck sy gedaen souden hebben/haddense my fenijn in ghegheuen/oft in die ghevangenisse versmoort oft versmacht/ oft heymelijck verdrenckt. Soo was zijn leste woordt / ende ghinck soo met een gheele gheckscap / recht als een Kerckdief oft verloopen Monick (want dat moesten wy den luyden daer oock wijs maken) midden int vyer. Segt nu oft int Concilium van Constans/daer die heylige Kercke van Roomen Johannem Hus eñ Hieronymum van Praga voor hondert Jaren verbrandt hebben/ trouwer ende vromelicker ghestreden is om theylighe Gheloone/ dan hier? Jck seg/ dat die stantachticheydt der Machabeen/eñ der kinderen van Babilonien inden vierighen Ouen/recht kinderspel is geweest / alsment verghelijcken sal. Eng. Ja metten ghedooden. Ru. Jae met ons / die soo vromelijck voor tGheloone strijden / dat wy noch Coninghen noch Coninckrijcken aen en sien. Eng. Wat staet ghy Peeter/wat denct ghy

Engel verbrant in een gheckscap.

hoe behaecht v dit? Pet. God help my/ He
melsche Vader/ leeft ghy/ ende lijdt dit? Da
ghy zijt oock een Paeschlam voor ons ghe
slacht/ ende die Heydenē hebben op ons oo
gheknerscht/ maer niet soo verradich. Ku
Hoort voort aen. Pet. Jck ben verschroom
ende verschrict/ laet mense leuen/ die dit doē
Ku. Waerom niet? iae noch wel vijf Jae
daer nae. Pet. Och/ och/ hebdy dā daer me
de op gehouden? Ku. Ick heb gedaen/ dat i
ghemocht heb. Pet. Dat dunckt my / mae
niet dat ghy behoorden. Eng. Warachtich
Peeter/ niet dat hy behoordē/ die niet dan v
onwetenheyt grouicheyt/ ghiericheyt/ bloet
dorsticheyt/ meyneedicheyt/ leugen/ ende ve
raderye tsamen ghelapt is / soo groot als hy
hier staet/ dan dat weet die geheele Wereld
wel/ ende is onnodich te verhalen: een dinck
moet ick noch seggen. Als die goede Heeren
van Croninghen doodt waren/ ende die Lo
uensche Doctoren nu eenen toeganck hadd
om teghen hem te inquireren/ dwelck hem
by tleuen vanden Heeren niet ghegunt e
was/ maeckt dese botte hondt een boodtscap
nae Enckhuysen / ende sprack den goeden
man onderweghen aen / hy hiet hem als ee
nen goeden vriendt willecoem / dan dese had
de een ander bootschap/ ende vlooch terston
na die Cameren/ brack in zijn Schrijfcamer,
besach zijn Boecken ende schriften/ daer nae
quam hy van selfs by de tafel/ gelatende hem

Kuart nae Enghel vyf Jaer ghestorven.

Kuarts deuchden.

recht oft hy niet anders inden sinne ghehadt en hadde/ dan soo vele vrymoedicheydt/ Hy bleef oock slapen/ ende smorghens/ als hy reysen woude/vraechde hem die goede man/ oft hy wt eenighe Commissie tot hem ghecomen ware/ soo woude hy hem die costen betalen/ hy antwoorde/ gheenderley wijse/ ende reysde soo voortaen. Die reyse heeft hy nochtans onder den oncosten ghestelt/ nae dien sy hem inden Haghe inde costen ghewesen hadden/ ende niet willen vertrecken/ oft hy wilde eerst voor af betaelt zijn/ van den ghenen die soo verradelick wt synen huyse ghescheurt was/ ende soo langhe gheuanghen gheseten/ ende niet eenen stuyuer aen ghelde by hem en hadde. Ru. Laet my wt segghen/ wat ick door mijn Legaten ende Commissarisen ghedaen heb/ dat acht ick oock voor mijn. Pet. Wat iae/ dat is al ghemeyn/ als in uwen naem bedreuen. Ru. Ick heb nochtans lieuer/ dat zijt v self vertellen/ hoe menich schoon vyer dat ick in Vlaenderen hebbe ghestockt van der ketters ende Lutheranen vleesch. Pet. Ick hebbe ghehoort ende verstaen/ dat daer een is/ die Borghermeesters ende Schepen int midden van de Rechtbanck gheuanghen neemt/ ende alle Straten langs sleypt/ daer niemandt soo stoudt en is/ die een woordt daer tegen derf segghen/ die groote edelmatighe lieden/ die machtich van goederen ende heerlijckheden zijn/ wten Lande drijft/ eñ haer goeden groot

Peeter Titelman Deken van Ronsse.

Die Heeren van Wtenhoue.

ende cleyn in Confiscatie stelt. Ku. Die doet
seker vromelick / ende en is gheen / die zijn
Commissie trouwelicker bruyckt dan hi. Hy
is alleen / die de heylighe Inquisitie te water
ende te Lande ghewapent voert / als een vlie
ghent Duuel / hy sitt op een Peert / daer hem
een Straetroouer op behelpen soude / heb
bende eenen Ruyters vilt om / niet als een
Priester / maer als een rasende Turck / nie
meer dan met eenen knecht / die is zijn Lijf
knecht / zijn Secretarius / zijn Fiscael / zijn
Claudijt / daer mede treet hy door alle leedt
noch nacht / noch dach / noch hagel / noch snee
aensiende. This al niet / daermen die oude
Heydenen op prijst / hoort een wonderlijck

Die stoutic-heyt van Ti-telman.

dinck. Hy reedt door een Dorp / daer in een
Herberghe saten ende songhen sommighe
ghesellen / ende (soo hem docht) Lutersche
sanghen / daer vlooch hy int huys / ende nam
eenen vanden sterckisten met hem ghevan-
ghen / die wel voor twee man ghestaen had-
de / hadde hy hem dorven weyren. Oock ist
ghebeurt / dat hy eenen ghevanghen hadde /
die hem niet willich en was om te volghen /
dien dreef hy terstondt eenen yseren Hamer
bouen in zijn hooft / ende sleypte hem soo nae
die Ghevangenisse / daer mede leerende / dat
men hem op een ander tijdt ghehoorsaē sou-
de zijn. Pet. Is dat een Priester? Ku. Jae
een Priester mach dat wel doen / in saken die
der heyligher Kercken aengaen. Pet. Ende
oft hy hem doot gheslaghen hadde. Ku. So
had

haddemen synen puer moghen prijsen / ende ick heb wel sommighe heylighe Monicken ghekent / die haren dienst gheboden hebben om die Ketters self te onthoofden / verdrincken / hanghen / verbranden / soo verre als sy euen wel souden moghen misse doen metten dingheren / daer sy die Ketters mede aenghetast hadden. Dan onder allen en is gheen deses ghelijck / die sonder vermeten eñ vraghen alle dinghen metter daet bewijst / iae hy is by de ander als een donder ende blixem te gheluͤcken. Sommige andere en hebbê in Vrieslandt so mannelick niet voort ghevaren / dan hebben groote groue misdaden met eenen vosschen steert afgedroocht / ende gheen proffijt ghedaen / alsoo / dat wy die groote oncosten by Coninghinne Maria nauwe en hebben connen verantwoorden. Pet. Hoe nae heeftet v ghespeten / datse soo veel onschuldighen in Vrieslandt gevonden heeft / ende niet soo veel Ketters / alsmen van dat Landt ghesecht hadde? Ru. Och lieue vrient / daer was ouer al schults ghenoech te vinden / dan onse lieue Inquisiteurs droncken lieuer een goede kanne wijns / dã sy na die ketters haddê doê vraghen. Altijdt en was Vrieslandt soo vry ende suyuer niet / oft sy en hadden wel yemanden ghevonden / diemen inden costen gecondemneert hadde / op dat die Coninck gheene schade en hadde ghehadt. In Ghelderlandt ghinckt redelick toe / dat die hoochste Burghemeester op een Schauot moeste staen /

Nicolaus de Castro. Pater letare

Sonnius Letmatius.

Burgemeester tot Nimmeghen.

een keersse dragen / ende daer toe noch ghel
gheuen. Op de Dorpen waren vele Pastoo
ren / die niet vele vanden Heylighen en hiel
den / sy predickten tegen S. Georgiens peer
schilt / helm / sweerdt / ia teghen die Beelden
ende maeckten veel onnuts claps / die lieten
wy wat ghelts bouen die costen betalen / en-
de voorts tot Louen studeren / tot dat zijt a
verteert hadden / wat sy hadden / ende bloodt
ende bijster worden. Die nochtans vā onsen
Commissarisen soo ghenadich niet ghehan-
delt en hebben gheweest (als my doen doch-
te) sonder ghiften ende gauen. Doctor Son
nius wilde tvolck lieuer te danck dienen / dan
my / ende heeft daer door eenen naem van
sacchtmoedicheyt / sinnelicheyt / ende goedic-
heydt ghecreghen / iae men heeft hem meer
gheacht dan my / ende hem geheeten een fijn
manierlick / welsprekende kettermeester / my
een stamelende groue beest. Sommighe an-
dere Comnussarisen en hadden gheen ver-
standt om haer Commissie te werck te stel-
len / sommighe waren soo haestich / dat sy on-
rechte lieden voor namen / ende daer door be-
schaemt worden / dan al wat ick voor creech /
enderfde sick niet beroemen / niemant ginge
onghescheynt van my. Sommighe School-
meesters hadden hen ooc veel laten dunckē /
die hebben wy oock den mondt gestopt / on-
der dese waren daer tvolck veel van hielde /
ende riepen met luyder stemmen / indien wy
met hen disputeerden / die mondt soude ons

ghe-

Pastoor indē Liere corte-lick inden haghe ver-brandt.

Sonnius.

Sonnius ee fijn man.

Ruart een groue beest.

ghestopt werden/niet anders/ dan oft wy dē Wolf inde keel ghesien hadden/dan wy worden terstondt Meester van hen altemael/ want sommighe ghinghen loopen voor den Desé syn wel bekent. form/dander setten wy op een Schauot/ende dedense versaken/ tot dat sy dul van hoofde worden / daer die Schoolmeesters doch groot ghebreck van hebben. Eng. Hoe spreket ghy soo schamperlic opte dulhoofdighe Schoolmeesters/sy hebben doch soo vrome-lick voor v ghestreden / ende bysonder die Schoolconinck van Emmerick/ hoe wel hy Bredenbachius tegen Luther. oock/ghelijck ghy tsamen/ inden eersten aenloop is nederghelecht / niet anders dan ghelijck die aderen bersten/ als sy die eerste ionghen crijghen. Die arme bloedt meynde die sake / daer veertich Iaer om ghedisputeert was/ wt Esopus Fabulen neder te legghen. Soo pleghense te doen / die met sweertdansen ende ander dier ghelijcke dinghen achter Lande trecken/die besluyten den rey met een Apenspel / op dattet twolck lachen sal. Pet. Hy heeft synen loon / die onbedachte narre/ mercte hy niet/ dat die Capiteynen selue den moedt verloren ghegheuen hadden? als ick corts ghehoort heb vanden ghenen / die op Aertrijck alle leedt gheleden hadden/ eñ hier door ghegangen zijn/ die ick na alle dinghen ghevraecht heb / ghelijc ick gemeynlic plach te doen. My heeft seer corts een goet mensch ghesept / dat alle Wethouders ende Regeerders eenen wedersin hebben/om langher die

luyden om tgheloove te verwijsen/ende (so
hy daer by seyde)hadden die Advocaten do
ven spreken / hy en hadde geen noot gehad.
Anders waren ouer al veel rechtgheleerder
die riepen/ datmen niemant dooden oft ba
nen en moet/ die teghen den Heeren noch t
ghen tLandt eenich mis daet bedreuen hadd
Jae datter teghen alle stijl van Oordeel end
Recht ware eenen te verwijsen / die niet na
Recht voor synen behoorlijcken Rechter b
claecht/bedingt ende overwonnē ware/ di
nochtans veler Huysvrouwen ende Kind
ren haer goedt ende erue ghenomen word
onder welck haerder vele / Jae van groote
Adel geboren/moesten achter Lande loopen
ende dickmael voor goeder luyden deure
gaen bedelen. Ru. Die Coninck van En
merick hadde syne seyssem in ander man
coren gheslaghen / ende hadde des Keyser
Placaten genoech ouertreden / den welcke
wy oock souden ghestraft hebben / hadde hy
niet onder eenen anderen Heere gheseten ge
weest. Dan het was beter / dat wy door di
vingher saghen / iae wy wierpen hem noch
eenen brock inden mondt / ende lieten on
duncken/ dat ons zijn werck wonderlick be
haechden / ende dat / om dat hy soo menich
suldighe scholen niet en soude brenghen va
der heyligher Roomscher Kercken / dat hy
sonder twijfel ghedaen soude hebben (wan
Schoolmee sters hoofdē — Schoolmeesters hebbē quade hoofden) had
den wy zijn Boeck mispresen. Voor soo vee

den

den Aduocaten aengaet / sy en sullẽ voortaen ouer ons niet roepen / ghelijck sy oock noyt ghedaen en hebben/dat wy ghehoort hebbẽ. Wat soude yemant soo stoudt zijn / dat hy voor Recht eenen ketter dienen soude? tzijn Ketters/ al die met Ketters medelijden hebben. Pet. Dat en is noyt Heyden verbodẽ. Ru. Hoe nae acht ghy die ghierighe Aduocaten beter dan godloose Heydenen? sy roepen om datse gheen saken en hebben/ daer sy alle gherechtbancken mede beschijten mochten / ghelijck sy langhe Jaren ghedaen hebben/ dan daer hebben wy corts eenen anderẽ stock voor ghesteken. Pet. Hoe doch lieuer/ laet my dat weten / want ick denck wel/ dattet eenen subtijlen vondt sal wesen. Ru. Wy hebben gheordineert/ dat alle Studentẽ van der Vniuersiteyten van Louen den Paus ende der heyligher Kercken van Roomen moeten sweeren: waer mede wy die Hoochduytschen bestricken/ datse verloochenen moeten al wat sy van kintsbeens op gheleert ende gheloost hebben. Pet. Dats eenen subtijlen raet/ick en twijfel oock niet / oft die Vniuersiteyt sal nu soo vol Clercken loopen/als den Hemel vol visschen. Want sy sullen sonder twijfel/ wt die heele Wereldt by een loopen/ op dat sy onder so dapper Doctorẽ vã nieus op moghen leeren. Eng. Lieue Peeter/ vraecht doch/indien datter yemandt van Louen tot v coemt/ oft die Stadt niet soo bloot ghewordẽ en is/als tLandt daer Troia ghestaen

Aduocaten ghierich.

Hier wt is gecomẽ theuel/ daer due Dalbe die Studenten mede ent Landt dwingt.

staen heeft. Jae indien die Overicheydt/ d
Borghers / ende die ander Doctoren ind
Rechten ende Medicijnen niet op en wake
ende beginnen te mercken/ wat hen daer a
gheleghen is/sy sullen sien/dat in een Stad
daer die gheheele Wereldt nae plach te lo
pen/inde plaetse van vreemde Studenten/
verckenen byder straten loopē sullen/ia vo
alle lust en salmen niet dan verwoesthey
Effen ghe- sien. Want dese ghesellen en zijn nerghen
raden alsmē ouer wt/ dan hoe sy alle ander gheleerthey
sien mach. ende Doctoren mochten wt bijten/ ende ho
den alsoo dat gheheele Regiment alleen i
ghelijck die Hondt inder Kribben lecht/en
broeden dan een deel vuyls kuyckens w
ghelijck sy selue zijn / daer sy alle Schole
mede besetten mogen. Die Pastooryen he
ben sy ouer langhe inghenomen / sy moete
voortaen nae den Scholen stormen/ want i
sommighen Steden gheeftmen den Scho
meesters groot Jaerghelt/ dat dient hen o
wel. Daer om hadden sy oock Coninck Ph
lips (die in onsen tijden een milde hoere i
Twas eens ende met vele Renten meynde der Vniuers
Abts ghelt. teyten te hulpe te comen) beghinnen wijs t
maken / dat hy in synen Lande gheen gh
leerde luyden tot eenighe Officie soude la
1565. ten comen / die niet tot Louen gheprom
ueert en waren. Dat die goede Heer bycan
ghelooft hadde / meynende die Stadt / also
met alle gheleertheydt/goede Consten/spr
ken / menichvuldicheydt / rijckdom te ve

uslen/ende niet merckende/dat op die maniere alle gheleerde luyden/ diemen Cancelliers/Presidenten/Raets heeren/ Schrijuers Aduocaten maken soude/den Paus van Romen souden gheswozen ende toegedaen zijn. Pet. Nochtans en duncket my niet goet/dat die ghesellen soo moetwillich achter vreemde Landen loopen/ ende sonder onderscheyt alle Scholen versoecken/ het dunckt my beter gheraden te wesen/ dat sy ontrent thuys onder gheleerde dapper Meesters rekenschap van haren studeren gauen/ dan datse door Vranckrijck ende Italien met harden voeten loopen/ daer sy haer ghelt dickmael onnuttelick verteeren/ tot datmense eenen Naem sonder Const gheeft/ ende slaetse die Benedictie/ wanneer die Italianen spots wijse segghen: Laet ons het ghelt nemen/ ende seynden den Esel nae Duydtschlandt. Eng. Och neen lieue Peeter/ sy sochten een ander/ sy waren aen een ander ongemack sieck. Die Coninck hadde voor hem een nieuwe lesse inde Gheestelicke Rechten te ordineren/ daer in wilde hy stellen eenen die niet gheprouoeert en was/dan die weygherde dat aen te nemen. Dit siende die lieue Doctoren/ begonden te sorghen/ dat hen groote Meester nostry met alsulcken exempel soude veracht werden/ ende datmen voortaen nae die gheleertheydt sien soude/ende niet nae die groote Namen, Anders laet ick wel toe/ datmen

Buytenlandsche Scholē verderuē die Studenten.

Promotie in Italien.

Gheheeten Petrus Sömenius.

men die ghene / die buyten Landts ghepr
moueert waren / ende vreemde ſpraken gh
leert haddē / by haer promotie wel hadde m
ghen laten / die ſy onder vreemde Doctore
ontfangen hadden / als ſy hen euen wel voo
den Doctoren van Louen vertoont hadden
maer deſe gheſellen meynden met deſen lo
ſen vondt alle geleerde luyden / tot wat ſta
dat ſy quamen / onder hen eygendom te bre
ghen. Pet. Laet deſen eens wt kallen. Ku
Dat begheer ick / want ick heb vergeten ee
vanden byſonderſten ſtucken / die ick voo
mynen ſteruen voorghenomen hadde / dae
alle mijn ander ſtucken mede beſloten ſoud
hebben gheweeſt / des en can ick my nu nie
bedencken. Pet. Was uwe meyninge da
voortaen ledich te gaen? datmen v op ſlandt
koſten voeden ſoude? Ku. Gheenſins / wā
men vint gheſchreuen: Die totten eynde vol
herdet / die ſal ſalich zijn. Eng. Dat dunck
my. Pet. Condt ghy niet ghedencken / da
noch ſoo corts geleden is? Ick ſal v opt ſpoe
helpen / my dunct / dat ghy in v Titulen uw
Prieſterdom vergheten hebt. Ku. Gh
gheeft ten leſten wt / dat ghy een grof Viſ
ſcher zijt. Pet. Des en ſchame ick my nie
by eenen Schipper van Enckhuyſen / gheef
antwoort. Ku. Eens Prieſters naē is ſlech
ende ghemeyn / ende oock weten die verſtan
dighen wel / datmen eerſt Prieſter moet zijn
eermen Doctoor inder Godheyt mach wer-
den. Nu can ick wel mercken / dat ghy noyt

Prie-

Priester en zijt gheweest, ende dat heeft my altijdt ghedocht. Pet. Nae uwen sinne seker en hebbe ick noyt Priester geweest, die Apostelen en hebbē tPriesterdom noyt slecht oft ghemeyn gheacht, noch niemant van ons en heeft hem een Priester ghenoemt, dan wy wisten wel datter maer een Priester en was nae die ordeninghe Melchisedech, die eens voldaen heeft, ende hemselven gheoffert, niet binnen tcleet des Tempels ende theylich der heylighen, hy en heeft oock niet versoent voor een Jaer, ghelijck Aaron, dan hy heeft die menichvuldicheydt der sonden wt gewassen, eñ bedect met synē bloede, op datdie Hemelsce Vader geen onreynicheyt opter aerdē siecken en soude, maer eens te vreden zijn, in eenen goeden reuck des eewigen offers, welcken offer wy ons noyt en hebbē vermeten nae te doen, op dat wy den Heydenen in de plaetse Christi niet eenen nieuwen Afgod aenrechten en souden, die wy van alle afgoderye begeerden te suyveren ende verlossen. Ende oft schoon yet onder den Christen ware ingheselt, daermen God mede soude versoenen, anders dan tghemeyne ghebet der gheloovigher Ghemeynten, waerom verkeert ghy lieden die ordinantie? moest niet de ghene die God voor een Ghemeynte versoenen soude, eerst vol van wetentschap aller Schriftueren zijn ende gheloofs? eer hy tot de versoeninghe bequaem wesen mochte? so behoorde hy dā eerst een Doctoor ende Leeraer

Christus eē eenich Priester der Christenen.

Een Kercksendienaer.

raer

raer te zijn/ende daer nae een Priester/dat
een versoener / ende soo voorts gheen Pr-
ster te moghen zijn / eer hy eerst Doctor w
re. Ku. Ghy en vers[illegible]et die Insettingh
der Vaderen niet ende des Paus Decrete.
Het was onder twolck van Israhel een or-
nantie/ dat die Ambachten des Tempels o
derscheyden waren / ende dat die sommigh
sanghers waren/die ander trompetters/ e
deel die die Arcke droeghen / alsoo behoor
byden Christenen inder heyligher Kerck
Vaselpriesters. van Roomen / die ghemeyne vasel Priester
te singhen/ predicken/ wijwater werpen / s
ghenen/wierooocken / als wy indē gront va
der Schriftueren wroeten om wapenē te ma
ken teghen die Ketters. Pet. Ghy hebt d
Boodtschap rechtsinnich verlapt/ dā segt m
predickt ghy niet? en leert ghy twolck niet:
Doctoren. Ku. Jae wel/die sommighe die beter sprak
hebben dan dander/daer is onderscheydt or
der ons. Eng. Als onder die Schelvisschen
Ku. Die dan onder ons dus begaeft zijn/gr
pen onderwijlen moedt/ ende inde plaetse v
Der Doctoren maniere int predickē. die geheele Doctorye treckende schoone mis
cleederen aen/climmen opten Predickstoel
dese hebben roode bonetten opt hooft / dae
sy die ghegheele Predicacie lanck/al roepen s
duysentmael Christus/Jesus/niet meer/dan
met eenen vingher aentasten/ op datmen w
hen stemmich ghelaet die verholen diepheyt
des Sermoons verstaē mach.Om den stoel
hanghen fluweelen ende gulden tapeten/ dat
men

datmen niet en derf meynen / dattet niet anders te beduyden heeft / dan oft een ghemeyn Priester / oft een Minderbroeder ee sermoon dede. So doen die Abten ooc Misse / die dienaer hout synen gulden / sy lueren / elpenbeenen staf / die Kelck regeert zijn Capellaē / die verdraecht oock theylighe Misboeck / want die Prelaet staet met een gedeckt hooft / hebbende hantschoen aen / ende die vingeren vol gulden ringhen met costelijcke ghesteenten.

Abten misse doende.

Pet. Met sulcke handen draechtmen die havicken / alsmen die milde duyuen met blootē handen aentast. Hoort doch mijn broeder Paule / waerom en hebben wy den Keyser Nero op dese maniere niet verschrict? Ru. Wat dunckt v hier van? lacht ghy? Pet. Neen / gheensins. Ru. Anders waert schande voor onse hooghe Doctoorschap / dat wy ons tot so gemeyne dingen so slecht begeuē souden. Daerōis tmeest dat wy doen / dat wy den anderen Priesters leeren eñ ghebieden / wat sy doen oft latē souden. Pet. Ick meyn de / dat Christus ons een ghenoechsame maniere der leeringen tot onser salicheyt hadde achterghelaten / daer hy selue van spreect. Hemelsche Vader / ic verblijde my / dat ghy dese dingen den wijsen vā deser Werelt ontogen hebt / eñ geopēbaert desen cleynē. Item / Die Wet Gods geuende dē cleynē wijsheyt. Eñ wasser eenige wtlegginghe van noode / daer oe is onsen Broeders den heyligen Gheest ghesonden / ende ten lesten heeft Godt oock

Paulum verwect een vat der verkiesingen
S. Peeters grovicheyt.
Ku. Die meester moest wel half om uwe
wille comen / want ghy noch veerthiē Jaer
na dat ghy den heylighen Gheest ontfange
hadt/soe. Dan this beter/ dat dit gheswegē
werde/eñ dat ick den mondt toe houde. Pet
Ick verstae wel wat ghy meynt/dies en sch
me ick my niet. Dan nademael ghylieden s
weynich opt predickē acht/eñ meynt/ datte
v niet aen en gaet/ waerom hebt ghy dan in
Concilio van Trenten ghesloten/ dat die Bi
Bisschoppē sullen selue predicken.
schoppen sullen self predicken? Ku. Ghy ont
houdt een dinck veel te nauwe lieue Bissche
ende anders en can ick gheen verstant aen t
mercken. En weet ghy niet dat die Bisscop
Dispensatie
pen dispensatie mochten verwerven? Al wer
den sulcken dinghen inden Concilien ghesl
ten/ daer en gaen die Pauselicke rechten nie
Bisschoppē werden van alle lasten geabsolueert
mede te niet/ maer sy absoluerē die Bisschop
pen van alle lasten/ die niet bequaem en zijn
Wat raet souden wy teghen svolcx clapper
soecken? men moest hen eenen brock inden
mondt werpē. Voor so veel ons aengaet/ wy
doen meer/ dat wy eenen anderen onderwij-
sen/ wat hy leeren ende predicken sal/ dan of
wy selue predickten/ soo heeft Christus zijn
Apostolen oock onderwesen. Pet. Ja/ dats
recht / so salmen die Doctoren vā Louen met
Christo ghelijcken / ende die ghemeyn Mis-
papen mettē Apostolē. Ku. Wat meynt ghy
dan? datmense sal laten leeren wat sy willen/
die gheen Doctoren en zijn/ eñ gheenen Ouer-
sten

ſten aenſien noch kennen. Pet. Iſſer een beter Overſte dan Chꝛiſtus? wat overſten hebben ghehadt/ daer van gheſchꝛeven ſtaet / ſy waren alteſamen leerbaer vā Godt. Ru. So ſpꝛeken die ketters/ eñ daer wt dꝛijven ſy/ dat tghemeyn volck oock die Schꝛiftuere handelen ſal/ dat die ghene/ die tot Loven niet ghemeeſtereert en zijn/ nochtans vander leeringhen ooꝛdeelen ſullen / dwelck wy gheroken hebbende / en hebben wy alle Bybelen niet verboden/ (want anders ſoudemen gemeynt hebben/ dat wy vyandē des Wooꝛdts Gods gheweeſt hadden) nochtans was onſe meyninghe den ghemeynen volcke / alle Schꝛiftuere wt den handen te bꝛengen. Pet. Staet niet gheſchꝛeven / ghy en ſult mijn wooꝛt af oft toedoen? Is oock niet gheboden elcken Huyſvader/ ghy ſult dit uwen Sonen leeren/ uwen Dochteren / uwen Knechten / uwen Maechden? ghy ſultet ſteken opten lijſten van uwen cleederen/ ende houwen opte ſtijlē van uwen huyſe? Siet ghy wel/ hoe grooten Doctooꝛ Godt eenen Huyſvader maeckt? hooꝛt ghy wel / dat God niet en wil zijn wooꝛdt laten verdꝛucken van ſonderlinghe luyden tyꝛannye/ dat hy opte balckē der huyſen gheſchꝛeven wil hebben/ eñ vooꝛ den deuren om gheleſen te werden van alle man die vooꝛby gaet? Dit en is niet (gelijck ghy wel ſiet) een Schꝛiftgheleertheyt die tuſſchen die wanden vanden Scholen inden duyſteren ſchermt / dan die den jonghen ende cleynen

Chꝛiſtus een recht Doctooꝛ.

Dat was gheraden.

Elck Vader behooꝛt in zijn huys eē Doctooꝛ te zijn.

Christi leere is openbaer. wijsheyt gheeft / als ick gheseyt hebbe / daer van gheschreuen staet: Staet opte wegen / eñ siet die oude paden / ende wandelt daer in. Ru. En hebt ghy wederom niet gelesen dat gheschreuen staet by den propheet Esdram: Wat ghy eerst geschreuẽ hebt / stelt int openbaer / laet lesen / dies weerdich ende onweerdich zijn. Dan die laetste tseuentich boecken sult ghy bewarẽ / eñ leuerense den wijsen ws volcx / want daer is in die ader des verstants die fonteyn der wijsheydt / die riuiere der wetenschap. Eñ so heb ick ghedaen / spreeckt die Propheet / Item / al wat ghy gesien hebt / dat schrijft in dit boeck / eñ sluytet op / want dat sult ghy leeren den wijsen ws volcx / diet begrijpen eñ heymelick houden connẽ. Item / Dese woordẽ stelt openbaer / dese ander hout heymelick. Pet. This wel gesprokẽ / ick hoor die meyninghe wel / die Doctoren van Louen sullen met haer onwetenheydt die heylighe Schrift broeden / als vuyl eyeren / tlicht des Euangeliums sal inder duysternisse bestopt werden / ghelijc die Vuyl die Worsten slickt. Dan segt / plegen die Doctoren die Schrift so wt te legghen? Ru. Also hoe ghy? Pet. Ick

Israhel tseuẽtich Jaer in Babilonien. weet dat onse volck inden tseuentich Jaren niet heel onbesmet is ghebleuen vandẽ Heydenscẽ Godsdienst / dwelc genoech gebleken is / doen sy die Heydensche vrouwẽ / die sy getrout haddẽ / vã hen geset hebbẽ. Tis ooc kenlick / dat die afcoemsten des volcx ghebroken eñ vergeten warẽ / ghelijc ooc die Wet selfs /

Jae die Boecken waren ooc ghenoech verlozen in die verstroyde ghevangenisse/ want sy niet by een en mochten comen. Daerō/ op dat dese schade mochte verhaelt werdē/ heeft die Gheest Gods den Propheet wtgheroepen/ op dat hy/ wat vervallen was/ weder op richten soude/ ende vele dat vergheten was/ aen doen teeckenen. Dies hy een deel terstont den luyden voorgeuen soude/ een deel soude hy met den Ouderlingen des volcx beraedtslagen/ die voor die ghevangenisse ghebozen veler dingen noch mochten ghedencken/ op dat sy eerst inder leere souden verdragen/ eñ met tweedracht gheen verstooringe maken/ daer na soudemen tvolck leeren. Wat neemt ghy hier wt heer Doctor/ anders/ dā dat die waerheyt noyt so verduystert en is geweest/ oft God die Heer heeft altijt lichts genoech gelatē om alle dwalinghe eñ valschen dienst daer mede te nederleggē/ oft ten minstē te be straffen. Dat anderde is/ dat de warachtighe leere niet aen den menschē/ maer aendē geest Gods hangt/ dien men in sulckē vergaderin ge te rade neemt/ eñ betrout/ so lange als die geloouige inder leere eens zijn/ die sy den gemeynen volck voorgeuen willen/ op dat also den wijngaert des Heerē besct mach werdē/ wat ist anders/ datter volcht. Heb ic ghenade by v gevonden (spreect die Propheet) seyndt uwen heyligen Geest in my/ eñ ic sal beschrijuen wat van begin der Werelt gheschiet sal zijn/ wat vanden eersten aen in uwe Wet ge-

Die Histo-
rien eñ Wet
der Joden
verlozen.

schzeuen was/op dat die menschen den weech
moghen vinden/ ende voortaen in toecomen
den tijden leuen/ die leuẽ willen. Siet ghy nu
waerom/ dat hy sommighe dingen noch ver
bercht/ waer dat hyt van daer haelt/ dat ver-
lozen was? wien hy aenroept? met wat leyds-
man hy die verlozen Wet soeckt? hoe dat hy
van hemseluen daer niet toe en doet? hoe dat
hy die gevonden Wet den volck niet wt zijn
eygen persoon aen en dwingt/ dan neemt di
Ouderlinghen tot ghetuyghen/ veel anders
dan ghy met v gheselschap/ die in een volle
licht der waerheyt strijdt teghen dat trium-
pherende Euangelium/ ghy verstgodt den
Gheest Gods/ ghy benijdt eñ beneemt den
volcke die kennisse der waerheyt/ op dat ghy
alleen moecht schijnen wijs te zijn. Dan hier
coemt v te pas dat Casteel/ dat S. Augusti-
nus voor v (so ghy meynt) ghetimmert heeft
als hy seyt/ Hoe sal ic connen weten/ wat dat
Euangelium is/ ten sy sake/ dat my die hey-
lighe Kercke dat leert? Die stomme beesten
eñ steenen lieue Augustine soudent v eer lee-
ren/ eer ghy het niet weten en soudt/ so verre
ghijt begheerden te leeren. Ende daer volcht
nochtans na uwen sinne wt/ dat die Schrif-
tueren aenden Vaders is ghebonden/ eñ niet
die Vaders aen die Schriftueren. Tsy ghy A-
deren gheslacht/ is Christus alleen voor die
Doctozen van Louen ghestozuen? oft voor al-
le menschen? Ku. Voor alle menschen/ wie
seyt daer tegen? Pet. So heeft hyse dan ooc

alt

alleſamen geroepen? Ru. So doet hy/maer niet in eenen graedt/ ende euen hooch. Pet. Euen hooch/ dat hy God ſcheynde/ eñ heeft hemſeluen daer aen gehangen/ dat ſy in hem ſouden ſalich werden/ eñ niet in eenigen anderen/ wat wilt ghy? Ru. Dat ick met eenigher manieren mach in gheraken/ick ſal binnen wel ander volck vinden/ die my beter ghelooven dan ghy. Pet. Wacht noch wat/ als men leeſt: Alle Gheeſt loue den Heeren/ is dat aller Menſchen gheeſt/oft alleẽ die geeſt der Doctoren vã Louen? Ru. Aller menſchẽ. Pet. Pleecht ghy yemant te louen/ dien ghy niet en kenden? Ru. Neen. Pet. Die Godt dan louen wil/die moet hem kennen? Ru. Ja. Pet. So moet ghy dan bekennẽ/ dat alle die ghene die ſalich begheeren te werden/ moetẽ dat aen Chriſtum ſoecken? Ru. Jck ſal v dat oock laten volghen/ hoe wel ick daer teghen mochte ſegghen/ oft ten minſten een onderſcheyt maken. Pet. Dunckt v dan yemant ſo gheck te zijn/ dat hy ſalicheyt hoept/ ten ſy ſake/ dat hy dat Euãgelio Chriſti gehoorſaem ſy/ende den wille Gods volghe? Ru. Neen. Pet. Is yemant eenich ghebot ghehoorſaẽ/ dat hy niet en kent? Ru. Neen. Pet. So moet dan een yeghelick Chriſten menſch die Schriftuere weten/ dat hy zijn leuen daer na ſtellen mach/ eñ met ghehoorſaemheyt ſalich werden? Ru. Jck en ben niet ghewent met vraghen te diſputeren / wel wetende dat die alder ſubtijlſte Doctoren daer mede ghevan

ghen werden/ als sy met onbedachtheyt Ja seggehen/ ende niet en dencken watter na volghen wil/ Nochtans sal ickt van v lijden/ want men moet den ongheleerden wat toe geuen die soo plaghen te disputeren. Tis wel waer, tghemeyn volck behoort wel te weten wat het doet/ dan nochtans met bescheet/ te weten/ dat alle dinck ghedaen wert onder beliuen der Priesters/ ende soo voorts tot beliuen der Doctoren/ ghenaemt/ onse hooghe Meesters van Louen. Ten is oock niet van noode/ dat tghemeyn volck die Schrifture soo heel nau doorsoeckt/ this genoech/ dat de Leecken weten datter een God is/ datmē den gheestelicken Prelaten gehoorsaē behoort te zijn/ ghelijck God selue/ om dat sy altijt voor ons waken/ ende met God spreken. Item/ datmen den Priesters thienden moet geuen ende offeren/ Item/ dattet so warachtich is/ als die heylige Schrift selue/ dat geen mēsch moet sat zijn/ soo lange als die Minderbroeders noch honger hebben/ Item/ datmē die Priesters ledich behoort te voeden/ op dat sy tijdt moghen hebben/ om der menschen sonden met missen ende aflatē te boeten. Die ander verholentheyden en gaen den Leecken niet aen/ daer die heydenen tghemeyn volck oock van ghekeert hebben. Eug. Dat moesten sy wel doen/ op dat der Papen toouerye niet bekent en soude werden. Cu. This genoech dat tvolck goede wercken doet/ ende ghehoorsaem is/ ende die sondighen/ mogen

Der Papisti ghelooue.

biech-

biechten / eñ so gheabsolueert werden/men mach oock vele sonden met wijwater afleg-ghen/ende met daghelijcxsche Missen. Pet. Doet ghy Doctoren oock onderwijlen Mis-se? Ru. Jae op groote heylighe daghen/ als die Heeren ende rijcke lieden in die kercke co men/ anders en hebben wy geen tijdt. Pet. Ghy oock ? Ru. Ja ick oock/ waerom niet? Pet, So dunct my dat ghy een Priester zijt/ (daer ghy u so veel op laet duncken) ghelijck Judas een Apostel / ende Symon Samari-tanus een Discipel Christi. Ru. Hoe soo? Pet, Segt ghy niet/dat die principael cracht der Missen in dese vijf woorden gelegen is/ Hoc est enim Corpus meum? Ru, Dat laet ick v oock toe/ al ist tegen mijnen danck/ Ja/dat seggen wy. Pet. Wat segt ghy? Ru. Al wat ghy wilt/wat begeert ghy meer? Pet. Jck begheer dat ghy eens selue segt / dat ick van ander luyden ghehoort hebbe. Ru. Hot est enim colpus meum/wat ist nu? Pet, Siet ghy nu wel/dat ghi tprincipaelste woort niet wt spreken en condt ? wat hebt ghy anders/ dan uwen spot metter Missen gedreuen/ zijt ghy niet een fijn Priester ? Ru. Lacht niet/ ghy en hebbes noch niet al ghewonnen / die sprake en maeckt den Priester niet / dan die wijdinghe / wat ghebreck oft feyl heb ick meer / dan dat ick die hondts letter niet wt en can spreken? Eng. Die honds letter staet soo dickmael in uwen Naem / recht oft ghy van Hondē tsamen gelapt eñ hercomē waert

Der Docto ren Misse.

R. is een honds letter

oft dat Cerberus v Vader ware/ waerom en hebt ghy soo veel niet ghedaen/ dat ghy die soete dieren hadt leeren na sprekē? daer mach hy auonturen een v Vader zijn. Ku. This ghenoech dat een man zijn meyninghe spreken can/ al en kalt hy altijt niet chierlic/ mijn verstandt is altijt goet gheweest. Pet. In Leuitico verbiet Moses/ dat niemāt den Outaer dienen en sal/ die ghebreck aen zijn lijf heeft/ ende die Priesters moeten ooc (also ick hoor) voor den Bisscop sweeren/ datse gesont zijn/ anders/ indien dat aende handen oft vingheren eenich lidtmaet ghebrack/ die maet soudemen met dispensatie moetē veruullen. Ick denck wel/ dat ghy ooc vanden Paus dispensatie ghehadt hebt voor v tonghe/ op dat ghy euen wel Priester ende Predicant soudt moghen werden/ al en condt ghy spreken noch predikē. Ku. Ick heb dat een cleyn ghebreecxken met veel ander gauen verbetert. Pet. Maer dat cleyn ghebreecrken maect een onderschept tusschen menschen en̄ honden/ wat is een mensch/ als hy niet spreken en can? Ku. Een redelick Dier. Pet. Wat wetē wy dat? alst niet en spreeckt? Ku. This vander natueren begaeft om te spreken. Ku. Wat baet begaeft/ als twerck altijdt achter blijft/ om dat die gaue niet volmaeckt en is? Paulus mijn broeder maect een onderscheyt onder den gauen/ waerom hebt ghy dan v eygen gauen laten varen/ ende ander gauen aenghenomen? Seker wat ghy hadt connē zijn/ en weet ick

Priesters sonder ghebreck.

niet/dan ick hoor wel soo veel aen v/dat ghy noch Priester noch Doctoor en behoorden te zijn/want ghy self bekent staet / dat die honden beter spreken dan ghy. Ru. Anders en connen die honden niet/ dan rr rr. Pet. Eñ ghy en condt niet so veel/Nademael dan niemandt can Misse doen/ oft die vijf woorden lesen sonder r/ so en behoordẽ ghy geen Priester te werden. Ru. Tot predicken oft Misse doen/en heb ick noyt seer bequaem geweest/ dan dies te beter heb ick mijnen Discipulen gheleert/die nu ter tijdt my in allen dingen te bouen gaen/eñ ouer die heele Christẽheyt by Heeren ende Vorsten bekent zijn. Ghy sult in corten dagen hooren / wat wapenen sy tegen die Ketters onderhandẽ hebben. Men heeft eertijts vele ghehouden van boghen/ flitzen/ pijlen/ slingheren/ ende nu van Cortouwen/ Slanghen/Tumelers ende ander Muerbrekers/ maer nu isser een geheele bussenkamer voorhanden/daer alderhande wapenẽ in sullen gevonden worden / om alle ketters mede te vernielen/ ia men soude die gheheele Wereldt daer mede verderuen eñ vermoorden. Pet. My dunckt / ghy zijt ghelijck die wetsteen/ die alle Messen scherp maect/ eñ selue niet een stuck broodts can snijden. Ru. Dat dunckt my selue/ eñ is my oock menichmael van ander Doctoren na gegeuen. Pet. Willecoem dan Wetsteen/wat grote cracht hebt ghy om scherp te maken/ hoe menighe clare vonck is vyt v ghesprongen / willecoem hey-

D. Guilhelmus Lindanus heeft eẽ boeck gescreuen gheheet Panoplia/ dat is een wapenhuys tegen die Ketters geprent tot Colen by Maternus Colinus.

Jupiter lapis. lighe steen/dat Jupiter / dien men by ouden tijden den Steengodt genoẽt heeft/ nu God inden Hemel ware/ hy soude mogen sorgen/ dat hy vā v wtgestootẽ soude werden/ gelijc
Saturnus. hy eermaels synen Vader wtgestootẽ heeft. Ku. My dunckt/ dat ghy inden Hemel heel Heydens geworđẽ zijt. Pet. Is dat wonder/ ghy zijt doch ten lesten ooc met allen v Doctoorschap eñ stoute wercken een steen ghewordẽ. Wat dunct v/oft wy v hier vast maecten/so mochten uwe Medebroeders eñ metghesellen/ iae voorts alle uwe nacomelingen aen desen Landtpael sien / hoe verre sy inden Hemel gheraken sullen voortaen. Ku. Des waer ick te vreden/ dan tsoude my spijtẽ/ dat my die honden vanden Lutheranen souden comen beschijten eñ beseycken. Pet. Dat sul-
Kuert in eẽ Cloosterken zijn genoech ghehadt. len v die gheestelicke Jofferkens wel afwasschen / die uwen dorpel / v outaer / v kussen met bloemen pleghen te bestroyen/ dien ghy ooc. Ku. Swijcht/ic en heb mijn leuen noyt maecht noch vrou aengeroert/dan ick heb al ouer al ghenoech gheseyt/ wat raedt dat ick plach te gheuen den genen / die sonder wijuẽ niet leuen en conden. Pet. En hebt ghy dan so soeten rooden mondekens niet een cusken des vredes ghegeuen? Ku. Noyt gheroert/ segghe ick. Pet. En liecht niet/ick heb luydẽ hooren sprecken/ die seyden / dat ghy eens een
Kuert vroedmoeder gheweestẽ. Vroedmoeder gheweest hebt. Ku. Och/ och/ nu sie ic/dat geen dinc onbekalt blijft/ Jesus/ moet ick hier nu voor die Hemelsche deure

hooren

hooren/dat ic meynde/dat niemāt opt/behal uen my gewetē hadde: Och ick arme mēsch/ nu ben ick heel beschaemt/nu en can ick my hier oock niet voor reyne maget wt gheuen. Dan segt my doch lieue Peeter/wie Duuel heeft v dit ghesept/eñ hoe ist v vertelt? Pet. Segget ghy selue/ick sal wel hooren/oft ghy met mijnē segsman accordeert. Ru. Wy wa-ren in een schuyt/om vā Enckhusen in Wa- terlant te varen/daer altijdt veel ketters zijn geweest/int Schip warē wat onbekende lu-den/die sommige Borgers/die andē bootsge-sellen/eñ een vrouwē mensch/die my aen tge laet noch een maecht docht te zijn. Die hadde thooft indē schoot geleyt/eñ als sy so een tijt lanck hadde sitten slapen/onverhoets oprij-sende/begōde sy te roepē/niet anders dan oft sy dul geweest hadde. Mannē (riep sy) loopt haest v/slaet hādē aen/heft my op/mijn leste ure is gecomē/die ander vlogen altemael op te beenen/eñ(so my docht) ten was hen eerst niet/ic ginck plat int Scip liggē/eñ bestopte my in minē Nachtabbart. Doē liep my eē vā den Scippers ouer clūf/eñ riep/Staet op du duyl koe/oft ick werp dy ouer boort/wat sou de ic doē? ick en dorst niet weygerē/die vrou gaf my haer rechter hant/eñ de rechter knye eñ riep/Lieue vrient/houdt mijn handt vast/ ende wrijftse onderwijlen/mijn been schort hooch eñ leege/eñ doet doch tbeste/want ick sie v voor een wijs cloeck man aen/mijnen troost staet nu aen anders niemant/ick hope

Waterlandt

mijn pijne en sal niet langhe dueren / deser storm sal haest ouer gaen / ick en wist noch niet watter te doen was / want die bootsghesellen lachten als sy my aensaghen / maer als sy die Vrouwe aensagen / haddē sy groot medelijden / want die boeuen wisten wel met di handen om te gaen / eñ hadden lust daer in, datse my so sagen huycken / buycken / recken / schorten / wrijuen / wat wil ick veel segghen / ick was in meerder noot / dan die vrouwe selue / ic sweette Judas sweet / ende dede niet alleen mijn werck / maer sorchde oock dat my die schelmen int water werpen souden. Als wy nu een tijdt lanck arbeydende gheweest hadden / soo hoorde ick een gheschrey vā een ionck kint / ick en weet (met orlof) niet waer. Wat sal ick meer seggen? twas een kint / die bootsghesellen ontfinghent / die moeder / hoe
Twijf inden eraem. sieck dat sy was / bewōdet in alderhāde doecken / die elck man by bracht / sy scheurden my deene slip van mijn hemde af / tot dat wy aen het naeste Dorp quamen. God moet ons behoeden / soude ick dencken / dat die kinderen van daer quamē. Pet. Van waer anders? en hebt ghy niet ghelesen: Daer die wateren wt
Eccle.1. loopen / daer loopense weder in? Ru. Mijn Moeder hadde my wijs gemaeckt / datse int riet ghevonden werden / dan daer leerde ick veel anders / ende dat met een groot wroeghen van mijnder conscientie. Want na dien dach iceckte my dlijf altijdt / eñ hadde altijdt wonderlicke ghedachten / bysonder als ick

mijn Maechden aensach. Pet. Wat schaeit ghy v? Albertus Magnus heeft wel seuen Iaer ouer der vrouwen arbeyt ghegaen. Ru. Wat en bestaen die Monicken niet / die in Maria Christus Moeder oock die erffsonde ghevonden hebbē. Pet. Hoe vele was uwer int werck? Ru. Drie. Pet. Dat was een teeken van gheluck / want so quamen die heylighe drie Coninghen tot onse lieue Vrouwe. Ru. Dat gheluck gheue God mijnen vyanden / ick ben alleen mijn ghelt quijdt ghewordn / iae doen wy met het Schip aen het naeste Dorp ghecomen waren / moest ick noch tkint heffen / hoe wel ick niet en wiste wie die Vader was. Die Waterlantsce wijuen vuyl suypsters sleypten my inde Herberghe / die Paep was euen sober / mijn schipghesellen dronCken niet anders dan oft sy eenen gesolten Duyuel ghegeten hadden / dat waren (so ick ghesept hebbe) Schippers / quade boeuē / eñ na dat sy die vrouwe / den Paep / die weert eñ weerdinne kendē / waren sy selue die meesters van der boeueryen / al soude haer God noch schenden. Sy riepen altesamen / ho iae / laet ons vry slempen / ick brengt v eens / doet my bescheet / ha / wy hebbē eenen rijckē ghevader / wy en behoeuen geenen Craemheer / laet ons vrolick zijn / tot dat die Haen craeyt / Soo riepen die lieue Schipgesellen voor / die Paep / die Boeren / die Wijuen / den heelen Waterlantschen hoop riepen na / niet anders dan oft sy in gherooft goet ghesten hadden / tot

Albertus Magnus vroemoeder.

Der Monicken stoutichheyt.

Ruaert peter van tkint.

Ruaerts by-taels gelach

tot dat ick soo bloot worde/ als een hoere i
die Passie weke/ ende niet eenen stuyuer i
den buydel behielde. Ick en mach hier ni
meer van spreken/ vraecht my wat anders
Pet. Ick hoor wel/ dit was tstuck/ daer gh
meest moet op droecht/ daer ghy te voren v
gheroemt hebt. Ku. Och neent/ dã ghy ver
maent my wel/ want ick bedenck my seluer
nu weder. Och eylacy/ ghy sult nu hooren i
wat sake mijn laetste macht gheeyndicht is
mocht ick doch sonder schreyen sprekẽ. Heb
Wederdoo-per in Amsterdam. ghy vanden oploop der Wederdoopers bi
nen Amsterdam in Hollandt gehoort? Pet
Ja ick/ ende was my leet om te hooren. Ku
Dat behoorde wel/ van die ketterye en is n
dien daghe die Stadt noyt ledich gheweest
Pet. Dat hoor ick v seggen. Ku. Ja die be-
ste vander Stadt/ eñ die inde regeringhe sa-
ten/ hebben daer mede bevleect geweest/ van
den Namen wil ic swijgen. Eng. Wat wilt
ghy hier swijgen/ daermen alle dinck sonder
v wel weet/ ghy soudt tot Brussel geswegen
Willē Diericsen Scoutet in Amsterdam. hebben/ doen ghy den Schoutet met ander
achtbare luyden met ghedichte leughen be-
clacchdet/ niet anders dan een dul mẽsch son-
der achterdencken/ ia niet eens droomende/
wat daer wt volgen mochte. Ku. Dat ick ge-
daen heb/ dat heb ick met eenen goeden puer
gedaen/ wat gaet v dat aen? Pet. Datter wt
ghevolcht is/ dat is gecomen door een recht-
veerdich Oordeel/ ende door des Conincx
voorsichticheyt/ dat gaet v eñ uwen medege-

sellen

sellen aē/maer des en moecht ghy v so hooch
niet beroemen/als van Heer Engel. Ru. Al-
leman moet bekennē datmen die Stadt met
geen genadige hulp beteren en mocht. Eng.
Alleman sal bekennen / dat die Stadt gheen
schult en haddē/ten ware dat yemant tws ge-
lijcke ware. Ru. Wilt ghijt dan gelogen ma
ken/dat twee cranckē vrouwen opt heylighe Gheele Fys
Sacrament bekent hebben / doen sy schenen
te willen steruen? Eng. Seker schenen sy te
willen steruē/want sy noyt cranck en waren.
Ru. Ja by Testament verclaert hebben/ dat
zijt wel wistē/ dat 2. Shcepē besegelt hebbē?
dat een gesworē Notariis gescreuē eñ onder Der Papen
teekent heeft/eñ een Borgemeester doē doē/ aenslach in
die opperste vander stadt? Eng. Vraecht den Amsterdam.
Raetsheerē inden Haghe/hoe die sake gestelt
sy/ia vraecht de gene/ die tspel gespeelt hebbē
den Borgemeester/ dē Notaris/die wijuē die Henrick
noch leuē/so moet ghy bekennē/met wat scel Dierics.
merye M. Floris Egberts vā Harlem uwe Florus Har
bontgenoot dese arme ludē hier toe gebracht lemius Pa-
heeft/dwelc ooc heel Hollant wel weet. Ghy stor.
moet ooc bekennē / dat ghy die namē vandē
Wederdoopers binnē Amsterdā aē thof tot
Brussel met eē groot Register hebt aenghe-
bracht/eñ bysondē dē Schoutet. Ru. Die Pa-
stoor had so tot my gescreuē. Eng. Wie hadt
ondteekēt anders dā een Borgemeester? die
de Pastoor daer toe gebracht hadde ondeenē
schijn vā een heylich werck/ datmen die ket-
ters so om den hals bracht. Dan uwer luden

meyninghe was/ datmense sonder meer
vragen vangen soude/ eñ bysonder dē Scho
tet/ daerom liept ghy/ eñ riept alle man aen
niet siende het eynde/ ia hopēde datmē v ni
melden soude. Pet. Wat hoor ic: en zijt gh
dan van dien vyant niet verlost: Ku. Jck
sie niet/ wat ghy segt. Eng. Steenen en pl
gen niet te sien/ dā hy vraecht/ oft ghy den C
piteyn van uwē vyanden/ den Schoutet al
verwonnen hebt: dat vraecht hy. Ku. Oc
tzijn verloren luydē/ die haer met die sake g
mengt hebben/ met die man is quaet te doe
hebben om zijn loosheyt/ eñ dat hy int Hof
vele vyandē heeft/ hy heeft hemseluē daer
1556. ghedraept/ eñ ons volck daer in/ die nu al g
uangen zijn/ ende mogen (God betert) va
elende eñ stanck inde ghevangenisse vergaē
This ymmers indē eersten een quaet teeke
Burgemeester geciteert int Recht. dat die Borgemeester met brieuen ghecitee
worde/ eñ inde ghevanghenisse heeten gae
maer die Pastoor werde wter Kercken get
gen int openbaer/ eñ daer na vanden diesle
ders in een Schuyt ghestopt/ sonder eens
mogen aen zijn huys goeden nacht segghen
Jae thooft (wilt God) corts oock. Och wy zijn die croone vā onse hooft quiīd
geworden. Eng. Segt wt/ wee ons dat w
ghesondicht hebben. Ku. Jst nochtans nie
een groot verdriet/ dat tHof vā Hollant ee
licker handelt met eenen weerlicken Coop
man/ dan met eenen Licentiaet inder hooge
Godheyt: eenen so wackerē Kettermeester:
genen Herder van soo grooten volck. Eng

Ee

Eenen wolf/ ia moorder vā so veel Schapē.
Ru. Ja met so vernoemden heyligen Man:
dien wy van Edam nemēde/ eñ stellende tot
eenen Pastoor binnen Amsterdā/ voor eenen
opsichtiger eñ verspieder gebruycten ouer ge
heel Hollandt/ want den Raet van Amsterdā
was ons seer gunstich. Eng. Seker een hey-
lich man/ die tot Edam Pastoor zijnde aē die
Doctoren vā Louen schreef/ sy soudē den Key
ser den raet geuē/ dat hy den Lutheranē twee
Steden in Hollandt aende Zee soude vry in-
gheuen om te bewoonen/ eñ als den meesten
hoop by den anderē ware/ dat hy dan tvolck
altemael daer in verbrandē soude/ die daer na
gecomen zijnde tot Amsterdā tsweert gesle-
pen heeft/ om niet alleen alle goede Borgers
maer ooc alle vrome Coopliedē wt allen na-
tien der Werelt te vermoorden. Dan diē raet
sal hy nu (so my dunct) selue met synen hals
betalen. Pet. So mochtet een herder werdē
eñ een koye. Eng. Ja voor die Rauen eñ die
honden/ niet voor Christo/ wiens eere sy niet
en drijuē. Ru. Och/ och/ och. Pet. Wat bijt
ghy op v tandē? Ru. Ick weet waer my die
Schoen wringt/ wy haddē so geerne gehadt/
dat die Bisscop vā Wtrecht hem van den on
behoorlicken Rechter der wereltlicker handt
hadde verlost/ eñ onder zijn Priuilegie geno
men/ dan ten mocht ons niet geschieden. Hy
seynde alleē twee Commissarisen die by hem
staen soudē/ als hy aē zijn leuē beclaecht wer
de/ op dat hem (God wouts) geen gheweldt

De Raet vā Amsterdams den Sophistē gunstich.

Een affectielickē aēslach der Sophisten.

Die Geestelicheyt dede genoech daer om/ maer Coninghinne Maria dede hem te recht stellē/ seggēde niet tegē de Priuilegien vā Hollant te willē doen.

ẽn geschiede. Soo werde hy op twechonder
ẽn dertich halsstucken beclaecht / ẽn om da
die goede mã niet en wiste / wat hy den loser
luyden indẽ Haghe antwoordẽ soude / moes
hy in een gat springhen / daer dieuen end
moorders in behoorden te sitten / niet sulcken
weerdigen gheestelicken man. Eng. Hy be-
hoort ymmers gelijckẽ loon te hebbẽ / hy sal
nu self besueren / dat hy den Wederdoopers
van Amsterdam gebrouwen hadde / dier na-
men hy by gescrifte ouer gegeuẽ hadde / nie
denckende wat daer nae volghen soude / dan

Heeren lang dachtich.

hy siet nu wel / dat die Heeren die Schalen
niet en verwerpen / als sy die kernen gheghe-
ten hebben. Ku. Kakelt ghy soo langhe / als
ghy wilt / ick en heb met v niet te doen / Och
hoe wee wordt my / als ick hier op dencke /

Des volcx gunste tegẽ die Papen.

een yederman lacht met hem / ende gunde
hem wel / dat hy daer toe ghecomen was /
oock en was daer niet een Aduocaet / die zijn
sake aen nemen woude. Pet. Dat moeste

Papen vlees smaect aes.

een boose prye zijn / daer die Rauen niet aen
bijten en wouden Ku. Die Commissarisen
van Wtrecht en dorfden niet een woort spre-
ken. Pet. Die Wijbisschop van Ebron be-
hoorde tghericht gebeden te hebben / die van
Heer Enghel alle syn n wille verchreghen
heeft. Eng. Sy en waren niet soo doof als
heer Enghel. Ku. Ten soude niet ghehol-
pen hebben / soo seer was al tvolck op hem
verbittert. Ende dat noch dat alder spijtich-
ste was / een luysich Huysman seer ernstich

ghe-

ghehoort hebbende zijn aenclachte (op dat ymmer gheen spodt noch spijdt teghen hem gebreken en soude) clopte hem op zijn schouderen ende riep: Landtsman sult ghy den bal te recht af kaetsen/ ghy behoeft wel tbest racket / dat oyt in Hollandt is gheweest. Wie soude sulcken spijt connen lijden? God moet beteren / datmen nu so weynich op die gheestelicke Rechten acht/ Aduocatē ende Rechtgheleerden nemen ons onse macht af/ ende meynen / sy willen ons in sulcken saken indrooghen / dat wy die Spaensche Inquisitie hebben willen inbrenghen. Soo wert onse Rijck der heyligher Kercken van Roomen nu benaut / dat Keyser Frederick/ Henrick/ Conraedt / ende meer andere eermaels wel ghelaten soudē hebben/ ghelijck haer naecomelinghen noch beschreyen.

Tmach noch beter gelucken.

Dan wy moghen nu dencken / ende wel versinnen/
This beter goet te bewaren / dan te winnen.

Wilt God dat salmen sien.

Eng. Daer om ist nu / her af hondt/ daer sal een ander opt cussen sitten. Lieue vriendt/ v ghelas heeft nu ten eynde geloopen/ denckt eens / hoe sy ghehandelt zijn gheweest / die ghy om den hals hebt doen brenghen in allen Landen/ dien noch Rechter / noch Aduocaet op verbeurte van lijf ende goet/ met een woordt te hulp mocht comen. Die en mochten geenē Aduocaet hebben door ontsach eñ vreese

Die ghevangen Christē in Nederlā onverantwoordt.

vreese van v/nu soect ghy Aduocatē maer niemant en wil v dienē / ist niet quijt om geluck. Wilt ghy dā een schamel ongeluc/ daer niemant voor versekert en is/gelijcken tegen verharde ketterye: diemen noch met ordentlick lādt/eñ stadtrecht/ noch met genade des Heeren /noch met Aduocaten/noch met Privilegien behoort oft mach voorstaen: Ja/allen den genen/ die tegen die goede oude ghewoonten eñ insettingen der heyliger Roomscher kerckē eenige nieuwe leeringē opbrēgt oft aenneemt/ die salmen sonder eenich recht te laten volgen/ oft hemseluen te mogen verantwoordē/aenden leuē straffen/ghelijc inde Spaensche Inquisitie eñ inde ondersoeckinghe / diemen noemt Examen sanctissimum/ openbaer geschreuen staet. Daer en is niet vā noode/ datmen op tstuck yemandt te tuyghe roept/ oft instructie/oft informatie neemt/oft datmē na eenige waerteekeningen soect / tis ghenoech dat die Kettermeesters / oft eenich liefhebber vander Inquisitien / hy sy wie hy sy/twijfel hebben aen yemāts geloove/eñ bysonder / isser eenich gheestelick man / die een quade meyninge van yemanden heeft/dat is so veel/als thien getuygen. Wat nemen hen die weerlicke Rechters onser dingen aē willen sy wat doen/sy bewijsen ons gehoorsaemheyt die sy ons schuldich zijn/eñ doen gelijck Pilatus dede/doē hy Christum veroordeelde/ die Joden en riepen maer eens / wy hebben een Recht/eñ nae dat Recht sal hy steruē. Die

Soo achten die Papē die Religions saken arger dan vadermoort.

Strengheit der Inquisition.

Gewelt der Inquisition

Sulckē bescheet bruycken die Sophisten ende Monicken.

Roomsche Stadthouder en vraechde noyt/ wat recht dat dat ware/ maer was terstondt onderdanich/metter daet bewijsende/dat die gheestelicheyt geen ongelijck en hebbē/ende dat sy alle man die glose niet en behoorē wijs te maken. Wy hebbē ooc Pauselicke rechtē/ daer na wy die gebrekē van geestelicke persoonē met alle medelijdē bedeckē: maer wat weerlicke menschē doen / daer en gebruyckē wy geen genade toe/wāt tis tegen onse rechten / ende de geestelicke staet en behoort niet met eewige sorghe beladē te zijn. Eng. Ghi condt malcanderē clouwen. Pet. Wilt ghy dan hebben/dat die Rechters doē sullen/ ghelijck Pilatus gedaen heeft/so moest ghy dan ooc roepen/ ghelijc die Joden geroepen hebben: Het bloet come op ons/ eñ op onse hoerekinderen. Ru. Carolus heeft een Placaet ghemaect/dat alle die ghene/die ketters verantwoorden/ voor ketters ghehouden sullen werden. Eng. Carolus en heeft noyt ghedroomt v ty/annye voor te staē/ maer maecte Placatē om muyterie eñ oploop neđ teleggē;hy en begeerde niet dat yemāts beweechsame onnoselheyt/maer aencleuēde hartneckicheyt soude gestraft wordē. Dan ghy hebt die Maiesteyt des Keysers misbruyckt / als bloetghierige hypocrijtē toebehoort. Maer my dunct/dat die Aduocaten rechtsinnich na sKeysers placaet hebben gedaen/wel wetende/dat al wie eenē verrader/ logenaer/ lasteraer/meyneediger/ moorder verantwoordē

Dat sal wat comen.

wil/die was ſelue een verrader/leughenaer/ laſteraer/meyneedigher/moorder. Siet ghy wel / hoe wijſſelick datſe hen ghewacht hebben? Dan this met v lachens werck/dat ghy Heeren ende Vorſten ooren met leugenen beſtopt / dat ghy die onſchuldighen belaſt / beliecht eñ verraet/ dat ghy die Regentẽ vandẽ Steden/die met v niet moorden en willen/in lijfs eñ leuens laſt voert/dwelc op dat ghy te beter doen moecht / coopt ghy arme wijuen daer toe/ dat ſy haer ſieck makẽ/ eñ recht als in ſteruens noot/theylich Sacramẽt daer op nemẽ/dat die Schoutet eñ ander die eerbaerſte van Amſterdam Wederdoopers zijn. Wat ſoudemen mijn doen/ dan gheloof gheuen den genẽ/ die in ſteruẽs noot ſo gebiecht haddẽ/want ſteruẽde menſchẽ en liegen niet. Eñ ghy hadt tſamẽ een geluckich werc volbracht/ hadde die ſelue vrouwe willẽ innemẽ

Als ſy die valſche ghetuycheniſſe beſegelt hadden/ meyndẽ ſy haer te vergheuen.

den fenijnighen dranck/ die de lieue Paſtoor haer ſeynde/ verhopẽde dat ſy door diẽ dranc haer bekenteniſſe mettẽ doot beſegelẽ ſoude. Dan God en wildet niet gehengen/op dat v verraderye int licht ſoude comen. Dus gaetmen mettẽ Sacramẽt om/alſt dẽ kettermeeſters te paſſe coẽt. Hier toe is Chriſtus gheſtoruẽ/als die pilarẽ vander Kercken vã Romen voor haer profijtẽ willen ſtrijdẽ / op dat een Schelm ſynẽ wille ſoude crijgen/ ſouden moetẽ Wedoopers eñ ketters zijn alle onſchuldige borgers/die niet en beliegẽ/meldẽ/ verradẽ/moorden in een ſtadt/ daer meer dã

die

die halue werelt by een coẽt. Die sulcke dingen hoort eñ siet/ moet hy hẽ niet verwonderen/ dat God niet sweuel eñ peck vandẽ Hemel laet regenen / gelijc hy eertmaels gedaen heeft/ doen Zodoma ende Gomorra niet so swaerlic gesondicht en haddẽ. Ru. Swijcht blaffaert/ oft spreect dat ict hoor/ wat verhindert ghy my? Jck ṽstae nochtãs nu ten lestẽ/ wat ghy my van begin aen tegen geprceutelt hebt/ eñ waerõ dat ghy my zijt gevolcht. Tis wel waer (wãt wy moetẽt bekennẽ) dat hem dese goede man te buytẽ gegaen heeft/ eñ wy moetẽ ons beclagen/ dat die Coninck (achter dien wy geen bewijs en hebbẽ) onse vyandẽ verby gaet/ die hy terstont sonder ons te melden op een pijnbanck behoorde geworpen te hebben / eñ die principael sake sonder ons te vervolgen. Dan wat ysser noch soo veel misdaen/ daerõ so heyligen man met sulckẽ versmaetheyt hem soude moetẽ verantwoordẽ? Men sie zijn goede hert aen/ wat heeft hy anders/ dan met eenẽ deuotelickẽ yuer die moeder die heylighe Kercke willen voorstaen? Christus heeft hemseluen laten cruycen/ om dat hy die heylighe Kercke op zijn bloet timmeren soude / eñ waert dan so groote sonde/ datmẽ een deel weerlicke menschẽ inde plaetse van een offerhande liet slachten/ op dat soo heyligen oudẽ werck der Kerckẽ van Romẽ tegen die ketters mocht blijuen staen? zijn se onschuldich? Christus was noch onschuldigher/ diese dooden/ die doent wt deuotie/ die

Dese arme vrouwe werde ghebrant. De Notaris gebannẽ eñ ghegeesselt. Die Paep gebannẽ dã na terstondt pastoor binnen Brussel gemaect/ met hulp vã D. Dig. soomen seyt.

Onschuldige menschen behoorden te steruen om die Kerck vā Romen te bevestighen

gedoot werden (so verre sy onschuldich zijn) haer lijdtsaemheyt brengtse indē Hemel/hebben sy ooc schult (dwelck wel beter te dencken is) wat isser dan beter raet/dan dat die boose gestraft werden/ eñ dat een cleyn heuel wech ghenomen eñ gesuyuert worde/op dat tghe-heel deech ten laetsten niet suer en werde. Eng. This wel ghesproken/ eñ ghy moecht het wel een deech heeten/ dat in veel hondert Jaren geen ander vrucht gedaen en heeft/dā dattet v luyden/ tot een schande van alle eer-licke saken/dronckē/sat/vet/eñ weeldich ge maect heeft. Niet anders/dan oft die Weerelt gheschapen ware / niet op dat die Schepper des Hemels eñ der Aerdē eere vā zijn werck hebbē soude/dan dat sy v in ledicheyt dragen ende voeden soude / iae oft die leeringhe van God niet tot der menschen salicheyt geopenbaert en ware / dan tot uwer neeringen ende ghiericheyt. Die daer tegen seggen/ mogen hen tot steruen settē/ die op v verdachticheyt gheckheyt/onwetenheyt/nijdicheyt/ ghiericheyt/cranckhoofdicheyt spreeckt/mach voor v ghenadige Rechters te recht comen/eñ zijn leuen verantwoorden. O Doctoren inder Godheyt/o voorstanders des geloofs/o navolghers der Apostolen/o voorvechters van Christo. Ru. Dese maect my dul/ en swijcht hy niet. Pet. Daer hebt ghy lang ghebreck van gehadt (so my dunckt) oock eer hy ghesproken heeft. Dan ghy hadt begonst te segghen vandē deech/ghy moecht voortaen seg-

gen / my dunct ic sie daer noch een stuck van
ussché v tandé. Ru. Dat woude ick noch seg
gen/ Die so om tgelooue steruen/ oft sy schult
hebben oft niet/ daer en is niet aenghelegen/
want die exempelen zijn altijdt crachtich om
tvolck te dwingen/ datse byden ouden geloo
ue blijuen. Eñ daerom ist oock beter/ datmé
rijcke edel gheleerde luyden daer toe neemt/
dan arme onbekende menschen / want dan
dencket tvolck/ alsmen sulcke persoonen niet
en spaert/ wat soudemen dan dé ghemeynen
man sparen. Dat hadden wy principael bin-
nen Amsterdam voor/ want daer schuylen al-
derhande secten onder die vreéde natien / dié
meynden wy eens een vreese aen te iaghen/
daer sy voorts altijt mede ghedwongen had
den gheweest/ maer ten is ons (God betert)
niet geluckt. Hadden die luydé nu sulcke de-
uotie/ ghelijck Sceuola eñ Curtius eertijdts
byden Romeynen hebbé gehadt/ groote hee-
ren eñ vernoemde geleerde luyden soudé hen
van ons voor ketters laten brandé/ al en had
den sy geen schult/ om tvolck met sulcken eré
pelé byde heylige kercke van Roomé te hou
den/ eñ selue met sulcken deuoten wercken in
den Hemel te comé. Daer sy niet aen en dorf-
ten twijfelen/ dã sy en geloouẽ ons niet God
betert. Pet. So sot en heb ick noch noyt ge-
weest. Eng. Nu hebt ghy die sake ten eyn-
de gehoort Petre/ dit is die Consciencie/ den
godsdienst / die aenslagen der Doctoren van
Louen. Sy mochten lijden/ dat die gheheele

Der Sophisten Conicié cie in mensché te dooden.

Tsal v wederpartye gheluckẽ.

Dat' ware heylicheyt die hen diédé

Werelt brande/alsser so veel ouer bleef/ dae sy mede gheeert mochten zijn/ eñ in weelden leuē/daer die Keyser/die Coningen/alle Heren eñ Vorsten/ alle wijse eñ gheleerde luyden hen in aenbaden/eñ ouer den hals lieten gaē

Sophisten van Louen zijn thooft vā alle Papē eñ Monickē

Summa/den heelen ghescho:enē hoop(daer sy Capiteynē vā zijn) en soect niet/ dan voor alle bottieheyt ende grouicheyt eenē grooten naem/voor alle ledicheyt eenen vollē buyck/ ende dat haren trouwē lijfknecht frater Jan ouer al/waer hy lust of begeert hadde mocht in ghelaten werdē / hebbē zijt qualick voor: Ku. Hey swijcht/swijcht seg ick v/noch eens swijcht in duysent Duyuels namen. Eng. Hy spreeckt van synen heylighen Gheest. Ku. Swijcht. Pet. Hy swijcht / segt voort Vader. Ku. Wat sal ick segghen? heb ick niet ghenoech gheseyt om in te comen? Dit ist eynde gheweest/ dit was mijnen lesten arbeydt ende aenslach / oueral heb ick de ouerhandt ghehadt/hier heb ick onder ghelegen. Die Bisschop en liet hem die sake niet aengaen/die Coninck en wilde ons niet hooren/ maer was van onsen vyanden / oft ten minsten ghoveynsden vrienden/omgekeert. Dit

Kuarts schā dighe door.

heeft my dul ende rasende ghemaect / tot dat ick van my seluen niet meer en wiste. Dus ben ick al knersende op mijn tanden / ende schuymende in mijnen mondt / in mijn cleederen/hosen/ schoenen/ onbegroet/ ende onghetroost van alle vrienden wter Wereldē ghescheyden/ende hier tot v ghecomen. Hy

arme

arme man mach voor tGhericht staen/ ghelijck een Schaep onder die Woluen/ daer ick niet aen en twijfel/ oft hy salt metten hals moeten betalen/ soo fenynich zijn die weerlijcke Raetsheeren ende Aduocaten op hem. Och hadde ick dese victorie noch eens moghen verwerven ende setten by soo menighe triumphe/ die ick tegen die Ketters ghevoert heb/ dan

Niet al/ dat heeft ghebleken.

Ons is benomen
End anders ghecomen
All goede raet
Dus sietmen verneren
Tot eleynder eeren
Den hoochsten staet.

Pet. Segt voort. Ru. Ick heb wt/ wat sal ick meer segghen? ick en wil/ ick en can/ ick en derf niet meer segghen/ ick ben so moede ende mack/ als een ghevanghen hase/ bysonder om dat my dese schelm hier achter so onwetende gheplaecht heeft/ hoe wel ick zijn thiende woordt niet verstaen en hebbe/ dan dat ick uwen grooten lust wel ghespuert ende ghemerckt hebbe/ dien ghy aen hem ghehadt hebt. Doet die Hemelsche poorte nu ten laetsten eens open/ ick ben lang genoech gebraecht ende gheexamineert. Pet. Laetse v in laten/ die meer behaghens in uwe wercken hebben/ dan ick doe/ ick en heb gheen oorlof om v in te laten. Ru. Heb ick dan daer om den geheelen dach opgehouden geweest

dat

dat ick buyten gesloten soude werden? Pet. Jck heb van als gevraecht eñ ghehoort/ hadde ick yet ghemerckt/daer eenighe menschelickheyt/saechtmoedicheyt/medelijden/ vre-se/liefde/oft kennisse vã God ingelegen hadde geweest/ick hadde v lange inghelaten/m- gaet daer ghy hoort. Ku. Du onbeschaemd- kryghele kaelhooft/wel aen/ die spijticheyd- en sal v niet lange lusten/sluyt ghy v best/ick sal v hier terstondt gheselschap laten sien/ die nae uwen opsluyten niet wachten en sullen/ maer teghen uwen danck inbreken. Eng. Hoe nae wilt ghy na die beleghheringhe van Paus Julius/wel aen/treckt hen. Ku. Laet ons na Julius trecken/so mach ick desen verkintsten Hemelsluyter eens thoonen/wat hy voor eenen wtghesloten heeft. Nu varen wy den wilden wech in. Eng. Wilt ghy selue inde Slachorden staen/ oft sal die Diefhencker voor v vechten/ ghelijck hy plach? Ku. Een toornich mensch is haest gewapent/ laet ons niet meer dan by Juliũ comen/ick weet raet. Dan van waer coemt dese duysternisse? wat wil desen nacht? wat sal ick van dit roepen/ ghetrubbel/gheschrey/ghehuyl segghen? oft Julius zijn Slachorden maect/ oft hy inden duysteren vechten wil? hy moet erghens eenen grooten moordt ghedaen hebben. Dan wat blijft hy met so vervaren Lantsknechten liggen pannecoeckẽ? hy heeft volcx genoech/ waerom en stormt hi niet? waerom en legert hy niet naerder aen? hy sal hulps genoech crijgen.

Daer was eẽ boeck ghemaect van Paus Julius die 2. dat hy dẽ Hemel wilde belegeren.

gen. Helhont. Ru.ru/ru/ru/ ru/ar/arrr/ru-arrrt. Eng. Cerberus die helhont knerscht op zijn tanden/my dunct/hy sal hem ooc buyten keeren/ soo raest hy / hoe draeyt zijn tonghe. Nu houdt hy blaffens op / my dunckt/ ick hoor volck die singhen/recht ost sy yemandt willecoem heeten wilden/ ost hy inghelaten wort / ick moet toe hooren. Cerberus.

Helsche blijschap met Processie teghencomende.

Ecclesia malignantium.

Vat coemter / wat coemter
Ghy Helsche Gasconter
Wat hebdy vernomen?
Segt rasighe Schaffer
Dryhoofdighe Glaffer/
Wie isser ghecomen?
Hier coemt ons aen drauen
Soo swart als een Rauen
Een Hollandtschen stier
Soo rondt als een Dasch
Van kleuer end grasch/
O weeldighe Dier.
Maer wilt v versiercken
O Lucifers Clercken/
Ende groet hem doch
Al coemt hy soo brullen
Noch hanghen zijn kullen/
Soo plat als een Koch.

Besiet oock zijn ooren
Ghy sulter aen spooren
Een esel van Roomen.
Soo lach hy gheboren
Sy tsomer koren
End Mispelboomen.
Hy stapelt zijn clauwen
Sonder schroomen en flauwen/
Recht toe/recht aen.
Door den Helschen neuel
Ouer peck / end sweuel
Nae Lucifers plaen.
Maer ontfunckt v lichten
Helsce droef heydén / dat is Conscienciæ. Ghy knagende Nichten
Ende helpt hem leyden.
In Bittermonts camer
Daer druck ende iamer
All beesten verbeyden.
Daer sitten end wachten
Die moortsche gheslachten
Die xij. victorien van Hercules. Die Hercules handen
Hebben voortijts verslaghen
Tot grooten behaghen
Der Griecrscher Landen
Die vrome luyd sluckten
Die roofden end pluckten/
Die tbloet vergoten.
Hercules eñ vyant aller tyrannyen en de valscheyt. Die die waerheyt verloghen
Die rechtueerdicheyt bedroghen
Onse Bontghenoten.
Sy brachten die Landen
Van schaden in schanden/

Sy verraden die rechten/
Sy dreuen die Heeren/
Als woedende beeren
Voor moorders knechten.
Schenckt hem eerst een dronckskén
Sijnder herten een vonckskén
Onsen lieven vriendt.
Hy is woede ghegaenghen
Die nae onsen verlanghen
Soo wel heeft ghedient.
Nae Lucifers borsten
Plach hy te dorsten
Nu breng ickt hem half.
Laet noch eens melcken
Ander seluer kelcken
Voor t Hollandtsche kalf.

Een teghensang.

Vrede ende rust süllen hem gheworden
Als hy ghegheuen heeft Gods vrienden op eerden.

Teghesang.

Helsche Vader ontfanckt uwen knecht
In v Ryck/ ende loont hem nae recht/
Stelt hem bouen allen den helschen Adel/
Op een Rosbaer / hy en dient niet te sadel.
Helh. Ru/ru/ru/ar/arr/arrt/ruart/ruarert.
Eng. Hy is inghegaen / dunckt my / want
Cerberus laet zijn blaffen/och mocht ick we

Een Hollander te peerde is een mayteler voor God.

ken/watter binnē om mach gaen Nochtan
sal ick wachten tot dat tmeeste gherucht wa
ouer is.

De binnen Processie hem ont-
fanghende.

Tappart coemt hier knappen op zijn tande
Sijn oogen staen heel int hooft en branden
Sy branden ghelijck eenen gloeyenden oue
My dunckt deen Hel is in die ander ghe
stouen
Sijn kinnebacken vloeyen van ghesopen
bloedt/
Hy schuymt van etter/ so gheel als een roet
Ick sweer by Beelzebub onsen Coninckliji
ken gheest/
Ick en sach inder Hellen noyt leelicker bee
Cerberus heeft sich self opte vlucht ghegh
uen
Ick en sach mijn leuen/ onsen wachter so
beuen.

Teghensang.

Willecoem Bloedtconinck / hoe laet gh
ons dus beyden/
Segt ons doch/ hoe zijt ghy van eerden ghe
scheyden
Wy hebben ghehoort/ dat ghy waert ghe
stoort/
En waert ghy niet versaedt met soo meni
ghen

ghen moort:
Wilde God niet ghehenghen?
Dat ghy soudt volbrenghen
Uwen wtersten noot.
Ghy hebt doch doen steruen
Des Hemels eruen
Soo menighen doot.
Ghy hebt der Hellen schade ghenoech ghe-
wroken
Wy dancken v / maer een dinck heeft v ont-
broken/
Datse niet tsamen by ons en zijn ghecomen/
Die ghy tleuen opter Aerden hebt benomen/
Nochtans en mogen sy die victorie niet ver-
baghen
Ghy hebtse te water ende te Lande versla-
ghen
Ja op raderen ghecopt/ aen galgen gestropt
In wijnpijpen/sacken/ende gloeyende kolen
ghestopt.
Weest willecoem doch / ende wilt hier bin-
nen gaen/
V ghesellen van Louen hebben ons soo me-
nighen dienst ghedaen/
Sedt v bouen alle Helsche potestaten
Wat ghy ghemeten hebt / ontfangt metter
seluer maten.

Een ander Ghesang.

Een vyandt des Hemels is hier ghecomen
Een vrient der Hellen is aenghenomen

dese poorte heeft oock heymelick verstandt om haer eyghen volck in te laten. Ick en verneme den Paus Julius met synen Legher niet / ende dit gheschrey en is gheenen Slach oft Nederlaghe gheweest / ick denck wat anders. Nu begheerde ick wel eenen, die ick dit onderwegen vertellen mocht, want alle menschen behoorent wel te weten.

FINIS.

